

ISSN 2591-2429

GEOUM

ŠTEVILKA 4

Revija študentov geografije Univerze v Mariboru
2020

GEOum

Letnik 4, številka 4, december 2020

ISSN: 2591-2429

E-pošta: urednistvo.geoum@gmail.com

Naslov: Društvo študentov geografije Maribor, Koroška cesta 160, 2000 Maribor

Odgovorni urednik: Aljaž Žagavec

Uredniški odbor: Jana Jaušovec, Nejc Lovšin, Urška Povalej, Sara Repolusk, Aljaž Žagavec, Urška Žižek

Oblikovanje in računalniški prelom: Aljaž Žagavec

Lektoriranje: Vito Lavrenčič, Sara Dobrajc

Avtorji besedil: Luka Ajlec, Jure Čufer, Mirjam Fašmon, Jernej Flis, Ana Golob, Klara Jambrošič, Jana Jaušovec, Nejc Lovšin, Matej Meško, Maša Nahtigal, Urška Povalej, Mojca Rajh, Sara Repolusk, Martina Slankovič, Jakob Slavič, Zala Virant, Aljaž Žagavec, Urška Žižek.

Avtorica logotipa: Laura Pintarič

Fotografija na naslovnici: Nina Ferlič

Financer: Študentski svet Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in Oddelek za geografijo Univerze v Mariboru

Revija je brezplačna

VSEBINA

NAGOVORA.....	5
AKTUALNO DOGAJANJE NA ODDELKU.....	6
MENJAVA VODSTVA DŠGM.....	6
DRUGI ROJSTNI DAN DRUŠTVA.....	6
BRUCOVANJE.....	7
BOŽIČNO NOVOLETNO DRUŽENJE.....	7
GEOGRAFI MED KARANTENO.....	8
PRAKTIČNE IZKUŠNJE	10
STRNJENA PEDAGOŠKA PRAKSA V OSNOVNI ŠOLI.....	10
OD ŠTUDIJSKE PRAKSE DO ZAPOSLOTITVE	10
EGEA KOTIČEK	13
SLOVENSKI VIKEND #3.....	13
IZMENJAVA Z EGEA NIJMEGEN.....	14
GEO KVIZ IN BRUCOŠIJADA '19 V ZAGREBU	16
»POGLED S SLOVENSKIH VRHOV«.....	17
POTOPISI.....	18
ISTANBUL – MESTO DVEH CELIN, KI PONUJA NOV NAČIN VIDENJA ŽIVLJENJA	18
NA POTEPU PO JUŽNI TURČIJI	28
Z MOTORJEM NA BONE.....	33
RAZŠIRI SVOJA OBZORJA	35
BREXIT IN MOŽNI VPLIVI NA SLOVENSKO GOSPODARSTVO	35
MAVRICA.....	40
SLABO VREME – SLABA VOLJA?	42
SVETLOBNA ONESNAŽENOST NA OBMOČJU OBČINE ŠENTJUR.....	49
VULKANSKE STRELE.....	55
ZADOVOLJSTVO ŠTUDENTOV GEOGRAFIJE S PRENOSOM ŠTUDIJA V SPLETNO OKOLJE V ČASU EPIDEMIJE COVID-19	57
INTERVJU	63
ŽIVLJENJE PO ŠTUDIJU GEOGRAFIJE – INTERVJU S POLONO BATIČ FINŽGAR	63

VIRI IN LITERATURA.....	64
KRIŽANKA.....	64

NAGOVOR ODGOVORNEGA UREDNIKA

Končno smo dočakali že četrto številko revije študentov geografije na Filozofski fakulteti Maribor – GEOum. V novi številki vam študentje predstavljamo novosti na geopolitičnem prizorišču med Združenim kraljestvom in Slovenijo, negativne učinke svetlobnega onesnaževanja, vpliv vremena na počutje posameznika ter vpliv trenutne epidemije na študente geografije. Svoje znanje boste razširili tudi s kratkima člankoma o mavrici in njenem nastanku ter izvedeli, kaj so vulkanske strele. Skupaj s študenti se boste potepali po zahodnem delu Turčije, vmes pa vas bo pot zanesla k nizozemsko-nemški meji, ob kateri leži nizozemsko mesto Nijmegen. Ne manjka niti kratkega potovanja po Sloveniji. Čeprav so v drugi polovici študijskega leta 2019/2020 odpadli vsi društveni in oddelčni dogodki, ki jih navadno organiziramo, tudi tokrat predstavljamo aktivno delo in sodelovanje študentov na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Maribor.

Slika 1: Aljaž Žagavec

Letošnje leto je prineslo prvo večjo spremembo v vodstvu DŠGM, ki je doletela tudi našo revijo. Sam sem prevzel vlogo odgovornega urednika, pri delu pa so mi v veliko pomoč člani uredniškega odbora ter nekdanji urednici revije Nina Simonič in Nuša Flisar. Slednjima se iskreno zahvaljujem in upam, da bom(o) enako kakovostno nadaljeval(i) z ustvarjanjem naše revije. Zahvaljujem se tudi vam, bralci, da se vračate k branju naše revije. Želim vam prijetno branje!

NAGOVOR TUTORKE

Tutorka na oddelku sem postala v letu 2018/2019, ko je delovala izjemno zagnana ekipa geografov. Le-ti so svoj študij že zaključili in sedaj mi nadaljujemo z aktivnim delom na oddelku. Vesela sem, da sem del nove in pridne ekipe, ki je ponovno izdelala zanimivo in barvito številko revije GEOum.

Pred vami je nova številka študentske geografske revije, ki je ponovno zahtevala veliko našega truda in časa. S tem izdelkom smo študenti ponovno dokazali, kako širok vsebinski spekter pokriva »naša« geografija. Veda, ki nas v prvi vrsti spremlja znotraj študijskih prostorov pa tudi v življenju. Upam, da vam četrta številka GEOuma ponovno naslika naša geografska izkustva v letu 2020!

Slika 2: Jana Jaušovec

MENJAVA VODSTVA DŠGM

Na občnem zboru društva študentov geografije Maribor, 8. 1. 2020, smo med ostalimi pomembnimi točkami izpeljali tudi volitve in tako dobili novo vodstvo v društvu. Predsednico Nino Simonič je nasledila Urška Žižek. Mojco Rajh, ki je bila CP 1 in podpredsednica društva, je nasledil Matej Meško. Mesto CP 2, ki ga je v predhodnem letu opravljal Matej Meško, je prevzel Aljaž Žagavec. Aljo R. Balažič, ki je opravljala vlogo blagajničarke, je nasledila Urška Povalej. Mesta novih članov so bila potrjena s strani vseh 8 članov, ki so bili prisotni na občnem zboru.

Slika 1: Novo vodstvo DŠGM, Vir: Žižek, 2019

z delovanjem društva študentov geografije Maribor in da vanj privablja nove člane, ki se bodo aktivno vključevali in sodelovali.

Urška Povalej
Geografija in pedagogika (1. letnik 2. stopnje)

DRUGI ROJSTNI DAN DRUŠTVA

Slika 2: Študentje na drugem rojstnem dnevu, Vir: Rajh, 2019

13. novembra 2019 smo praznovali drugi rojstni dan Društva študentov geografije Maribor. Za uvod sta Matej Meško in Jakob Slavič predstavila izmenjavo študentov na Finskem, potem pa smo se lotili različnih družabnih iger in se ob tem izjemno zabavali. Kot študentka prvega letnika sem dobila občutek, da sem dobrodošla in da je študij geografije nova avantura, ki se jo splača doživeti.

Klara Jambrošič
Geografija in sociologija (1. letnik, 1. stopnje)

BRUCOVANJE

Tudi v začetku preteklega študijskega leta se bruci niso mogli izogniti krstu, s katerim smo jih uradno sprejeli med nas, geografe. Odlično so se borili z vsemi danimi nalogami in se povezali tudi s starejšimi kolegi. Tako je za nami še eno uspešno oddelčno brucovanje, na katerem smo se izjemno zabavali.

Slika 3: Brucovanje 2019, Vir: Žižek, 2019

BOŽIČNO NOVOLETNO DRUŽENJE

Na že tradicionalnem božično-novoletnem druženju geografskega oddelka se je ponovno zbralo veliko študentov in profesorjev. Starejši kolegi geografi so se tokrat izredno potrudili in pripravili zabaven program. Izpeljali smo tekmovanje za najboljšo fotografijo, ki jo kolegi lahko posnamejo v omejenem času. Namen tega zabavnega tekmovanja je bil pridobiti prve fotografije, ki bi krasile našo novo Facebook stran: <https://www.facebook.com/geografijaUM>. Vsi udeleženci fotografskega »natečaja« so se izkazali v svoji iznajdljivosti, duhovitosti in izvirnosti. Nastal je niz fotografij, ki še danes krasi našo FB stran. Na druženju smo ponovno razglasili zmagovalca fotografskega natečaja za naslovnico nove številke revije. Druženje se je zaključilo v prijetnem božičnem duhu ob igranju geografskega Activityja, pantomime in drugih družabnih iger.

Slika 4: Druženje študentov, Vir: Žižek, 2019

GEOGRAFI MED KARANTENO

Epidemija, ki je v prvi polovici leta 2020 zajela ves svet, je vplivala tudi na nas. Geografe. Smo zelo terenski ljudje, ki radi raziskujejo nova in še nepoznana območja. Pa vendar, četudi smo morali večino časa preživeti znotraj meja lastnih občin, smo to izkoristili, da smo leto do potankosti raziskali. Kaj vse smo doživeli, videli in kako smo bili aktivni, smo strnili v kratek povzetek.

Ob naraščanju števila okužb smo hitro stopili skupaj in se pričeli zavzemati za močno sporočilo, ki je krožilo med geografi znotraj celotne evropske mreže. Na tak način smo podprli ukrepe, ki jih je uveljavila država, in sicer zato, da bi se lahko sami tudi čimprej vrnili na teren!

Slika 5: Motivacijska slika študentov DŠGM, Vir: EGEA Maribor, 2020

22. aprila smo se veselili ob dnevu Zemlje, ki je tudi za nas eden izmed pomembnejših dni v letu. Naš kolega Jakob Slavič se je na ta dan odločil, da opravi temeljito čistilno akcijo bližnjega gozda. Smo le raziskovalci znotraj vede, ki se zavzema za čisto in neokrnjeno naravo. Želimo si, da bi bil človekov odtis v okolju čim manjši in da bi na takšne prizore naleteli le redkokdaj.

Terenske vaje kot obvezne vsebine znotraj posameznih študijskih predmetov smo morali nekoliko prilagoditi. Vse smo opravljali znotraj domačih občin oziroma se virtualno sprehajali znotraj tujih. Kljub temu da smo se situaciji odlično prilagodili, smo komaj čakali, da sprostijo občinske meje. Do tega je prišlo 29. aprila 2020 in takrat smo geografi ponovno zaživeli. Priložena slika še najbolj opiše naše takratne občutke.

Slika 6: Čistilna akcija, Vir: Slavič, 2020

Slika 7: Veselje geografov, Vir: Virant, 2020

Jana Jaušovec
Geografija in zgodovina, (1. letnik, 2. stopnja)
Avtorica vseh treh prispevkov

PRAKTIČNE IZKUŠNJE

STRNJENA PEDAGOŠKA PRAKSA V OSNOVNI ŠOLI

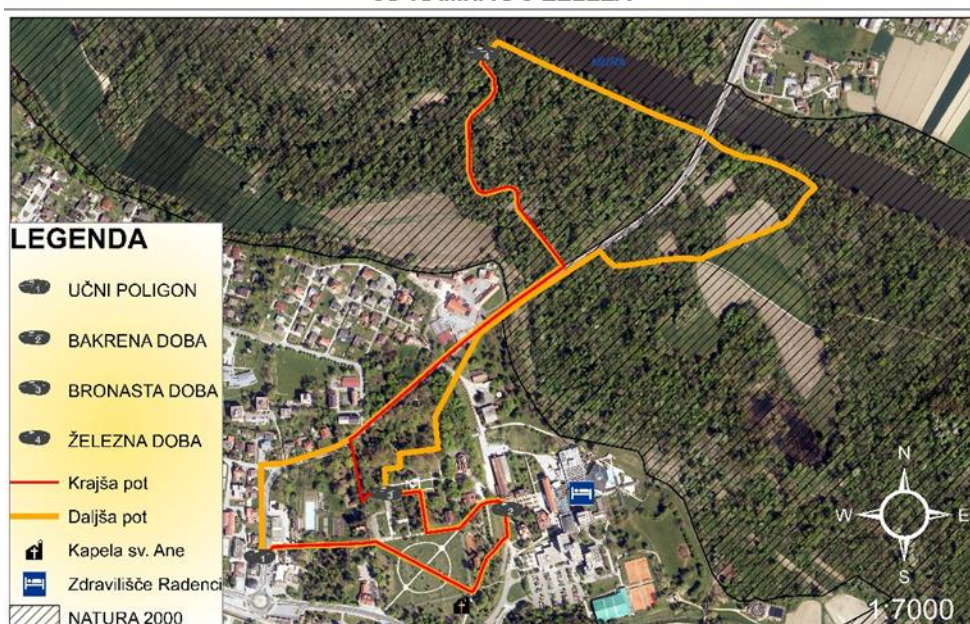
Študenti dvopredmetnih magistrskih študijskih programov v 2. letniku v poletnem semestru opravljamo dvotedensko pedagoško prakso na izbranih srednjih šolah. Letos je sam potek izvedbe prakse zaradi koronavirusa potekal nekoliko drugače. Študenti smo prvi teden prakso še lahko izvajali na srednjih šolah, nato pa se je za dijake pričelo šolanje na daljavo. Ker so se fakulteta in srednje šole prvič soočale s takšno situacijo, se je delo za večino študentov začasno ustavilo, profesorji pa so se najprej morali prilagoditi drugačnemu načinu poučevanja, da je pouk lahko še naprej potekal nemoteno. Študenti smo se nato večinoma sami dogovorili z mentorji, kako jim lahko pomagamo.

Sama sem prakso opravila tako, da sem izvedla nekaj učnih ur na daljavo, pripravila gradiva za samostojno delo dijakov in kasneje ta gradiva pregledala ter dijakom zapisala povratne informacije, pri učnih urah pa sem lahko hospitirala tako v razredu kot tudi v e-obliki oz. na daljavo. Kljub temu da prakse ni bilo mogoče izvesti tako, kot bi si želeli, smo vseeno hvaležni, da so nam mentorji ponudili možnost sodelovanja pri poučevanju na daljavo. Študenti se vsako leto veselimo prakse in poučevanja ter osebnega stika z učenci in dijaki. Kljub temu da praksa ni bila v celoti izvedena v šolah, menim, da je bila zaradi trenutnih razmer izvedena na najboljši možni način, prav tako je bilo zanimivo spoznati in se preizkusiti tudi v nekoliko drugačnem načinu poučevanja.

Sara Repolusk,
Geografija in sociologija (2. letnik, 2. stopnje)

OD ŠTUDIJSKE PRAKSE DO ZAPOSLOTITVE

OD KAMNA DO ŽELEZA

Slika 1: Izdelana učna pot, Vir: Ajlec 2020

Študij v Mariboru

Celotno študijsko pot sem opravil na Filozofski fakulteti v Mariboru. Med letoma 2014 in 2017 sem opravljal prvo bolonjsko stopnjo na smeri geografija in pedagogika. Da bi pridobil več strokovnega znanja v geografiji me je pot na drugi stopnji bolonjskega študija vodila na

nepedagoški program geografije in pedagogike. Nepedagoški program sem izbral tudi zato, ker sem hotel nadgraditi svoje znanje v sklopu geografskih informacijskih sistemov in pridobiti čim večjo širino vpetosti geografije na različnih področjih. Vedno sem gledal na študij s širšega spektra, saj sem hotel v vsakem predmetu najti nek smisel, ki bi mi lahko nekoč na moji karierni poti prišel prav. Na pedagogiki smo imeli prakso tako na prvi stopnji študija kot tudi na drugi. Sam sem prakso opravljal na svoji matični osnovni šoli Kajetana Koviča v Radencih. Tu sem spoznal delo svetovalne službe in dobil občutek, kako poteka delo na šoli.

Opravljanje praske

V drugem letniku smo si v sklopu predmeta PROJEKTNO DELO – PRAKSA morali izbrati institucijo, kjer smo opravljali prakso. Praksa je sestavljena iz 60 ur terenskega dela, ki ga opraviš na instituciji. Namen je spoznati delovno področje oz. področja, kjer je mogoče uporabiti znanja in veščine, ki smo jih pridobili v času študija. S pomočjo prakse tako spoznaš delovanje institucije, postopke in pridobiš nova spoznanja. Med izvedbo smo vodili dnevnik aktivnosti, ki smo ga potem poročali na seminarju na fakulteti. Zakaj sem izbral Občino Radenci? Hotel sem svojo prakso opravljati v domačen okolju in tudi spoznati način dela na občini. Vedno me je zanimala tako lokalna politika kot tudi razvijanje novih zgodb in produktov. Med opravljanjem prakse sem spoznal delovanje občine in se seznanil z različnimi deli na občini. Spoznal sem tudi raznovrstne projekte, a so me najbolj navdušili projekti, ki jih je vodila direktorica občinske uprave. Gre za različne projekte, ki so financirani s strani različnih ministrstev, skladov, razpisov, podjetij ali evropskega merila. Prakso sem opravljal v mesecu aprilu, ko sem že iskal svojo temo za magistrsko nalogo. Zmeraj sem si želel narediti učno pot, ki bi se navezovala na mineralno vodo v Radencih. Tako sem vprašal direktorico občinske uprave, ali je kakšna možnost, da bi za svojo magistrsko nalogo vzpostavil učno pot v Radencih. Takoj sem dobil v roke priročnik projekta PREHISTORY ADVENTURE, v katerem sodeluje Občina Radenci. V projektni prijavnici je občina prijavila, da bo izdelala tematsko učno pot od kamna do železa. Tako sem dobil priložnost, da preko študentskega dela na občini izdelam učno pot in naredim enovito magistrsko nalogo z naslovom: Tematska učna pot »Od kamna do železa« z inovativnimi pedagoškimi prijemi.

Delo na občini

Moje študentsko delo na občini se je tako začelo meseca maja leta 2019. Dobil sem svojo pisarno in začel delati na učni poti. Le-ta je umeščena v zavarovano območje naselbinske, vrtno-arhitekturne dediščine Radenci – zdraviliški park. Sestavljena je iz štirih točk, na katerih se obiskovalci seznani s prazgodovino v povezavi z novejšo zgodovino zdraviliškega turizma v Radencih. Izdelal sem gradivo za štiri informativne table in jih skupaj z oblikovalcem oblikoval. Tako se na učni poti obiskovalec seznani z geološkimi dobami, prazgodovino, razvojem zdraviliškega kraja, reko Muro in izvirom mineralne vode. Na podlagi tega sem uspešno magistriral 1. julija 2020. Z namenom spoznavanja novih stvari sem priskočil na pomoč pri ostalih projektih. Naučil sem se, kako prijaviš in izvajaš projekte na različnih nivojih (LAS, Interreg). S pomočjo Zavoda za turizem in šport Radenci sem pripravil besedila, slike in izris kolesarskih poti, ki sem jih naredil v sklopu diplomskega seminarja v GIS orodjih. Kako uporabiti znanje geografije? Predvsem pri dojemanju prostora, pristopa od spodaj navzgor, povezovanju celotne lokalne skupnosti, izdelava kart v GIS orodjih, nadgrajevanje obstoječih projektov z novimi, strmeti k enoviti celostni podobi zloženek in ostalih materialov. Znanje geografije pride prav tudi pri izdelavi DIIPov in pisanju novih zgodb, kjer je potrebno imeti veliko domišljije, da projekt čim bolj navduši ocenjevalno komisijo. Delo na projektih zahteva veliko pazljivosti, ažurnosti, pisanja poročil in ustrezno uporabo logotipov in projektih sloganov. Pomembno je, da izvedeš natanko tako, kot o projektu napišeš v prijavnici. Vsak projekt ima nekoliko drugačne zahteve, a vendar je generalno podobno. Tako sem na občini aktivno sodeloval na LASovih projektih (Center medgeneracijskega druženja s krajevno knjižnico, Sončna elektrarna za

samooskrbo Športnega centra Radenci in pri prijavi še štirih projektov v letu 2020), delal na projektih Mačje mesto, Evropski teden mobilnosti, DigiKul, City cooperation II. vodil projekt izdelave panoramske točke »Kapela« in prijavljaj na razpise fundacije za šport, SIPN 2020, LIDL ...).

Kako izgleda prijava in izvajanje projekta?

Predstavil vam bom, kako v grobem izgleda prijava projekta na LAS. Občina Radenci se nahaja na območju LAS Prlekija. Ko objavijo javni poziv za izbor operacije za uresničevanje ciljev Strategije lokalnega razvoja na območju LAS Prlekija, si naprej ogledamo razpisno dokumentacijo in iz nje izberemo, katere aktivnosti so predmet sofinanciranja. Na podlagi tega razberemo, za katero aktivnost bomo prijavi projekt. Za projekt je pomembno, da imamo v proračunu občine zagotovljena sredstva, če nimamo, je za to potreben rebalans proračuna. Razpis se od javnega pozivna nekoliko razlikuje, a pglavitne sestavine vloge ostajajo (osnovni podatki o operaciji, finančni in časovni načrt, partnerji, aktivnosti, cilji in predračunska vrednost operacije). Predračunska vrednost operacije se pridobi s povpraševanjem, ki se izvede na način javnega zbiranja ponudb; ko ponudnikom pošljemo dokumentacijo o posamezni aktivnosti. Ponudniku damo nekajdnevni rok za pripravo ponudbe in izberemo najugodnejšega. Ko je prijava oddana, jo analizira vodilni partner (Prleška razvojna agencija in ocenjevalna komisija LAS Prlekija). Če je pridobljen pozitiven sklep, gre vloga operacije na ustrezen sklad, kjer nato dokončno pregledajo in potrdijo projekt. Po potrditvi projekta sledi izvedba projekta v skladu z navodili in prijave operacije. Po končanem projektu sledi vlaganje zahtevka za povračilo sredstev.

Od praske do pripravištva

Občina Radenci je 4. septembra 2020 objavila razpis za Svetovalca – pripravnika za zasedbo uradniškega mesta. Pri prijavi na delovno mesto sem bil uspešen, saj sem dobil pripravništvo na Občini Radenci. Za čas trajanja pripravništva so mi dodeli tudi mentorja, ki me bo vodil na moji karierni poti. Lahko povem, da se mi je izjemno obrestovala izbira prakse na občini Radenci, saj sem na tak način dobil službo. Izbira prakse je zelo pomembna, pomembno pa je tudi, da pokažeš interes za več področij. Sam sem se zelo našel v pripravi projektov in spremljanju razpisov. Zelo dober občutek je, ko izveš, da je bil projekt, katerega si pripravil, izbran na izboru. Študij geografije nam daje veliko širine, kar je vsekakor prednost. Geografi znamo narediti številne reči, pa naj bo to izračun števila nočitev v posameznem turističnem kraju ali pa izvedba zahtevne operacije v gisovskih programih. Pomembno je, da na pravem mestu in ob pravem času pokažeš svoje znanje in spretnosti, ki jih premoremo geografi.

Luka Ajlec,
Magister geografije in magister profesor pedagogike

SLOVENSKI VIKEND #3

Tudi letos smo se člani društva EGEA Maribor v začetku drugega semestra udeležili tradicionalnega Slovenskega vikenda, ki je potekal v Kočevskem rogu. Dogodek smo kot vedno organizirali v sodelovanju s člani EGEA Ljubljana. Nestrpno smo čakali, da minejo zadnja petkova predavanja in da napoči čas našega odhoda. Začetek prijetnega vikenda je zaznamovala vožnja do Kočevskega roga, polna glasbe in petja. Ob prihodu na cilj smo si stekli v objem z ostalimi udeleženci, novi člani našega društva pa so imeli priložnost spoznati geografe iz Ljubljane. Prvi dan je bil namenjen predvsem spoznavanju ter obujanju spominov, manjkalo pa ni niti petja in plesa.

Naslednji dan smo začeli z jutranjo telovadbo in delavnicami, ki so bile namenjene predstavitvi društva EGEA ter posameznih drugih društev. Prva delavnica je bila namenjena zbiranju idej o načinih pridobivanja novih društvenih članov ter iskanju predlogov za nove dogodke in dejavnosti, ki bi se jih člani lahko udeležili. Po uspešni možganski nevihti in predstavitvi zamisli smo imeli kosilo, nato pa smo se odpravili na krajšo ekskurzijo. Najprej smo obiskali Željske jame, zatem pa se povzpeli na hrib, kjer se nahajajo ostanki gradu Fridrihštajn. Na poti do skavtskega doma smo se zapeljali skozi Kočevje in si tako mesto tudi na hitro ogledali. Po večerji nas je čakala še bolj sproščena aktivnost. Poslušali smo potopisno predavanje članice EGEA Ljubljana, ki se je s prijatelji z avtom odpravila na potovanje do Gruzije. Dan smo zaključili z večernim programom, ki pa je bil nekoliko drugačen, kot smo si ga zamislili, saj je v domu zmanjkalo elektrike in tople vode. Ob igranju kitare in prepevanju domačih ter tujih pesmi smo preživeli prijeten in zanimiv večer.

Slika 1: Ostanki gradu Fridrihštajn, Vir: Brišnik, 2020

Slika 2: Udeleženci 3. Slovenskega vikenda, Vir: Brišnik, 2020

Letošnji Slovenski vikend mi je ostal posebej v spominu zaradi nepozabne družbe in nastanitve v skavtskem domu, skritem globoko v gozdu ter proč od mestnega vrveža. Ob koncu našega druženja smo ugotovili, da je vikend minil zelo hitro, mogoče prav zato, ker smo bili odmaknjeni od hitrega tempa življenja in sodobne tehnologije.

Urška Žižek,
Geografija in pedagogika (1. letnik
2. stopnje)

IZMENJAVA Z EGEA NIJMEGEN

Od 4. do 9. marca 2020 je potekal prvi del izmenjave z EGEA Nijmegen. Pet študentov z EGEA Maribor se nas je v pričakovanju odpravilo na Nizozemsko, da spoznamo nove prijatelje, kulturo in pokrajino, kar seveda geografi najraje počnemo.

Prvi dan izmenjave je potekal bolj mirno. Po srečanju z našimi gostitelji smo se odpravili vsak na svojo lokacijo. Ko smo razpakirali in spoznali naše nove domove, smo imeli nekaj prostega časa za osvežitev in počitek pred našim prvim skupnim večerom. Prvi večer smo se po večerji in igranju Flunkyballa s kolesi odpravili v bar, kjer je potekal sestanek geografskega oddelka – da, oni to počnejo v barih! Nato je sledilo druženje in spoznavanje ostalih članov geografskega oddelka. Omenila sem, da smo se v bar odpravili s kolesi. Le-ta so v času izmenjave postala naša nepogrešljiva prevozna sredstva.

Slika 3: Člani izmenjave (manjkata dva predstavnika EGEA Nijmegen), Vir: Rajh, 2020

Slika 4: Ob nizozemsko-nemški meji, Vir: Rajh, 2020

Naslednji dan smo se odpravili na pohod do De Duivelsberg (sl. Hudičeva gora). Ker je celotna Nizozemska zelo ravna, nam je bilo kmalu jasno, da vzpon ne bo težak, in res je bilo tako. Hrib je visok 75,9 metra. De Duivelsberg se nahaja na stranski moreni vzhodno od Nijmegna, med Berg en Dalom, Beekom in nizozemsko-nemško mejo. Gre za naravni rezervat, ki obsega približno 125 hektarjev. Zvečer smo skupaj pekli piškote, ki jih v času praznikov tam jedo, in se družili ob skodelici toplega kakava.

Tretji dan izmenjave smo se odpravili na Univerzo v Nijmegnu. Ogledali smo si celoten kampus in obiskali geografski oddelek, kjer smo presenečeni videli jugoslovansko zastavo. Le ta bi naj bila tam že zelo dolgo, odkar so se tedanji profesorji odpravili v Jugoslavijo. Po koncu ogleda smo morali poiskati svoja kolesa, ki smo jih parkirali v ogromni garaži, namenjeni zgolj kolesom. Popoldan je sledil voden ogled

Nijmegna, povzpeli pa smo se tudi na St. Stevenschurch, od kod smo imeli prekrasen razgled na celotno mesto. Zvečer smo se odpravili na karaoke večer v bar, kjer smo se odlično zabavali.

Slika 5: Pogled na mesto Nijmegen, Vir: Rajh, 2020

Slika 6: Tramkade, De Bosh, Vir: Rajh, 2020

Veselim se že drugega dela izmenjave, da svojim novim prijateljem pokažemo lepote Slovenije!

Četrty dan izmenjave je potekal v mestu Den Bosh, kamor smo se odpravili z vlakom. To je bila prva ekskurzija brez koles, ki smo se jih do tega dneva že precej navadili in smo jih kar malce pogrešali. Po ogledu mesta smo poskusili njihovo tradicionalno sladico Bossche Bol, obiskali pa smo tudi industrijski predel, imenovan Tramkade, kjer smo si ogledali razstavo tamkajšnjih umetnikov.

Peti dan izmenjave smo preživeli tako, da smo se najprej odpravili v muzej De Bastei, kjer smo spoznavali fizično geografijo Nijmegna, nato pa smo se odpravili na kolesarsko turo po polderju. Za konec čudovitega dneva smo se odpravili še na pokušino piva v lokalno pivovarno Nevel Artisan Ales. Šesti dan smo se poslovili od prijateljev, ki so nas pospremili do železniške postaje, od koder smo se odpravili v Amsterdam, tam pa smo v lastni režiji preživeli še dva dneva.

Slika 7: Vožnja s kolesi po polderju, Vir: Rajh, 2020

Mojca Rajh,
Geografija in izobraževalna biologija (absolventka 2. stopnje)

GEO KVIZ IN BRUCOŠIJADA '19 V ZAGREBU

Štirje predstavniki DŠGM/EGEA Maribor smo se 7. decembra 2019 udeležili Brucošijade '19, ki ga vsako leto v začetku decembra organizira Klub studenata geografije Zagreb - EGEA Zagreb. Dogodka se je udeležilo preko 200 geografov iz celotne Hrvaške pa tudi iz Slovenije. Dogodek je bil v prvi vrsti namenjen brucem, vendar se na dogodku številčno zberejo vse generacije študentov geografije.

Slika 8: Slovenska ekipa na Brucošijadi '19, vir: KSG Zagreb 2019

Isti dan smo se po kosilu skupaj s skupino študentov iz Zagreba odpravili raziskovati mesto. Kolegi so nam predstavili glavne znamenitosti mesta Zagreb in nas odpeljali tudi na božični sejem, ki je tudi v tujini zelo poznan.

En večer prej, 6. decembra, sva se z Matejem Meškom udeležila tudi GeoKviza: EGEA edition, ki je potekal v hrvaščini. Skupaj z dvema članoma iz EGEA Ljubljana smo sodelovali v kvizu in dosegli presenetljivo dober rezultat. Ker je bil obisk kviza nadpovprečen, jim je zmanjkalo miz. In kaj je slovenska ekipa dobila na mizo? »Gajbo« piva!

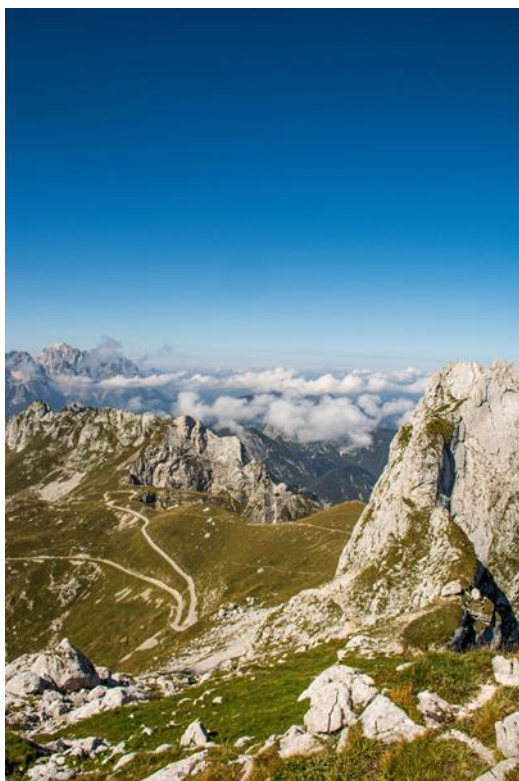
Slika 9: Ogled mesta, Vir: Rajh, 2019

Mojca Rajh,
Geografija in izobraževalna biologija (absolventka 2. stopnje)

»POGLED S SLOVENSКИH VRHOV«

V študijskem letu 2020/2021 je Društvo študentov geografije Maribor ponovno razpisalo fotografski natečaj za naslovnico nove številke študentske revije GEOum. Na letošnjem natečaju z naslovom »Pogled s slovenskih vrhov« so prav tako kot prejšnja leta lahko sodelovali vsi ljubitelji gora in planinarjenja, ki svoje podvige radi dokumentirajo s fotografijo.

Veseli smo bili vseh fotografij, ki ste nam jih poslali. Naslovnico letošnje, četrte, številke revije GEOum krasi zmagovalna fotografija Nine Ferlič z naslovom »Razpotje«. Vsem, ki ste poslali fotografije, bi se vam radi iskreno zahvalili za vašo pomoč in sodelovanje. Upamo, da bomo tudi v prihodnje tako uspešno izvedli fotografske natečaje in prejeli čudovite fotografije, ki bodo popestrile našo študentsko revijo.

*Slika 1: »Pogled na Mangartsko sedlo«, 2. mesto,
Vir: Taja Kolar*

*Slika 2: »Pogled iz Velike planine«, 3. mesto, Vir:
Nuša Flisar*

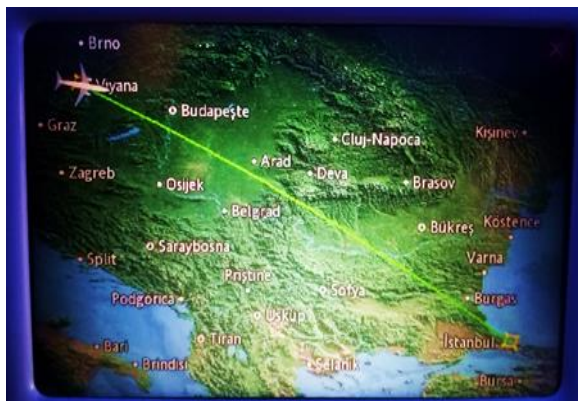
Urška Žižek,
Geografija in pedagogika (1. letnik 2. stopnje)

ISTANBUL – MESTO DVEH CELIN, KI PONUJA NOV NAČIN VIDENJA ŽIVLJENJA

Na severozahodu Turčije, ki leži na Anatolskem polotoku med Črnim in Sredozemskim morjem, se v pokrajini Marmara nahaja provinca Istanbul, katere prestolnica je istoimensko mesto. Metropola, ki bi ji na prvi pogled marsikdo pripisal vlogo glavnega turškega mesta, pa vendar to zaradi svoje nesrediščne in zgodovinsko gledano nevarne lege ob Bosporju ter obleganosti ni, je mogočno, skrivnostno, multikulturno in edino transkontinentalno mesto na svetu. Mesto, ki je torej evropsko, a hkrati tudi azijsko. Mesto, ki je zahodno, vendar tudi vzhodno. Je kraj, v katerega se preprosto zaljubiš.

Če bi Zemljo sestavljala ena sama država, bi bil Istanbul njeno glavno mesto.

Te besede francoskega cesarja Napoleona Bonaparteja si velja ob obisku Istanbula še kako dobro zapomniti. Ne glede na to, koliko krat človeka pot zanese v Istanbul, ki se razteza na sedmih gričih (za raziskovanje mesta priporočam udobno obutev), vedno znova in znova pade v kremplje nekdanjega mesta sultanov, cesarjev ... in zgodb tukaj živčih ljudi. Istanbul je mešanica (po neuradnih podatkih) sedemnajst milijonov življenj. Ko se mesto prebudi iz zmedenega sna, je že pripravljeno na kaos prometne konice.

Slika 1: Auf Wiedersehen Dunaj in merhaba Istanbul! Vir: Slankovič

Slika 2: Vedno živahno stičišče evropskega novega (na levi) in starega (na desni) ter azijskega (v ozadju) dela Istanbula. Vir: Slankovič

Ko potuješ v Istanbul, se vedi kot Istanbulčan!

Najcenejša in najsvobodnejša možnost potovanja v Istanbul ter vandranja po njem je organizacija in izvedba potovanja v lastni režiji, ki resda zahteva nekaj spretnosti, razgledanosti in iznajdljivosti, vendar zagotavlja samosvojo in neprecenljivo izkušnjo. Različne letalske družbe ponujajo ugodne direktne lete s slovenskih ali Sloveniji bližnjih letališč na novo evropsko istanbulsko ali azijsko mednarodno letališče.

Moje 4-dnevno popotovanje se je začelo in končalo na dunajskem mednarodnem letališču, letela sem s Turkish Airlines, priložnost pa sem imela tudi raziskati dih jemajoč dizajn novega Istanbul Airporta, ki se je še pred odprtjem okitil z nazivom največjega letalskega potniškega terminala na svetu, ta pa s ptičje perspektive zgleda kot hobotnica. Pogled se vam bo, še preden boste pristali, ustavil na kontrolnem stolpu zračnega prometa, ki ima obliko tulipana – povsem razumljivo, saj ravno ti znanilci pomladi izvirajo iz Otomanskega cesarstva (opomba: Nizozemska ni mati tulipanov), od koder so bili v Evropo prineseni v 16. stoletju. Ko prispete na gigantsko letališče, sledite oznakam ali črednemu nagonu – izjeme boste, če se boste uspeli izgubiti. Ker je letališče staro dobro leto, tukaj ne boste našli vlakovnih in/ali metrojskih povezav s centrom, saj so te šele v izgradnji, ga pa z mestom in njegovimi okoliši povezujejo avtobusi in taksiji. Peljala sem se z avtobusom turškega podjetja Havaist, ki z letališča ali določenega kraja v centru krene vsake pol ure, cena enosmerne vozovnice je 18 TL (1 EUR ≈ 7,6 TRY), vozniki so izredno prijazni in organizirani, poskrbijo pa tudi za shrambo ter oznako prtljage – vsak kos dobi svojo številko, isto številko na kartončku prejme lastnik, zato le stežka pride do njene filmske zamenjave. Mimogrede: v Sloveniji ne boste dobili turških lir, zato vam priporočam, da po opravljenih letaliških formalnostih v Istanbulu zamenjate manjšo vsoto denarja v eni tamkajšnjih menjalnic, ki jih nadete v neposredni bližini tekočega traka s prtljago, večjo količino pa v centru, toda pozor: preverite vrednosti valut različnih menjalnic (turško döviz), kajti menjalni tečaj se lahko razlikuje – ne bistveno, vendar se.

Kot zanimivost: malokdo ve, da povprečen delavnik v Turčiji poteka od ponedeljka do petka ali

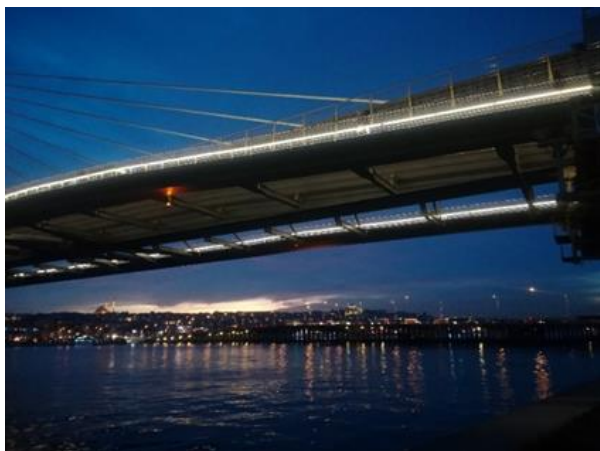
Slika 3: Začetek prometnega kaosa v zgodnjih jutranjih urah. Vir: Slankovič

celo sobote od 8.30 do 17.30, ljudje pa za prevoz na delovno mesto v eno smer porabijo tudi po uro ali več. K sreči je zato v tej državi zelo dobro razvit sistem javnih prevozov, saj Turki veliko potujejo znotraj države, kar je več kot odlična informacija za turista ali popotnika. Na spletu boste našli zemljevide mesta z železniškimi, s podzemnimi železniškimi in tramvajskimi povezavami. Velika prednost potniškega prometa je Istanbulkart – univerzalna plastična kartica, ki jo lahko kupite na rumenih avtomatih na skorajda vsakem koraku (cena kartice je nepovratnih 10 TRY), nanjo na istem avtomatu naložite dobroimetje in jo neutrudno uporabljate

za vse vrste javnega prevoza. Dobra novica je tudi ta, da je kartica prenosljiva ter da jo lahko uporabite tudi čez leto, dve, tri ..., ko se zopet vrnete v mesto na pragu Orienta.

Z očmi Zahoda ali Vzhoda

Razpetost Istanbula med Evropo in Azijo se zrcali v Bosporski ožini, ki jo Istanbulčani in Neistanbulčani prečkajo z ladjami, vožnjami preko mostov ali s podvodnim metrom Marmarayem (gre za 1. podzemno železnico na svetu, ki je speljana pod morjem). Ali si na zahodu ali vzhodu – o tem piše tudi turški pisatelj Orhan Pamuk –, veš preprosto po tem, kako domačini omenjajo določene zgodovinske dogodke: za zahodnjake 29. maj 1453 pomeni padec Konstantinopla, za vzhodnjake osvojitvev Istanbula.

Slika 4: Metro postaja Haliç (Yenikapı-Haciosman), ki povezuje stari in novi evropski del. Ime nosi po Zlatem rogu, glavni mestni plovni poti. Vir: Slankovič

Upam si trditi, da se je ob obisku Istanbula nemogoče izogniti pogovorom s prijaznimi domačini, kar mestu

dodaja posebno vrednost in predstavlja ključen dejavnik za spoznavanje kulture tik ob Evropski uniji, kaj hitro pa človek dobi občutek, da Istanbulčane do določene mere skrbi, kaj o njih mislimo tujci. Ne glede na vse je treba priznati, da je mesto prava mešanica nekdanje prestolnice Vzhodnega rimskega cesarstva in Otomanskega imperija, hkrati pa tudi moderniziranega naprednega mesta od leta 1923 predsedniške republiške države, ki v marsikaterem pogledu močno prehiteva razviti Zahod.

Raziskovanje Bosporja

Bospor (turško Boğazi) je srce geopolitičnega sveta, ki so si ga v zgodovini želele prisvojiti številne velesile, za Istanbulčane pa ima že od nekdaj močan duhovni pomen. Na začetku so ga videli kot vodno pot z močnimi tokovi, lepo pokrajino, zatem kot čudoviti kraj za poletne palače.

Slika 5: Križarjenje po Bosporju. Vir: Slankovič

Toda: če stari evropski del mesta govori o porazu in melanholiji, Bospor poje o srečnem življenju. Turška beseda za Bospor je enaka besedi za grlo, kar ni naključje, saj sprehod ob njem ali vožnja z ladjico čez njega pljuča napolnita s svežim bosporskim zrakom, ki ima zdravilno moč. Domačini pravijo, da njihova stanovanjska okna hrepenijo po bosporskih razgledih in se zanje tudi nezadržno prerekajo.

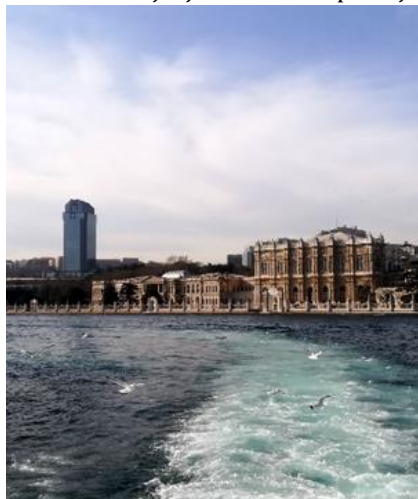
Istanbul vleče moč iz Bosporja. Kjer se Bosporska ožina razširi v Marmarsko morje, se nahaja nema priča toka zgodovina: Dekliški stolp (turško Kız Kulesi). Je simbol

starega mesta, ki je v minulih stoletjih videl potopitve ladij, grabežljivost vojsk med krvavimi spopadi in veseljačenja v palači. Prevezal je številne funkcije: bil je, na primer, svetilnik, komunikacijsko središče, prostor karantene v času kolere, kdaj pa kdaj pa ga je osmanski dvor uporabil tudi za vmesno postajo pred dolgim potovanjem ali smrtjo vladnih uradnikov. Do stolpa, ki je danes kulturno središče z restavracijo, razgledno ploščadjo, s kavarno in trgovino s spominki, se je mogoče pripeljati z majhnimi čolni z različnih smeri Istanbula. Najlepše je viden z azijskega Üsküdarja, kjer zaradi bržečih tokov valovi, ki butajo ob skalnato obalo, ustvarjajo podobo čipke roba materinega krila. Üsküdar je, mimogrede, prostrana stanovanjska četrt in najbolj avtentični del Istanbula, odmaknjen od značilnih turističnih poti in zanimivosti. V tem delu moški navdušeno igrajo igro rummikub (hitra, strateška igra s številkami, podobna dominu), ženske pa posedajo na skalnem obrežju ob Bosporju. Obisk azijskega dela in sprehod po umirjenih vasicah priporočam vsakomur, ki si želi začutiti utrip vsakdanjega življenja Istanbulčana, daleč stran od turistično nabitega in gospodarsko usmerjenega predela Istanbula.

Slika 6: Avtentični azijski Üsküdar s simbolom starega mesta – Dekliškim stolpom. Vir: Slankovič

Križarjenje po Bosporju ob lepem vremenu je ena izmed možnosti, ki tujcu (seveda tudi domačinu) ponudi celovit pogled na mesto z morja in jo priporočam vsem, ki boste obiskali Istanbul. Ker so domačini, kot sem že prej omenila, močno vezani na javni prevoz, je tudi tovrstna izkušnja predvsem čas za stik z domačini. Kaj hitro boste ob pogledu na levo in desno spoznali, kako majhen del sveta zaseda posameznik. Na ladje, ki nudijo vodene krožne ture v več jezikih, oziroma ladje javnega prevoznika se vkrcate v pristaniškem Eminönüju, v neposredni bližini tamkajšnje avtobusne postaje in mosta Galata. In kaj vse je vidno z ladje?

Slika 7: Palača Dolmabahçe. Vir: Slankovič

Kdor je imel/ima denar, je zidal/zida ob Bosporju. Bosporska obala je znana po lesenih hišah s pročelji proti obali, Turki jim pravijo yalı, njihove cene pa segajo v višave. Ob vodi se nahajajo tudi številne znamenitosti ...

Razkošno palačo Dolmabahçe (turško Dolmabahçe Sarayı) je v sredini 19. stoletja v baroškem, rokokojskem in neoklasicističnem arhitekturnem slogu dal postaviti sultan Abdülmecid I, bila je glavno upravno središče Otomanskega cesarstva, kasneje pa jo je ustanovitelj turške republike in prvi turški predsednik Mustafa Kemal Atatürk uporabljal v protokolarne namene. Danes je spremenjena v muzej in odprta za javnost. Palača Çırağan (turško Çırağan Sarayı) je bila postavljena v drugi polovici 19. stoletja kot nekakšen podaljšek palače Dolmabahçe, prav tako je zadnja palača, postavljena v času Otomanskega cesarstva. Namenjena je bila različnih

svečanostim, ki so potekale na vrtovih. Nekdanjo palačo ima danes v lasti mednarodna hotelska veriga Kempinski, hotel ima pet zvezdic in je uvrščen na 14. mesto najdražjih hotelskih apartmajev na svetu. Mošeja Ortaköy (turško Ortaköy Camii) se nahaja na eni izmed najbolj priljubljenih lokacij, tik pred prvim Bosporskim mostom. Prvi Bosporski most (turško Boğaziçi Köprüsü ali 15 Temmuz Şehitler Köprüsü) in drugi Bosporski most (turško Fatih Sultan Mehmet Köprüsü) sta viseča mosta, ki prečkata Bosporsko ožino in povezujeta Evropo z Azijo ter Azijo z Evropo. Ideja o mostu, ki bi prečkal Bospor, sega v antiko: prvi je bil zgrajen leta 1973, drugi leta 1988. Avtocestna mosta imata 6 prometnih pasov in 2 odstavna. Dnevno posamezni most prečka okoli 200000 vozil. Zanimivo je, da se cestnina zaračuna za prehod iz Evrope v Azijo, ne pa obratno. Kjer je Bosporska ožina najožja (700 metrov širine), stoji trdnjava Rumelihisarı. Po naročilu otomanskega sultana Mehmeta II. je bila zgrajena v sredini 15. stoletja, predvsem z namenom nadzora nad Bosporjem. Vzporedno na drugi/azijski strani stoji anatolski grad, imenovan Anadoluhisarı. Konec 14. stoletja ga je postavil otomanski sultan Bayezid I. Paviljon Küçüksu (turško Küçüksu Kasrı) je poletni paviljon iz sredine 18. stoletja, ki se nahaja v azijskem okrožju Beykoz. Sultani so ga uporabljali za krajše bivanje med deželnimi izleti in lovom. Nedaleč stran se nahaja poletna rezidenca otomanskih sultanov, palača Beylerbeyi (turško Beylerbeyi Sarayı). V njej so v času Otomanskega cesarstva bivali pomembni tuji gostje. Najstarejša vojaška srednja šola v Turčiji se nahaja v azijskem Çengelköyü. Leta 1845 jo je ustanovil sultan Abdülmecid I.

Slika 8: Vaško vzdušje ob azijski bosporski obali. Vir: Slankovič

Slika 9: Vojška šola. Vir: Slankovič

Vsak del Istanbula ima svojo dušo

V prestolnici nekdanjega Otomanskega imperija je skoraj 3000 aktivnih mošej. Klic k molitvi, slišen preko mošejskih zvočnikov, se sleherne soseske in človeka dotakne na svojevrsten način ter pomeni začasen obstanek ali neprekinjen tok zmešnjave.

Stari del evropskega Istanbula se baha z eno njegovih najbolj ikoničnih in prepoznavnih kulis – Modro mošejo ali Mošejo sultana Ahmeta (turško Sultanahmet Camii). Zgrajena je bila v prvem četrtletju 17. stoletja in ima 6 minaretov oziroma džamijskih stolpov – kar je produkt nesporazuma med sultanom in arhitektom, kajti mošeje imajo običajno 1, 2 ali 4 minarete –, njeno notranjost pa krasijo ročno poslikane modre ploščice (od tod izvira pridevniški del imena). Vstopnine ni, toda ker gre za

Slika 10: Modra mošeja in Trg sultana Ahmeta. Vir: Slankovič

aktivno mošejo, je v času molitev radovednejšem obisk prepovedan, prav tako pa je treba ob vstopu spoštovati določena pravila: treba si je sezuti čevlje (in jih pospraviti v plastično vrečko, ki jo dobite pri vходу), si na glavo nadeti ruto (lahko si jo izposodite na licu mesta – brezplačno), obnašati se je treba spoštljivo in instituciji primerno. Pred Modro mošejo stoji Nemška fontana (turško Alman Çeşmesi), osmerokoten vodnjak s kupolo v neobizantinskem slogu, ki ga je leta 1900 zgradila nemška vlada v spomin na obisk cesarja Wilhelma II. v Istanbulu leta 1898, nasproti Modre mošeje – sprehoditi se morate čez Trg sultana Ahmeta (turško Sultanahmet Meydanı) oziroma Konstantinopelski ali Konstantinov hipodrom, ki je nekdaneje kulturno središče Konstantinopla, glavnega mesta Bizantinskega cesarstva, oziroma nekdaneje prizorišče konjskih dirk v času Rimljanov z ohranjenimi tremi stebri – pa stoji arhitekturna prelomnica z mogočno kupolo Hagia Sophia ali Bazilika svete Sofije (turško Ayasofya), ki je v svojih 1400 letih doživela in preživela številne preobrazbe: prvotno je bila namreč grška ortodoksna patriarhalna bazilika, leta 1453 je bila preurejena v mošejo, zatem je postala muzej (kar je bila tudi v času mojega obiska), v sredini leta 2020 pa so ji zopet dodelili naziv mošeje. Nekdanja rezidenca sultanov, palača Topkapı (turško Topkapı Sarayı) s haremom in z obzidjem, leži streljaj stran od Hagie Sophie in je urejena v muzej. Obdaja jo znameniti cvetlični park Gülhane z razgledi na ostale predela mesta in odprto morje. Je zgodovinski dragulj, kjer lahko na eni izmed parkovnih klopi zlahka preživite več ur. Otomanska cesarska mošeja (turško Süleymaniye Camii), ki nosi ime po svojemu naročniku Sulejmanu Veličastnemu, se nahaja na najvišjem delu mesta. Zgrajena je bila leta 1550 in je geometrijska mojstrovina, sestavljena iz niza kupol, lokov ter 138 barvitih steklenih (svetlobnih) oken. Poseben čar starega evropskega Istanbula so seveda bazarji. Veliki bazar ali Grand Bazaar (turško Kapalıçarşı), najstarejša in največja pokrita tržnica na svetu, je bil zgrajen leta 1461, ima 21 vhodov, 61 ulic in premore preko 4000 trgovin, v katerih najdete prav vse: od dragega nakita do posode, oblek, igrač, preprog ... Pohajkovanje po labirintu ulic je zanimivo četudi ničesar ne kupite. V številnih kavarnah in restavracijah se

Slika 11: Hagia Sophia: muzej ali mošeja? Vir: Slankovič

Slika 12: Nakup lokuma zgleda nekako takole: sprejmete prijazen prodajalec, ti prinese vodo in čaj ter oreščke za pokušino (zastonj). Sledi barantanje, klepetanje ... Za konec sledi tudi selfi! Vir: Slankovič

lahko ustavite na pijači. Ko obiščete bazar, ne pozabite barantati! V mislih imejte, da je barantanje ob čaju, ki vam ga ponudi prodajalec, poteza, ki izraža največjo mero spoštovanja domačinov in njihove kulture. Obiščite tudi Egipčanski bazar začimb (turško Mısır Çarşısı): vonj začimb vas bo kot lodos, sloviti istanbulski veter, ki piha z morja, ponesel v svet skrivnosti. In ne skrbite: v Istanbulu govorijo angleško tako rekoč vsi: mladi in mladi po srcu. Bodite previdni tudi z uporabo slovenščine: marsikdo vas lahko zaradi poznavanja

Slika 13: Stolp Galata, balončki, kavarne, čajnice in trgovinice ... Vir: Slankovič

jezikov bivše Jugoslavije – verjeli ali ne – preprosto razume.

Novi del evropskega Istanbula je znan predvsem po mostu in stolpu Galata. Most Galata je eden izmed treh mostov, ki povezuje stari in novi del evropskega Istanbula, torej brega Zlatega roga (turško Altın Boynuz), ter je že peta verzija originalnega mosta iz leta 1845. Sprehod čez most je vsekakor zanimiv, saj se tu vsakodnevno zbirajo lokalni ribiči, v njegovem spodnjem delu pa se nahaja cel kup restavracij, kjer dobite najboljše popečene ribe na žaru v kruhku (turško balık ekmek). Stolp Galata v predelu Karaköy je sinonim za razgledno točko s kavarno. 61 metrov visok srednjeveški kamniti lepoteč, ki velja za najstarejši stolp na svetu, je bil glavni obrambni stolp genovske naselbine Galata, kasneje stražni stolp in gasilska postaja, konec 20. stoletja pa je prešel v zasebno last – bil je obnovljen ter odprt v turistične namene. V soseski, imenovani Beyoğlu, se nahaja ena najbolj znanih ulic modernega Istanbula – Ulica neodvisnosti (turško İstiklal Caddesi), ki se razteza od Taksim tunela do Taksim

trga in je kilometer in pol dolga ulica, namenjena pešcem ter zaprta za promet. Nekoč center nočnega življenja in območje bivanja Evropejcev, poslovnežev, trgovcev, bankirjev ... tudi danes slovi po številnih elitnih restavracijah, kavarnah, klubih, trgovinah, muzeji, hamamih, amasadah. Posebno pozornost (instagramovskih navdušencev) znajo pritegniti mavrično obarvane stopnice.

Azijski del Istanbula boste že na daleč poleg bosporske kontinentalne razmejitve prepoznali po novi, trenutno največji džamiji v Turčiji, imenovani Çamlıca, ki jo ponosni domačini imenujejo kar istanbulska lepota. Zavzema 30000 kvadratnih kilometrov, glavna kupola je visoka 72 metrov in predstavlja 72 narodov, živelih v Istanbulu. Sprejme lahko kar 60000 vernikov.

Slika 14: V objemu mavričnih stopnic. Vir: Slankovič

Mačke

Če se boste odločili obiskati Istanbul, naj vas ne presenetijo več kot sto tisoč prostoživečih mačk in v slehernem kotičku ulic nastavljene posode s hrano za mačke, kajti te so kolektivna last, hkrati pa tudi mestne vladarice, ki z lovljenjem miši in podgan pomagajo mesto ohranjati čisto. Ljubezen do mačk lahko najlažje – pravilno ali ne – povežem z legendo o ljubezni preroka Mohameda do te živali. Nekega dne naj bi med molitvijo na njegovi halji zaspal muc in ker ga ta po končani molitvi ni želel zbuditi, je odrezal del halje, na kateri je muc spal. Pomembnost mačk se odraža tudi v že prej omenjeni številčni zastopanosti mošej: pravijo, da je treba ob ne-naklepnem uboju mačke v opravičilo zgraditi mošejo. Kakor koli že: zavedajte se, da je v Istanbulu treba z mačkami ravnati spoštljivo! Še sreča, da so zelo prijazne, udomačene in hvaležne.

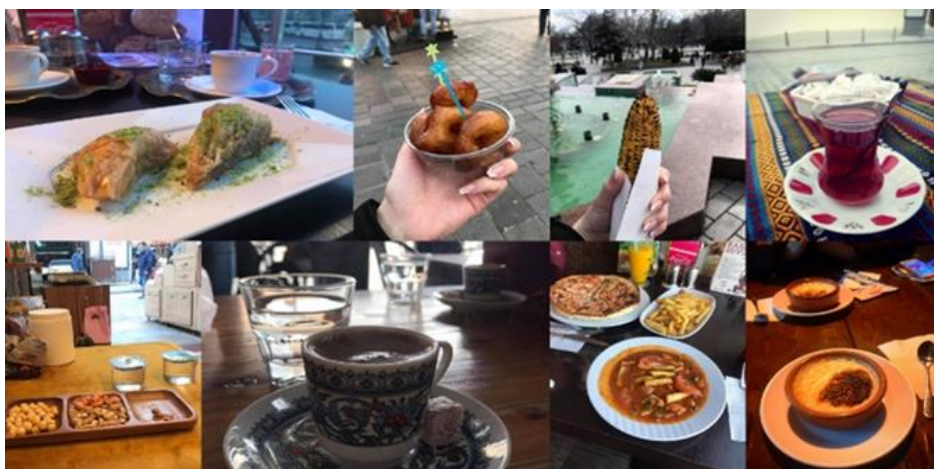

Slika 15: Udomačeni muc na obisku v hotelski restavraciji. Vir: Slankovič

Kava mora biti črna kot pekel, močna kot smrt in sladka kot ljubezen. (turški pregovor)

Turška hrana in pijača navdušita z videzom ter izjemnim okusom. Kaj hitro vam bo postalo jasno, zakaj je Turčija gurmanska destinacija. Četudi ne marate eksperimentirati s hrano, vam priporočam, da poskusite čim več delčkov turške kuhinje, ki vas zagotovo ne bo razočarala. Med ulično hrano zagotovo izstopajo simiti (okrogli kruhki, posuti s praženim sezamom), pečeni kostanji (turško kestane), kuhana koruza (turško mısır) in polnjene školjke (turško midye dolma). Če si boste zaželeli sedenja na

majhnih stolčkih ob majhnih mizicah, vam bodo lahko postregli s hitro hrano, to je s kebabom na sto in en način, turško pico v obliki čolnička z različnimi nadevi (turško pide), ploščato turško pico, ki jo domačini pokapljajo z limono in jo zvijejo v rolo (turško lahmacun), z mesnimi kroglicami (turško çig köfte) ali bureki (turško börek). V restavracijah lahko poskusite ročno izdelane turške navadne ali špinačne raviole v jogurtovi omaki (turško mantı) ali po vašem okusu polnjeno in popečeno palačinko (turško gözleme). Nikakor ne pozabite na baklave, pudinge, mlečni riž, lokum, sveže stisnjene sokove, ayran (tudi jogurt je turški izum), turško kavo in čaj ... Vseh barv, oblik in okusov. Poskusite lahko tudi žganje, imenovano raki.

Slika 16: Afiyet olsun! Vir: SlankovičYavaş, Yavaş

Ko sem na različnih koncih Istanbula preprosto obstala ter od blizu in daleč opazovala mesto kontrastov, sem na nek način doživela deja vu. Izredno gostoljubni, gostobesedni, iznajdljivi, srčni, nevsiljivi, na nek način tudi sramežljivi, a tudi zelo spoštljivi domačini me močno spominjajo na Katalonce. Tako kot so Katalonci ponosni na svojo nacionalnost, so nanjo ponosni Turki, o čemer pričajo turške zastave, izobešene na vsakem koraku, ali čisto preproste in banalne stvari v belo-rdeči barvi državnega simbola. V mestu, kjer se skorajda nič ne ujema, se od domačinov hitro naučiš, da življenje teče počasi (turško yavaş), kar se posameznik hitro nauči tudi ob obisku Katalonije (no, kar celotne Španije), kjer pogosto sliši mañana, mañana (slovensko jutri, jutri). Obisk Istanbula mi je odprl oči in me pripeljal do spoznanja, da se na koncu vse izide, samo od sebe. Turška drugačnost zaradi nam nevsakdanje kulture, ki bi jo – roko na srce – morali znati ceniti, predvsem pa bi se, dragi bralci, morali znebiti stereotipnih predstav o deželi teroristov in večnega nemira, odpira srca.

Slika 17: Sprejeti raznolikost/drugačnost ne pomeni izgubiti sebe, temveč dobiti drugega v dar. Vir:

Ali ste vedeli?

- ❖ *Tünel* (1875), ki povezuje predela Karaköy in Beyoğlu, je najstarejša podzemna železnica na evropskem kontinentu.
- ❖ 1. uspešni človeški poskus letenja se je zgodil v Istanbulu (1630): Hezârîfen Ahmed Çelebi je od vrha stolpa Galata do Üsküdarja uspešno preletel Bosporsko ožino.
 - ❖ Železniška postaja Sirkeci je bila nekoč končna postaja slavnega Orient Expressa.
- ❖ V istanbulskem podzemlju se skrivajo vodne cisterne, ki so bile med zgodovinskimi obleganji pomembni vir pitne vode. Največja je cisterna Bazilika (turško *Yerebatan Sarnıcı*), ki jo krasi 336 antičnih stebrov: najbolj znana sta tista, ki ju krasi glava mitološkega bitja – meduze.
- ❖ Kavo (turško *kahve*) kuhamo v majhni bakreni džezvi. V mrzlo vodo najprej vsujemo turško kavo (1 žlička na osebo) in šele nato džezvo pristavimo na ogenj. Med segrevanjem vsebine ne mešamo. Ko se pena dvigne, džezvo odstavimo in kavo prelijemo v pisane skodelice.
- ❖ Turški čaj (turško *çay*) se kuha v čajniku (turško *çaydanlık*) z dvema ločenima posodama: v spodnji se zavre voda, ki se jo deloma uporabi tudi v zgornji posodi, kamor se doda turški čaj. Preostala voda iz spodnjega dela čajnika se porabi za redčenje zelo močnega čaja v zgornji posodici. Turški čaj se postreže v skodelici v obliki tulipanovega cveta, ki se jo zaradi vroče vsebine vedno prime na zgornjem robu. Njegova obvezna sestavina je kocka sladkorja.

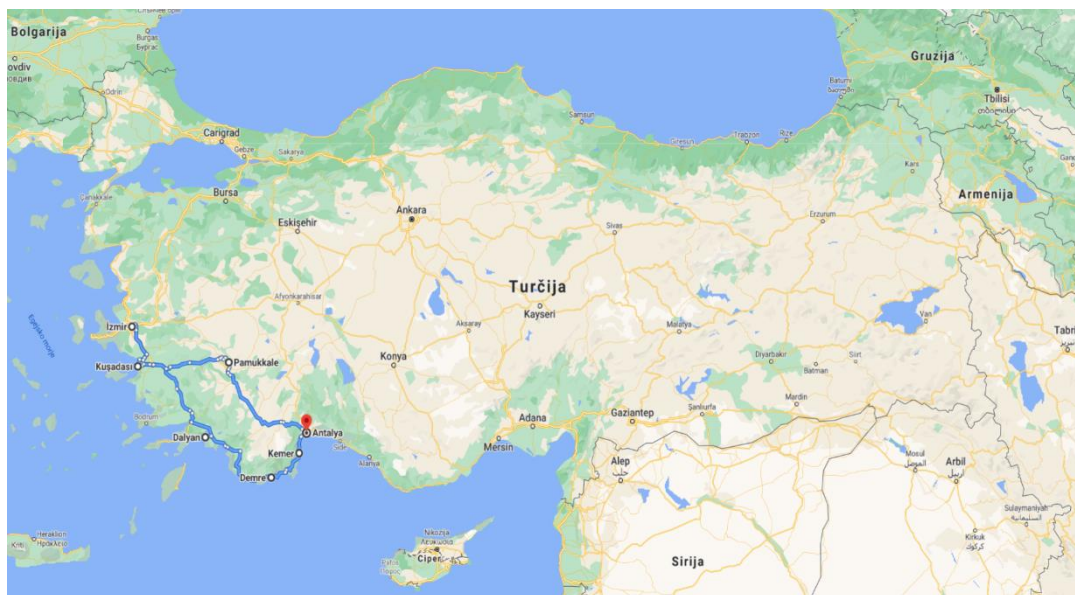
12 fraz, ki jih je dobro poznati ...

Merhaba – Živjo
Günaydın – Dobro jutro
İyi Günler – Dober dan
İyi Akşamlar – Dober večer
Görüşürüz – Se vidimo
Afiyet olsun – Dober tek
Teşekkürler – Hvala
Pardon – Oprostite
Evet – Ja
Hayır – Ne
Çok güzel – Zelo lepo
Hoşgeldiniz – Dobrodošli

Martina Slankovič,
mag. prof. slovenskega jezika. in književnosti. ter dipl. sociologinja. (UN)

NA POTEPU PO JUŽNI TURČIJI

Trije študentje smo med oktobrskimi počitnicami z agencijo odpotovali v Turčijo. Turčija leži na Anatolskem polotoku med Črnim in Sredozemskim morjem. Je transkontinentalna evrazijska država, razdeljena na azijski in evropski del, ki ju ločujejo Bospor, Marmarsko morje in Dardanele. Azijski del države večinsko sestavlja polotok Anatolija, kamor smo potovali tudi mi. Glavno mesto Turčije je Ankara, največje mesto pa Carigrad. Slednje je imelo pomembno vlogo v zgodovini države. Turčija ima izjemno raznoliko kulturo – je pravzaprav mešanica različnih vplivnih kultur tega območja, med drugim antične, turške, anatolske, osmanske in zahodne. Na našem potovanju smo si ogledali predvsem jug in jugozahod Turčije oziroma Anatolije. Področje, kjer smo se največ gibali, sicer spada v Egejsko in Mediteransko geografsko regijo. Ti predstavljata dve izmed sedmih geografskih regij v Turčiji.

Slika 1: Zemljevid Turčije in poti našega potovanja, Vir: Google maps

Prvi in drugi dan: prihod v Turčijo in raziskovanje Myre

Po pristanku smo se v zgodnjih jutranjih urah namestili v hotelu in zaspali v upanju na zanimive in avanturistične počitnice. Drugi dan smo si v regiji Likija, znani po zgodovini, še posebej antični, ogledali mesto Demre. Demre ali Myra je bilo grško antično mesto. Najprej smo si ogledali bizantinsko cerkev sv. Nikolaja, zgrajeno v 4. stoletju, ki je bila zaradi poplav dolgo časa v slabem stanju. Obnovljena je bila šele v 19. stoletju, danes pa velja za tretjo najpomembnejšo bizantinsko strukturo v Anatoliji. V notranjosti smo videli izjemno lepo ohranjene stenske freske. Cerkev je zelo priljubljena (še posebno med Rusi) tudi zaradi groba sv. Nikolaja iz Myre, ki je bil grško-krščanski škof v mestu Myra. Priča smo bili veliki gneči okoli zavarovanega groba, kjer so ljudje molili za zdravje in v upanju na srečo polagali roke na steklo. V neposredni bližini cerkve smo si nato ogledali ohranjeno rimsko gledališče, v katerem so prirejali in izvajali igre. Domnevno je lahko sprejelo med osem in deset tisoč gledalcev. Le nekaj metrov stran se nahajajo lepo ohranjene, v skalo vkopane grobnice. Slog in način vkopavanja kažeta na razslojenost družbe, saj so imele imenitnejše družine lepše in bolj dodelane grobnice. Na poti v mesto Dalyan smo poskusili tradicionalno jed gözleme çeşitleri, nekakšne palačinke, polnjene s sirom. Po večerji smo se odpravili na raziskovanje in spoznavanje mesta Dalyan.

Slika 2: Rimsko gledališče v Miri, Vir: Lovšin, 2019

Slika 3: Grobnice v Myri, Vir: Lovšin, 2019

Tretji dan: vožnja po reki Dalyan in kopanje na »plaži želv«

Naslednji dan smo z ladjico pluli po reki Dalyan do obale ob Egejskem morju. Med plovbo smo imeli možnost opazovati v pečino vrezane likijske grobnice. Te nam poleg zgodovinskega namena kažejo tudi način vrezovanja in arhitekturne značilnosti tovrstnih objektov. Vsak nov

Slika 4: Po reki Dalyan in v ozadju vklesane grobnice, Vir: Lovšin, 2019

sloj grobnic namreč nakazuje novo kulturo, ki se je naselila na tem območju. Po reki smo prispeli do obale Iztutu oziroma plaže želv, ki je namenjena sončenju ter kopanju, še posebej pa je priljubljena, ker se imenuje tudi obala Kareta. Glavata kareta je namreč ogrožena vrsta morske želve, ki ravno na tej plaži izleže jajčeca. Del obale je tako zaščiten zaradi gnezdišča želv. Nekaj ur smo preživeli na plaži, se družili z domačini in uživali v kopanju v topleni Egejskem morju. Nato smo se vrnili v mesto Dalyan in se podali na večurno vožnjo z avtobusom proti Kuşadasıju. Na poti smo lahko opazovali čudovito naravo in ogromna polja bombaža. Turčija je tudi sicer znana po kakovostnem bombažu.

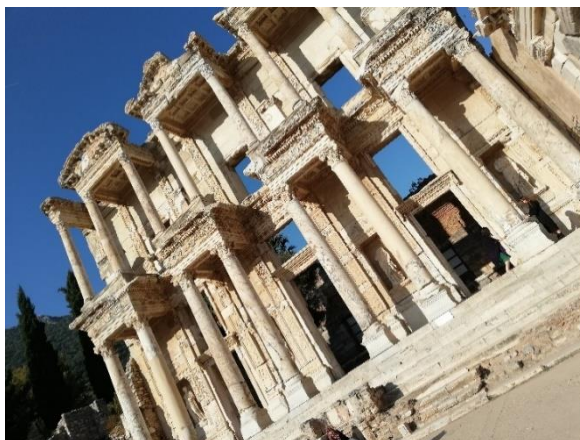
Četrti dan: raziskovanje antičnega mesta Efez in izlet v İzmir

Da bi se izognili veliki gneči, smo se že zgodaj zjutraj odpravili proti mestu Efez. To je antično mesto na zahodni obali Male Azije. Ustanovili so ga Jonci in dolgo ohranjali svojo neodvisnost. Mesto je kasneje pripadalo atiško-delski zvezi, nato ga je osvojil Aleksander Veliki, nadalje Selevkidi in Pergamon ter leta 133 pr. n. št. Rimljani. Efez je danes ena največjih arheoloških izkopanin na svetu. Izjemna ohranjenost mesta nas je pustila odprtih ust. Najbolj smo bili navdušeni nad svetovno znano Celsusovo knjižnico, ki je tretja najstarejša knjižnica na svetu in hkrati najstarejša ohranjena knjižnica. Ogledali smo si tudi agoro, kopališče in Artemidin tempelj, ki sodi med enega izmed sedmerih čudes starega sveta.

Navdušeni smo bili tudi nad nekdanjim največjim amfiteatrom. Antično mesto Efez je bilo v času nastanka sicer obalno oziroma pristaniško. Danes se morje nahaja približno osem kilometrov od arheoloških izkopanin. To je posledica delovanja reke Caystross, ki je skozi močvirnata tla

pritekala v morje, več stoletij zasipavala oziroma akumulirala svojo strugo z muljem in zasula pristanišče. Nazadnje je reka svoj tok preusmerila proti notranjosti in tako uničila tudi samo mesto. V bližini Efeza se nahaja hiša device Marije, ki pa je nismo uspeli obiskati.

Popoldne smo se odpravili proti mestu İzmir na zahodni obali Turčije, iz zgodovine poznano tudi kot Smirna. Z nekaj manj kot tremi milijoni prebivalcev je tretje največje turško mesto in tudi sedež turške province İzmir, ki ima približno 4,36 milijona

Slika 5: Celsusova knjižnica v Efezu, Vir: Lovšin, 2019

Slika 6: İzmir, Vir: Lovšin, 2019

prebivalcev. İzmirsko pristanišče je drugo največje pristanišče v Turčiji in hkrati najpomembnejše za izvoz. Prav mestno pristanišče je imelo odločilen pomen za gospodarstvo Osmanskega cesarstva v začetku 19. stoletja. İzmir je danes gospodarsko zelo močno in pomembno mesto. Gospodarstvo je razdeljeno med različne dejavnosti, npr. industrijo (30,5 %), trgovino (22,9 %), promet in komunikacije (13,5 %) ter kmetijstvo (7,8 %). Ob prihodu v mesto smo si najprej ogledali Stolpno uro iz leta 1901 in spomenik, posvečen turškemu novinarju Hasanu Tahsinu, ki naj bi 15. maja 1919 izstrelil prvi strel proti okupacijski grški vojski. Nato smo se z ladjo odpravili na drugi konec mesta, na ulico Karşıyaka Bazaar. Tam smo imeli nekaj ur za samostojno raziskovanje. Mesto nas je presenetilo kot bolj liberalno oziroma zahodnjaško, kar nam je bilo med drugim zelo všeč (veliko je barov, malo deklet nosi pokrivala itd.).

Peti dan: Waaaaw »bombažni grad«!

Peti dan nas je pot zanesla v provinco Denizli. Nekaj več kot deset kilometrov severno od njenega glavnega mesta Denizli smo si ogledali Pamukkale. Pamukkale v prevodu iz turščine pomeni »bombažna palača« oziroma »bombažni grad«. Takšno ime so Pamukkale dobile zaradi svoje edinstvene snežno bele podobe. Turško ime se nanaša na površino svetlečega belega apnenca, ki so ga skozi tisočletja izoblikovali izviri, bogati s kalcijem. Ti počasi polzijo po prostranem pobočju, mineralno bogata voda pa se peni in nabira v terasah ter preliva skozi kaskade stalaktitov v mlečne bazene spodaj. Legenda pravi, da so naravne tvorbe strjen bombaž, ki so ga velikani pustili, da se posuši. Pobočje in terase v Pamukkalah so narejene iz

travertina, sedimentne kamnine, ki jo odlaga voda iz vročih vrelcev. Na tem področju je več vrelcev tople vode, v katerih se temperatura giblje od 35 do 100 °C. Ko voda, nasičena s

Slika 7: Pamukkale, Vir: Lovšin, 2019

kalcijevim karbonatom, doseže površino, se ogljikov dioksid iz nje izloči, kalcijev karbonat pa odloži. Voda tako kalcijev karbonat odlaga na površje, ki sčasoma kristalizira v travertin. Značilno beli travertin sčasoma potemni, če je v stiku z zrakom, zato je za belo barvo potrebna konstantna tekoča voda iz izvirov. Tako se ponekod vidijo temnejše terase, kar pomeni, da tam voda ne teče pogosto.

Ta izjemna, še danes izstopajoča pokrajina je bila v središču zanimanja že v antičnem času. Ljudje so se zavedali zdravilnega učinka tamkajšnjih izvirov vroče vode. Verjetno je tudi zaradi tople izvirske in domnevno zdravilne vode

ravno tu zrastle mogočno mesto Hierapolis, v rimskem času najbolj poznano po termah. Mesto Hierapolis je nastalo na vrhu omenjenega pobočja in mineralnih teras. Svoj vrhunec je doseglo v 2. in 3. stoletju. Že v antiki so termalne izvire izkoristili za gradnjo kopališč. Kopališča v Hierapolisu so bila med največjimi v celotni Mali Aziji – hkrati se je lahko kopalo več sto ljudi.

Pamukkale skupaj z grško-rimskimi ostanki antičnega mesta Hierapolis zaradi edinstvenosti najdemo na seznamu svetovne naravne in kulturne dediščine UNESCO. Pamukkale smo sicer obiskali v okviru enodnevnega izleta in se sprva sprehodili skozi antično mesto Hierapolis, nato pa ob belih sedimentih iz travertina še v obratni smeri. Ker se ostanki mesta Hierapolis in sedimenti kalcita po dolžini razprostirajo okoli dva kilometra, je priporočljiv večurni ali kar celodnevni ogled. Na poti ob belih sedimentih proti izhodiščni točki v Pamukkalah, kjer nas je odložil avtobus, smo izkoristili trenutek in se podali v naravno termalno vodo. Pamukkale so bile sicer za obiskovalce kar precej časa zaprte, saj so ti s hojo uničili snežno bele bazene. Tako so sedaj za kopanje dovoljeni le določeni predeli, ki naj bi bili umetno narejeni. Nedaleč od Pamukkal se je po ogledu dervišev in kopanju v hotelski termalni vodi zaključil še en čudovit dan našega potovanja.

Slika 8: Mestna vrata v Hierapolis, Vir: Lovšin, 2019

Šesti dan: skozi Taurus v Antalyo

Šesti dan smo se z avtobusom odpravili proti Antalyji in prečkali gorovje Zahodni Taurus. Taurus je gorovje v južni Turčiji, ki ločuje sredozemsko obalno regijo od osrednje anatolske planote. Razteza se od jezera Eğirdir na zahodu do gornjega toka Evfrata in Tigrisa na vzhodu. Zahodni Taurus tvori lok okoli Antalijskega zaliva. V gorovju je veliko vrhov, visokih od 3000 do skoraj 3800 metrov. Najvišji vrh v gorovju Zahodni Taurus je Toros Dağları. Visok je 3756 metrov.

Na poti v Antalyo smo se ustavili v tkalnici svetovno znanih turških preprog, kjer smo spoznali proces ročnega tkanja. Razstavljene preproge, ki so tudi naprodaj, so narejene iz različnih materialov, kot so svila, bombaž, volna ipd. Stkane so lahko tudi iz kombinacije vsega omenjenega. Preproge smo si lahko ogledali od blizu in se jih dotaknili. Nekatere so bile deležne posebnih mednarodnih nagrad. Zadnji postanek šestega dne je bil akvarij v Antalyi. Slovi po najdaljšem steklenem tunelu, dolgem 131 metrov. Obiskovalec se tako mimo morskih živalskih vrst sprehodi »po morskem dnu«, na poti pa sreča od nekaj centimetrov velike ribe do več metrov velike morske pse. Seveda je v akvariju moč videti tudi mnogo drugih organizmov, vključno s sladkovodnimi, ki prihajajo z vseh kontinentov.

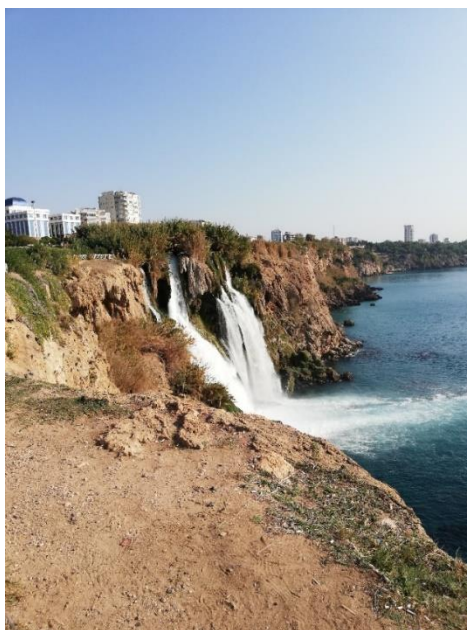
Sedmi in osmi dan: barantanje in raziskovanje Antalye ter odhod domov

Predzadnji dan našega potovanja smo pričeli z vodenim ogledom usnjarne. Najprej smo bili priča manjši modni reviji, v okviru katere so nam predstavili svoje usnjarske izdelke. Sledil je sprehod skozi trgovino z usnjenimi izdelki. Pri tem je imel skoraj vsak obiskovalec ob sebi tudi prodajalca, ki je svetoval in nagovarjal k nakupu. Trgovci so ponujali izjemne popuste, saj so določenim izdelkom ceno spustili tudi do 75 %, odvisno od sposobnosti kupca pri barantanju. Ko smo se brez nakupa uspeli prebiti iz trgovine, smo se z agencijo odpravili v zlatarno, kjer so nam predstavili način oblikovanja nakita. Sledil je sprehod skozi trgovino in tudi tokrat so nas prodajalci z obljubljanjem enako visokih popustov poskusili pregovoriti v nakup izdelkov.

Nato smo se odpravili proti centru Antalye. Tam smo imeli nekaj prostega časa za samostojno raziskovanje in kosilo. Odpravili smo se po nakupih na bazar in si še zadnjič privoščili turški čaj in kavo. Mesta si nismo uspeli dobro ogledati, saj je bilo premalo časa, obenem pa je bil velik del mesta za javnost zaprt zaradi priprav na praznovanje državnega praznika. Antalya je sicer z 1,2 milijona prebivalcev eno večjih turških mest. Znano je predvsem kot turistično središče regije, ki s čudovitimi plažami, naravnimi lepotami in bogato zgodovino privablja turiste s celega sveta.

Zadnji dan smo se zjutraj odpravili na ogled slapov Düden. Skupina slapov se preko skalnate pregrade neposredno preliva v Sredozemsko morje. Nad slapovi smo bili izjemno očarani in navdušeni, saj so resnično lepi. Naredili smo nekaj slik in se z avtobusom odpravili proti letališču.

Na letalu smo za krajšanje časa igrali karte in strnili naše vtise. Bili smo enotnega mnenja, da je bil izlet izjemen in nadvse poučen. Izvedeli in videli smo veliko novega, razbili razne predsodke in predstave o Turčiji in tamkajšnjih ljudeh ter nenazadnje poglobili naše prijateljstvo. Spoznali smo veliko novih ljudi in se z nekaterimi tudi spoprijateljili. Ob povratku na letališče Brnik smo z navdušenjem poiskali naše domače, da jim povemo vse o našem potovanju. Sklenili smo, da se bomo v takšni zasedbi na novo potovanje odpravili tudi v prihodnje!

Slika 9: Slapovi Düden v Antalyi, Vir: Lovšin, 2019

Jernej Flis, Nejc Lovšin, Maša Nahtigal
Geografija in zgodovina (2. letnik 1. stopnje)

Z MOTORJEM NA BONE

Naš študent Jure je v letošnjem letu postal del izjemno zanimivega projekta – Furnas. Skupino mladih avanturistov je povezala strast do potovanj in to z motorji! O svojih dogodivščinah so pričeli pisati na spletni strani: <https://furnastravel.com/>. Jure je z nami delil le eno izmed mnogih dogodivščin, več pa si lahko ogledate tudi sami. V nadaljevanju smo priložili zapis, ki ga je Jure strnil v času potovanja po Sloveniji.

Slika 1: Pogled na Črni Kal, Vir: Čufer, 2020

Pandemija koronavirusa je prinesla veliko strahu, nevšečnosti in nezadovoljstva. Se je pa vsaj v Sloveniji izcimila iz tega ena dobra stvar: turistični vavčerji. Člani ekipe Furnas smo se odločili, da jih porabimo za petdnevni motoristični izlet. Z izbiro lokacije nismo imeli nobenega problema, zelo hitro smo uskladili želje, kaj želimo videti. Dogovorili smo se, da dve noči prespimo na obali in dve noči v slovenski Toskani. Tako je, govorimo seveda o čudovitih Goriških Brdih.

Ampak začnimo na začetku. V jutranjih urah smo se odpravili iz Ljubljane po stari cesti do Brezovice, nato pa smo namesto proti Vrhniki zavili proti Rakitni. Ni boljše budnice in popotnice za nadaljnjo pot, kot so rakiški ovinki. Na vrhu smo opravili krajši postanek za kavo in se nato po lepo urejeni ovinkasti cesti spustili do Cerknice.

Naš naslednji cilj je bil Krajinski park Rakov Škocjan, ki nas je milo rečeno presenetil. Pred obiskom se nismo prav dobro pozanimali, kako stvar izgleda, in smo vozili bolj na pamet. Tudi prvih nekaj tabel smo preskočili in se ustavili šele pri hotelu. Ugotovili smo, da smo pol poti in znamenitosti že prevozili, zato smo se odločili, da zaključimo krog in se odpravimo naprej. Sicer se nam ni nikamor mudilo, saj smo bili na dopustu, a je bila cesta makadamska in luknjasta, zato smo se raje odpravili naprej ... ali bolje rečeno nazaj?

Najkrajša pot bi nas vodila mimo Postojne naravnost proti morju, a smo se kot pravi motoristični navdušenci odločili za obisk kačjih rid. Preko Unca smo se odpeljali do Planine in od tam do Postojne. Bilo je ponedeljkovo dopoldne, cesta je bila prazna in ker smo bili na dopustu, smo se odločili, da rid ne prevozimo le enkrat, ampak trikrat. Saj tam ni bilo nikogar, ki bi nas zatožil. Ko smo se naužili ovinkov, smo se odpravili proti Postojni in naprej do Črnega Kala, kjer je bil čas za kosilo. Ustavili smo se v Viki Burgerju, ki nas vedno spomni na otroštvo in vožnjo na morje po stari cesti.

Slika 2: Izjemna kulinarika, Vir: Čufer, 2020

Po potešitvi lakote in žeje smo se odpravili proti našemu prenočišču v Padni, majhni stari vasici s čudovitimi razgledi, ki je zelo blizu mejnega prehoda Dragonja. Tudi tokrat nas je čakala lepa in urejena ovinkasta cesta z razgledom na morje. Ko smo prispeli v našo nastanitev in našli primerno parkirno mesto za motorje, nas je prijazen receptor prosil, da izpolnimo list, ki je potreben za vnovčenje vavčerjev, med pisanjem pa nam je postregel s kavo in pozdravom iz kuhinje. Priporočamo obisk!

To je le del enega izmed zapisov, ki ga je Jure posvetil letošnjemu motorističnemu dopustu, in mislim, da se vsi lahko strinjamo, da je svoje bone še kako dobro izkoristil.

Jure Čufer,
Pedagoška geografija in zgodovina (1. letnik 2. stopnje)

BREXIT IN MOŽNI VPLIVI NA SLOVENSKO GOSPODARSTVO

Aljaž Žagavec

Geografija in zgodovina (3. letnik, 1. stopnja)

aljaz.zagavec@student.um.si

Izvleček

Brexit pomeni izstop Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske iz Evropske unije. Glavna vzroka za izstop sta suverenost odločanja in evropska politika migracij. Brexit bo vplival tudi na Slovenijo; v tem primeru je prikazan vpliv na gospodarski sektor, glede na možne scenarije, kakšen izstop, se bo pravzaprav zgodil.

Ključne besede: Brexit, gospodarstvo, Slovenija, Združeno kraljestvo.

Uvod

Izstop Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske (v nadaljevanju ZK) iz Evropske unije in Evropske skupnosti za atomsko energijo, znan tudi pod imenom Brexit, je v zadnjih letih eden najbolj medijsko izpostavljenih procesov v zgodovini Evropske unije. Čeprav je Brexit v slovenskih medijih bolj izpostavljen v zadnjih petih letih, je Britanski skepticizem do politike EU veliko starejši.

Avtor je članek razdelil na dva dela. Prvi del opisuje zgodovino Britanskega evroskepticizma in njihovo prizadevanje, da zmanjšajo vpliv EU na njihovo odločanje. Drugi del članka analizira podatke SiStat in SLOEXPORT ter s pomočjo že narejenih študij ugotavlja vpliv Brexita na slovensko gospodarstvo.

Zgodovina Brexita

Združeno kraljestvo se je pridružilo Evropski gospodarski skupnosti, krajše EGS, in Evropski skupnosti za atomsko energijo, krajše EURATOM, leta 1973, skupaj s Kraljevino Dansko in z Irsko. Hitro se je pokazalo, da imajo številni politiki v obeh največjih strankah, Laburistični in Konservativni, različna mnenja glede sodelovanja ZK na skupnem evropskem trgu. Referendum leta 1975 je pokazal, da se 67,23 % prebivalstva otoške države strinja, da ZK ostane članica EGS in EURATOMA (Martill in Staiger, 2018).

Podpis Maastrichtske pogodbe leta 1992 je še bolj razdelil britansko javnost in politično sfero na tiste za in proti članstvu Združenega kraljestva v EU. Glavni dve vprašanji, ki sta povzročili razmišljanje o morebitnem izstopu ZK iz EU, sta suverenost odločanja in migracije. Protievropsko gibanje se je okrepilo zaradi številnih zakonov, ki jih je ZK moralo upoštevati kot članica EU. Val migracij z Bližnjega vzhoda in s severa Afrike je velikokrat iskal končni cilj v ZK, kar pa so države EU dovoljevale in tudi spodbujale (Marshall, 2019). Tudi število britanskih evroposlancev, ki so zagovarjali izstop ZK iz EU, se je čez leta povečalo. Na zadnjih evropskih volitvah, leta 2019, je kar 29 sedežev od 73 pripadlo novonastali stranki Brexit, pod vodstvom Nigel Farage (Wikipedia.si, European Parliament election in the United Kingdom).

Končna odločitev je padla leta 2013, ko je takratni premier David Cameron napovedal razglasitev referendumu v prihodnjih letih. Zmaga konservativne stranke na volitvah leta 2015 je omogočila izpeljavo referendumu; zanj so takratne analize trdile, da bo izid v prid ostanku ZK v EU. Referendum se je izvedel 23. junija 2016; na njem je sodelovalo 72 % vseh registriranih volivcev, od teh jih je 51,9 % menilo, da je za Združeno kraljestvo najbolje, da zapusti EU. Rezultat referendumu je bil šok za javnost in evropsko politiko, še najbolj pa za predsednika vlade Davida Camerona, ki je dan po referendumu odstopil s položaja. Theresa May je kot nova premierka Združenega kraljestva sprožila v veljavo 50. člen Lizbonske pogodbe, ki dovoljuje vsaki članici, da po formalnopravnem referendumu zapusti EU (Martill in Staiger, 2018).

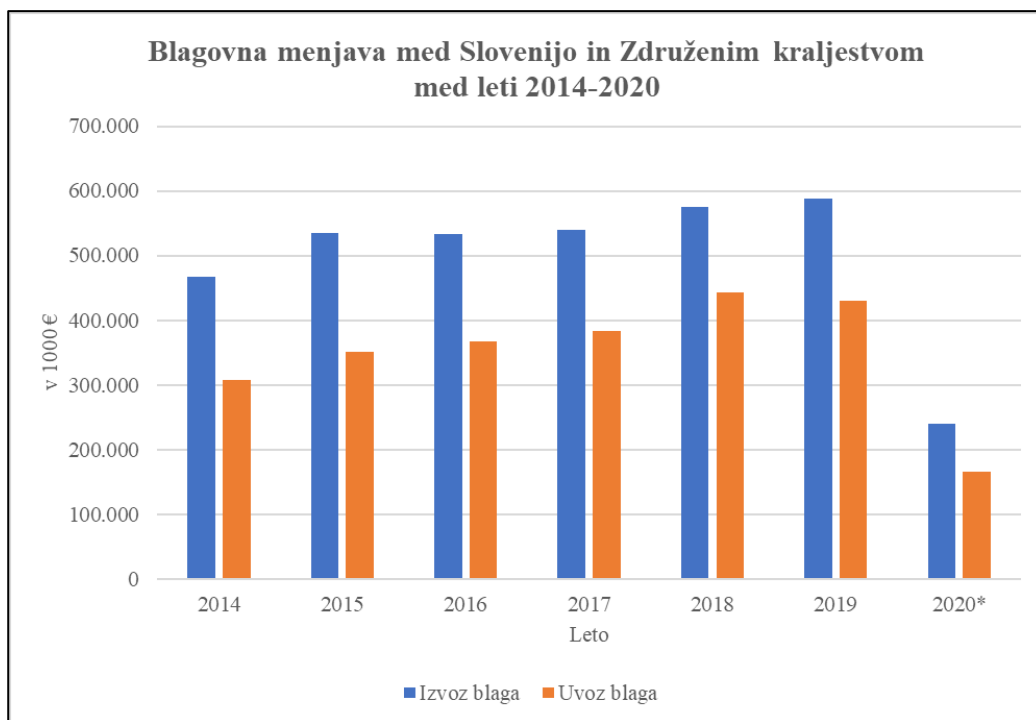
Naslednja tri leta so se vrstila pogajanja med obema stranema s stalnim podaljševanjem pogajanj s strani Združenega kraljestva. Želja po vzpostavitvi strožjega nadzora nad migrantsko politiko EU in obstanku na skupnem evropskem ekonomskem trgu je med evropskimi voditelji naletela na neodobravanje; še posebej sta ji nasprotovala nemška kanclerka Angela Merkel in predsednik evropskega sveta Donald Tusk. Theresa May je do marca 2019 doživljala poraz za porazom, zato je vodstvo konservativne stranke prevzel Boris Johnson, ki je zatrdil, da bo Združeno kraljestvo zapustilo EU najkasneje konca oktobra 2019. Do tega ni prišlo, saj je imela konservativna stranka v parlamentu še vedno premalo glasov za sprejetje novega dogovora. Decembra 2019 so bile izvedene predčasne volitve, na katerih je konservativna stranka pridobila novih 80 sedežev v parlamentu, največ od leta 1987, kar jim je omogočilo sprejetje novega dogovora o zapustitvi EU (Daugeline in Puskunigis, 2018).

Združeno kraljestvo je uradno izstopilo iz EU 31. januarja 2020, a to še ni pomenilo končne odcepitve Združenega kraljestva od EU. Zaradi obsežnih sprememb, ki jih prinaša Brexit, je bilo določeno prehodno obdobje, v katerem bo politični svet obeh institucij skušal priti do soglasja glede nove zakonodaje. Prehodno obdobje omogoča tudi nacionalnim upravam in podjetjem čas, da se pripravijo na nov odnos, ki bo sledil po koncu pogajanj. Zaključek pogajanj je zaenkrat predviden 31. decembra 2020. V primeru, da med obema stranema ne pride do uspešnega zaključka, na kar zaenkrat tudi kaže, bo sledil odcep brez dogovora (trdi Brexit). Trenutna pandemija Covid-19 je negativno vplivala na gospodarstva obeh strani kot tudi na sama pogajanja. Večina pogajanj je potekala preko videokonferenc, kar je otežilo delo politikov in upočasnilo pogajanja za dokončno rešitev med obema institucijama (GOV.si, Izstop Združenega kraljestva iz Evropske unije – brexit).

Kakšen je/bo vpliv Brexita na slovensko gospodarstvo

Tako kot večina članic Evropske unije je tudi Slovenija nasprotovala odcepu Združenega kraljestva od EU. Takratni slovenski premier Miro Cerar je sicer izrazil svoje razumevanje glede želje britanske politike po izstopu iz EU, a Britanskega predloga o reformi EU, ki so ga poskušali uveljaviti še pred izvedbo referendumu, ni podprl (Lovec, 2017).

Brexit bo imel pomembne posledice za EU kot celoto, vpliv na posamezne države članice pa bo odvisen predvsem od njihove dosedanje gospodarske povezanosti z Združenim kraljestvom. ZK spada med srednje pomembne slovenske zunanjetrgovinske partnerje. Slovenija v ZK izvozi zgolj 2 % svojega celotnega izvoza, kar je veliko manj kot znaša njen izvoz v glavne evropske gospodarske partnerice (Avstrija, Italija, Nemčija, Hrvaška in Madžarska). Tudi 1,4 % celotnega uvoza, ki ga predstavlja ZK, ne predstavlja velikega pomena. Največji delež izvoza predstavljajo električni stroji in oprema (19 %), pohištvo (13 %), kotli, stroji in mehanske naprave (7 %) ter proizvodi papirja in kartona, medtem ko Slovenija iz ZK uvaža predvsem mineralna goriva, električne stroje in opremo (12 %), kotle in stroje (12 %), plastične mase in proizvode (5 %) ter vozila (4 %). Tudi obseg Britanskih investicij je v slovenski trg skromnejši od prej naštetih držav. Britanske investicije predstavljajo okoli 2 %, kar je skoraj enako deležu blagovne menjave med državama. Astrazenca (farmacija), Castrol (avtomobilizem), PriceWaterhouseCooper (storitve), Shell (energetika) in Unilever (široka potrošnja) predstavljajo največje vlagatelje na slovenski trg, katerih je skupno več kot 20 (Damijan, Kostevc in Redek, 2018; Jakša, 2019).

Graf 1: Blagovna menjava med Slovenijo in Združenim kraljestvom med leti 2014-2020, Vir: Spirit Izvožno okno

Opomba: (*) Podatki za leto 2020 se nanašajo na časovno obdobje med januarjem in junijem.

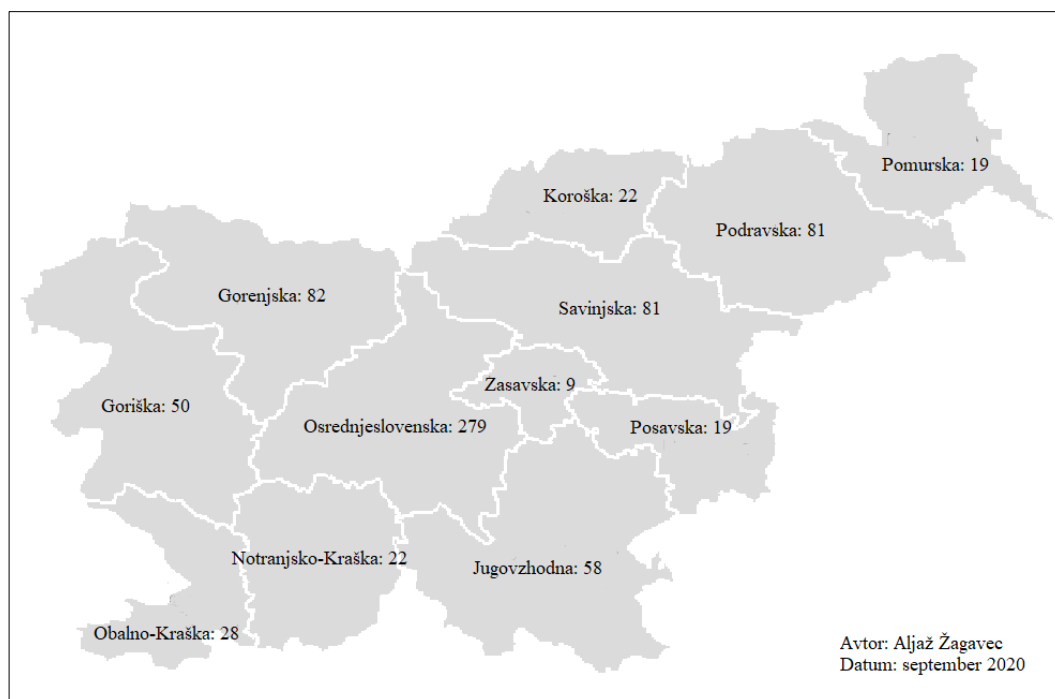
Graf 1 prikazuje rast blagovne menjave med Slovenijo in Združenim kraljestvom med letoma 2014 in 2020. Leta 2014 je izvoz Slovenije znašal v vrednosti 467.010.000 evrov, uvoz pa 306.870.000 evrov. Razen leta 2016 je izvoz Slovenije konstanto naraščal in dosegel najvišjo vrednost leta 2019 588.509.000 evrov. Verjeten razlog za rahli upad leta 2016 je izid referendum. Uvoz je leta 2018 dosegel najvišjo vrednost 442.149.000 evrov. Prehodno obdobje Brexita in pandemija Covida-19 je močno vplivala na izvoz in uvoz. Polletni podatki leta 2020 kažejo, da obe vrednosti ne bosta dosegali povprečja prejšnjih let in bosta verjetno najnižji vse od leta 2014.

Bodoči razplet se bo končal v enem izmed treh možnih scenarijev: trdi Brexit, odložen trdi Brexit in mehak Brexit. Prva dva scenarija bi predstavljala največji vpliv na slovensko gospodarstvo, le da bi z drugim scenarijem gospodarstvo imelo več časa za prilagoditev na nove razmere. Dvig carinskih stopenj bi posledično vplival na dvig nekarinskih omejitev v trgovini med ZK in EU. Po tretjem scenariju bi med ZK in EU prišlo do podpisa sporazuma, s katerim bi ZK pridobilo status, ki ga imajo članice Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA). To bi jim omogočalo ohraniti določene prednosti na notranjem trgu EU, vendar bi bil njihov dostop na Evropski trg omejen (Damijan, Kostevc in Redek, 2018).

Vpliv Brexita na slovensko gospodarstvo bo v primeru kateregakoli scenarija izjemno nizek, vendar vedno negativen. Za Slovenijo je tako napovedan padec BDP med 0,00 % in 0,03 % v 10-letnem obdobju, kar predstavlja nizko neposredno trgovsko povezanost z britanskim trgovom. Izvoz iz Slovenije v ZK bo, odvisno od scenarija, padel za 3,7 % do 32,3 %, uvoz pa med 3,3 % do 9,7 %, istočasno pa se bo povečal slovenski izvoz v ostale članice EU in tudi v preostanek ostalega sveta. Ocenjeno najbolj prizadete panoge v Sloveniji bodo po prvih dveh scenarijih gozdarstvo, javne storitve, kovinarska industrija, lesnoprredelovalna industrija in predelava žita ter ostalih poljščin. Med njimi bo največji negativni učinek v lesnoprredelovalni industriji, ki

predstavlja okoli 1/6 celotnega izvoza v ZK. V redkih primerih bo na nekatere panoge Brexit morda vplival tudi pozitivno. Med njimi so: avtomobilska industrija, kemična industrija, mesna industrija in usnjarstvo, katerim se pripisuje med 0,3 % do 0,9 % razpona rasti na dodano vrednost (Damijan, Kostevc in Redek, 2018).

Po podatkovni bazi slovenskih izvoznikov ima Slovenija 750 podjetij, ki izvažajo v ZK. Od tega jih je 37 % lociranih v osrednjeslovenski regiji, največ v Ljubljani, kar 192 od 279. Gorenjska, Podravska in Savinjska regija skupaj predstavljajo 32,5 % vseh podjetij, največ jih je lociranih v regionalnih središčih (Kranj, Maribor, Celje). Lesnopredelovalna industrija, kateri je napovedan največji negativni vpliv Brexita, ima v Sloveniji 24 obratov, največ na območju in v okolici Ribnice.

Karta 1: Število podjetij v posameznih regijah, ki izvažajo v Združeno kraljestvo, Vir podatkov: Sloexport

Kljub temu je potencialni učinek Brexita na zaposlenost relativno majhen. V primeru Brexita z dogovorom je potencialno ogroženih 237 delovnih mest, v primeru trdega Brexita pa do 900 delovnih mest. Struktura slovenskega gospodarstva določa, da bo učinek zaposlenosti kvalificirane delavne sile višji kot pri nekvalificirani delovni sili (Damijan, Kostevc in Redek, 2018).

Sklep

Brexit predstavlja še nedokončan odnos med Združenim kraljestvom in Evropsko unijo. Končna odločitev, ki jo pričakujemo do konca leta 2020, bo močno spremenila britanski politični in gospodarski status v svetu. Trdi Brexit bi lahko močno otežil obstoj britanskih podjetij, saj kar 43 % njihovega poslovanja predstavlja trgovanje z EU. Vzpostavitev carin in višjih tarif bi lahko pomenila konec za številna podjetja. Oškodovana bi bila tudi podjetja članic Evropske unije, na primer Irska, katere 90 % trgovanja predstavlja ZK. Po napovedi strokovnjakov razplet dogovorov ne bo imel velikega vpliva na podjetja v Sloveniji. Največji udarec bi čutila lesnopredelovalna industrija, ki pa predstavlja le 3,2 % vseh podjetji, ki sodelujejo z Združenim kraljestvom.

MAVRICA

Ana Golob

Geografija in slovenski jezik s književnostjo (2. letnik, 1. stopnja)

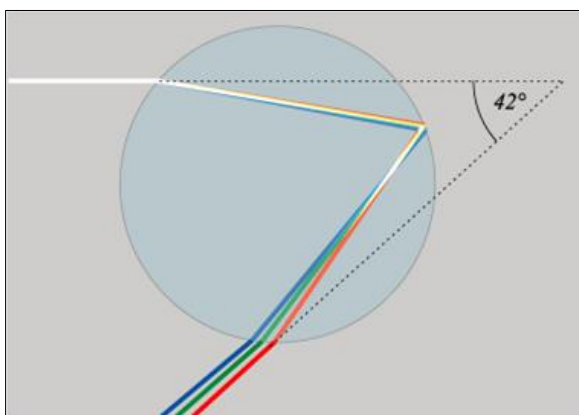
ana.golob@student.um.si

Mavrica je svetlobni naravni pojav v ozračju – nastane, ko so v zraku prisotne kapljice in ko je Sonce za opazovalcem. Vidimo jo zmeraj pod enakim kotom glede na navidezno premico med Soncem in nami, pod kotom približno 42° v smeri od Sonca (Spletni vir 1).

Optični pojav mavrice vključuje tri procese: odboj, razpršitev in lom.

Čista sončna svetloba se nam morda zdi bela, vendar je sestavljena iz vseh vidnih barv. Takoj, ko sončni žarek vstopi v kapljico vode, se razdeli na svoje sestavne dele, zaradi česar se barve razpršijo in postanejo vidne kot spekter barv. To se zgodi takrat, ko žarek vstopi v kapljico in tudi, ko jo zapusti (Spletni vir 1).

Ko svetlobni žarek vstopi in zapusti vodno kapljico, se njegova smer nekoliko spremeni v postopku, ki ga imenujemo lom. Vsaka barva se lomi v nekoliko drugačni smeri, kar ustvarja lok različnih barv. Na primer glede na smer prihajajočega svetlobnega žarka komponenta rdeče svetlobe zapusti kapljico pod nekoliko večjim kotom kot oranžna komponenta. To pomeni, da vsaka kapljica vode odseva vse barve sončne svetlobe nazaj do nas. Ker pa odseva in lomi vsako barvo pod nekoliko drugačnim kotom, le ena barva iz vsake kapljice doseže naše oči. Tako lahko na primer vidimo le rdečo svetlobo kapljic, ki so višje na nebu, in le oranžno svetlobo kapljic, ki so nekoliko nižje. Tako nastaneta zgornji dve mavrični črti - rdeča in oranžna. Nadalje spodaj kapljice tvorijo še ostrejši kot med nami in Soncem, zato razpršijo rumene, zelene, modre, indigo in vijolične sestavne dele sončne svetlobe in tako ustvarijo preostale mavrične črte (Spletni vir 1).

Slika 1: Žarek se v kapljici razdeli na žarke z različnimi valovnimi dolžinami, Vir: Spletni vir 4

Zakaj je mavrica ukrivljena?

Mavrica je pravzaprav samo zgornja polovica kroga barv, katerega središče se nahaja v točki nasproti Sonca, gledano iz naše perspektive. Spodnja polovica kroga pa običajno ni vidna, saj kapljice vode padejo na tla, preden bi lahko le-ta nastal. Krožno mavrico boste morda lahko videli, če imate visoko razgledno točko in teren močno pada v smeri mavrice, tako da kapljica pada dlje časa in odbija sončno svetlobo pod nižjim kotom. Z letala je mogoče videti tudi krožno mavrico (Spletni vir 1).

Oblika mavrice je posledica lomnega količnika vode. Zaradi tega se sončna svetloba odbija od kapljic dežja v obsegu kotov med 0° in 42° . Večina svetlobe pada proti nam v območju kotov od 40° (za vijolično svetlobo) do 42° (za rdečo svetlobo). Zato ima svetlobni krog vedno kotno razdaljo $40\text{--}42^\circ$ od sončne točke, kar pomeni, da se mavrica vedno vidi $40\text{--}42^\circ$ stran od točke nasproti Soncu, gledano iz naše perspektive (Spletni vir 1).

Dvojna mavrica

Včasih lahko vidimo dve mavrici – šibkejša se pojavi nad prvotno mavrico. To se zgodi, ko se sončna svetloba dvakrat odbije znotraj vsake kapljice vode in se usmeri nazaj k nam. Druga mavrica ni tako svetla kot primarna mavrica, ker del sončne svetlobe prehaja skozi kapljico, medtem ko se večina odbije. Ko se sončni žarek dvakrat odbije, ostane torej manj svetlobe, da se odbije nazaj. Rezultat dvojnega odseva je tudi inverzija barv sekundarne mavrice. Tu je vijolična črta zgoraj, rdeča pa spodaj (Spletni vir 1).

Slika 2: Dvojna mavrica, Vir: Spletni vir 5

Rdeča mavrica

Redkeje lahko opazimo tudi enobarvno ali rdečo mavrico, ki nastane podobno kot običajna mavrica (odbijanje in lomljenje svetlobe v vodnih kapljicah). Razlika je v tem, da je Sonce pri enobarvni mavrici blizu obzorja, tj. v času sončnega vzhoda ali zahoda. Ker je tako kot Sonca manjši, potuje svetloba skozi ozračje do naših oči dlje časa, zaradi česar se krajše valovne dolžine večinoma razpršijo, še preden pridejo do nas. Dolge valovne dolžine, ki jih človeško oko zazna kot rdečo ali oranžno, pa se tako lomijo v kapljicah in rezultat je, da vidimo rdečo mavrico (Spletni vir 2, Spletni vir 3).

Slika 3: Rdeča mavrica, Vir: Spletni vir 6

SLABO VREME – SLABA VOLJA?

Mirjam Fašmon
Psihologija (2. letnik, 2. stopnja)
mirjam.fasmon@gmail.com

Izvleček

V družbi se pogosto pojavlja prepričanje, da se vreme povezuje z razpoloženjem. Zanimalo nas je, ali to drži ali gre zgolj za mit. Oblikovanje čustev pojasnjujejo različne teorije, npr. teorija osnovnih čustev in teorije učenja; vse priznavajo, da ima okolje pomembno vlogo. Enega izmed okoljskih dejavnikov predstavlja vreme. Pregled literature je pokazal, da se v splošnem vreme in razpoloženje ne povezuje oz. so povezave zelo šibke. Statistično značilne postanejo šele, ko se upoštevajo dejavniki, ki vplivajo na odnos. Mednje sodijo količina zunaj preživetega časa, letni čas in osebne lastnosti posameznika (nevroticizem in negativni afekt). Pri posameznikih, ki zunaj preživijo veliko časa, so nagnjeni k hitremu menjavanju razpoloženja in kažejo tendenco k negativnemu čustvovanju, je odnos med razpoloženjem in vremenom izrazitejši. S pozitivnim razpoloženjem se povezuje jasno in sončno vreme z nizkim zračnim tlakom, z negativnim pa padavine, vlažnost in oblačnost. Odnos med razpoloženjem in temperaturo se izraža v obliki obratne U krivulje – ko je hladno, se razpoloženje dviga s temperaturo, na področju med 20 in 30 °C pa prične veljati obratno. Potrebno je upoštevati, da je odnos med vremenom in razpoloženjem opisan zgolj korelacijsko, primanjkuje empiričnih podatkov o tem, kaj je vzrok odnosa ter katera teorija oblikovanja čustev najbolj opiše vlogo vremena. Prav tako je raziskana le valenca razpoloženja, torej ali je ob specifičnem vremenu bolj negativno ali bolj pozitivno. Drugi vidiki čustvovanja, kot so jakostni in aktivnostni, so spregledani. Celotno področje odnosa med vremenom in duševnimi procesi je raziskano nesistematično, čeprav imajo številne ugotovitve uporabno vrednost.

Ključne besede: vreme, vremenski pojavi, čustvovanje, razpoloženje, emocionalni procesi

Od mističnih prepričanj do znanstvenega preučevanja povezave med duševnostjo in nebom

»Cel teden bo depresivno vreme.« – »Že tri dni lije, zato so vsi v službi tečni.« – »Potrebujem malo toplote in sonca, pa bom boljše volje.«

Ali kdaj opažate, kako pogosto ljudje za svoje počutje krivimo vreme? Prepričanje, da na nas vplivajo dejavniki »od zgoraj«, je trdno zakoreninjeno v mišljenje ljudi. Vance (1995) je na vzorcu 325 Američanov preučeval prepričanje v učinek polne lune. Spoznal je, da je 43 % celotnega vzorca in 81 % zaposlenih na področju duševnega zdravja mnenja, da se ljudje v času polne lune vedejo drugače kot sicer. Rotton in Kelly (1985) sta pri izvedbi metaanalize ugotovila, da se pri posameznikih, ki verjamejo v učinek polne lune, izraža nižja zmožnost logičnega razmišljanja in višja mera prepričanj v (druge) paranormalne fenomene. Dokazala sta, da hipoteza o učinku polne lune v današnjem času ne drži, čeprav je morda držala v preteklosti (v dobi brez umetnih svetil so bile jasne noči v času polne lune dvanajstkrat svetlejšee kot noči v prvi ali zadnji četrtini luninega cikla; posledično je možno, da je polna luna omogočala daljši čas budnosti in aktivnosti ali motila spanec (Schafer, Varano, Jarvis in Cancino, 2010)).

Mistično delovanje polne lune ni edini poskus, da bi kompleksno notranje dogajanje v posamezniku in njegovo vedenje pojasnili z zunanji procesi. Jones (2000) navaja, da so že v sedmem stoletju pr. n. št. poskušali posameznikovo usodo napovedati na podlagi datuma rojstva. Iz tega se je razvila babilonska astrologija, danes poznana kot horoskop, v katerem se lahko posameznik poleg svoje prihodnosti pouči še glede lastne osebnosti. Študija, izvedena na 10 000 ameriških dodiplomskih študentih, je pokazala, da 78 % udeležencev meni, da je astrologija nekoliko ali zelo znanstvena (Sugarman, Impey, Buxner in Antonellis, 2011).

Psihologi vedo, da se osebnostne lastnosti ne povezujejo z astrološkim znamenjem. Priljubljenost astrologije pojasnjujejo z Barnumovim učinkom, ki razlaga, da posamezniki težijo k sprejemanju splošnih opisov osebnosti kot individualno specifičnih, če so predstavljeni, kot da so bili sestavljeni za vsakega posameznika posebej in če jih tvorijo pretežno pozitivne lastnosti (Claridge, Clark, Powney in Hassan, 2008).

V čem se prepričanje v učinke polne lune ali vera v astrologijo razlikuje od ideje, da na počutje vpliva vreme? Večina ljudi verjame, da jih sončna svetloba osrečuje, dež pa prinaša otožnost (Kööts, Realo in Allik, 2011). Ali so tudi prepričanja o vplivih vremena le miti? V članku bomo najprej ločeno predstavili vreme in čustvovanje. Pojasnili bomo splošno vlogo okolja pri oblikovanju čustvovanja, nato pa navedli ugotovitve aktualnih raziskav, ki proučujejo odnos med vremenom in emocionalnimi procesi. Rezultate bomo povzeli v sklepu, kjer bomo opozorili na vprašanja, ki ostajajo neraziskana, ter navedli praktične implikacije ugotovitev.

Vreme in vremenski pojavi

Vreme predstavlja skupek dogodkov, ki se razvijajo v troposferi, delu atmosfere, ki je najbližje Zemlji. Spreminja se s časom in se razlikuje glede na kraj. Povprečen vremenski vzorec, ki je na določenem kraju prisoten skozi desetletja, se imenuje podnebje (UCAR, 2020). V prispevku se bomo nanašali na vreme, saj nas zanimajo vsakodnevne spremembe in ne trajne podnebne značilnosti določenega kraja.

Vreme ima šest glavnih komponent: temperaturo, zračni tlak, veter, vlago, padavine in oblačnost. Temperatura meri, kako toplo/hladno je ozračje. Zračni tlak oz. pritisk se nanaša na težo atmosfere. Porast tlaka običajno prinaša hladnejše in jasno vreme, padec tlaka pa toplejše vreme z možnostjo padavin in neviht. Veter začutimo pri gibanju zraka, ki nastane ob spremembah v temperaturi in tlaku. Piha iz smeri, kjer je zrak hladnejši in tlak višji, v smer, kjer je zrak toplejši in tlak nižji. Vlažnost označuje raven vodne pare v zraku. Količina pare, ki jo zrak lahko prenaša, je odvisna od temperature, saj toplejši zrak prenaša večjo količino pare kot hladnejši. Ko se topli zrak dvigne in ohladi, se para nabere v kapljice, kar vidimo kot oblake. Večina vrst oblakov napoveduje padavine – dež, nevihte ali sneg. Izjema so cirusni oblaki, ki so ozki in puhasti ter običajno ne vodijo do padavin (Rutledge in sod., 2011). Pojavi, vezani na navedene komponente, so vremenski pojavi.

Čustvovanje

»Čustva so duševni procesi in stanja, s katerimi doživljamo značilen vrednostni odnos do stvari, oseb in dogodkov.« (Babšek, 2009, str. 44) Čustvenim procesom pravimo tudi emocionalni. Veselje, žalost, strah, jeza, gnus, presenečenje, pričakovanje in sprejemanje so enostavna oz. osnovna čustva. Kadar se med seboj povezujejo, tvorijo sestavljena čustva (ljubezen, sovraštvo, krivda, strahospoštovanje ...). Čustva ločimo na prijetna in neprijetna, močna ali šibka ter vznburjajoča ali pomirjujoča (Babšek, 2009). Watson, Clark in Tellegen (1988) so pri oblikovanju lestvice PANAS razdelili emocionalna stanja še na pozitivna in negativna. Pozitivna stanja so običajno prijetna, mednje sodijo npr. entuziazem, ponos, zanimanje in odločnost. Negativna stanja so običajno neprijetna, mednje sodijo sovraštvo, razdraženost, sram, krivda ipd. Lestvico PANAS in njeno razdelitev čustvenih stanj je uporabila večina študij, ki jih navajamo v poglavju Vreme in emocionalni procesi.

Glede na jakost in trajanje čustvenega doživljanja emocionalne procese delimo na razpoloženja in afekte. Razpoloženja opisujejo čustvena stanja, ki so šibka, a trajajo dlje časa (nekaj ur do nekaj dni). Razvijajo se postopno, posamezniki se pogosto ne zavedajo izvora razpoloženja. Čeprav ima razpoloženje nizko intenziteto, pomembno prispeva k posameznikovemu doživljanju sveta in vedenju, saj tvori čustveno podlago, ki zavira ali spodbuja pojav določenih čustev. Kadar smo dlje časa potrti, začutimo žalost ali jezo hitreje, kot bi jo začutili, če bi bili dobre volje. Afekt je kratkotrajno čustveno stanje z visoko intenziteto, npr. obup ali bes. Afekt

se razvije v trenutku, prisotne so izrazite telesne spremembe, posamezniki so takrat manj zmožni razsodnega mišljenja in ravnanja (Babšek, 2009). Raziskave o povezavi med vremenom in čustvovanjem, ki jih navajamo v nadaljevanju, se nanašajo na razpoloženja.

Oblikovanje čustvovanja in pomen okolja pri tem

Teorija osnovnih čustev pravi, da se določena čustva pri vseh ljudeh kažejo na podoben način, torej so univerzalna (Ekman in Cordaro, 2011). Razvila so se kot prilagoditveni odziv na življenjske situacije in so prirojena. Po evolucijski razlagi se je npr. strah pred višino razvil zato, ker so organizmi z ustrezno mero strahu redkeje padli in se poškodovali. Posledično so pogostejše prenesli svoje gene, v katere je bil zapisan strah pred višino, na naslednjo generacijo (Bonyton, 2017). Od osnovnih čustev se sestavljena razlikujejo v tem, da niso prirojena, temveč so odvisna od kulturnega okolja.

Barrett (2017a, 2017b) in Satja Mulej Bratec (2020) zavračata teorijo osnovnih čustev, saj ugotavljata, da ni prototipnih čustvenih izrazov na obraznem, fiziološkem ali nevronskega nivoju. Čustvovanje razlagata tako, da možgani tvorijo izkušnje na podlagi različnih zaznav fizioloških stanj (srčni utrip, dihanje, hormonsko ravnovesje, stanje organov...), ki jih združijo v celoto kot osnovno počutje. Nato primerjajo zaznave iz telesa z zaznavami iz okolice in ugotavljajo, kaj se je dogajalo zunaj, ko smo se počutili na določen način. Vsako izkušnjo primerjajo s prejšnjimi izkušnjami, koncept čustva pa ustvarijo z učenjem. Če se v določeni situaciji stalno pojavlja specifičen telesni odziv, se naučimo, da do reči v tej situaciji tvorimo specifično čustvo. Ko naslednjič v drugi situaciji zaznamo podoben telesni odziv, sklepamo, da čutimo podobno čustvo. Oseba, ki gre na visok stolp, lahko zazna, da ji srce bije hitreje, pospeši se njeno dihanje in poveča se potenje. To si lahko na podlagi preteklih izkušenj, kjer se je pojavljal podoben telesni odziv, razloži kot strah. Začne verjeti, da se boji višine.* Toda potrebno je upoštevati, da na vsak telesni odziv vpliva celotna situacija, ne le dejavnik, ki ga sami zavestno interpretiramo kot vzrok čustva. Posameznik iz prejšnjega primera lahko ima povišan srčni utrip, pospešeno diha in se poti, ker je vzpon na stolp zanj fizično naporen. Če bi šel z dvigalom, ne bi čutil navedenih telesnih zaznav in tudi ne bi prišel do sklepa, da se boji višine.*

Razlaga, ki sta jo podala Barrett (2017a, 2017b) in Satja Mulej Bratec (2020), temelji na klasičnem pogojevanju. To je le ena od vrst učenja, s katerimi oblikujemo čustva. Barbara Babšek (2009) trdi, da poleg klasičnega pogojevanja delujeta še dve vrsti učenja. Instrumentalno pogojevanje se dogaja, ko posameznik opaža, da je v nekaterih situacijah kaznovan zaradi izražanje čustev, v nekaterih pa nagrajen. Razvije čustvovanje, ki vodi do nagrade, npr. do odobravanja s strani drugih. Modelno učenje je tisto, pri katerem se svojega čustvovanja naučimo z opazovanjem in posnemanjem emocionalnih procesov pri drugih.

Pri raziskovanju povezave med vremenom in čustvovanjem najdemo razlage znotraj vseh navedenih perspektiv. Teorija osnovnih čustev poudarja vlogo okolja v luči evolucijskega prilagajanja situacijam, stalno spreminjajoče se vreme pa zahteva prav pogosto prilagajanje. Morda so med našimi predniki v večji meri preživeli tisti, ki so čutili strah pred nevihto, strelami, močnim vetrom ipd. Vedenjsko-kognitivne teorije povezavo med vremenom in čustvovanjem razlagajo s pomočjo učenja. Ali se naučimo, da drugi ne marajo toče, zato tudi mi do nje čutimo odpor, čeprav nimamo avtomobila ali vrta? Morda spoznamo, da nas znanci čudno gledajo, če rečemo, da ne maramo sončnih dni, zato začnemo ta čustva zatirati. Možno je še, da se s telesnimi izkušnjami naučimo, da se ob določenih vremenskih pogojih počutimo udobno, ob drugih pa zaradi sopare težko dihamo, nas stresa od mraza, ali slabše vidimo, ker nam veter mrši lase na obraz. Ker vreme ne upošteva želja ljudi, ga je težko preučevati eksperimentalno, raziskati vzročno-posledične povezave in testirati, katere od zgoraj navedenih razlag najuspešneje pojasnijo izvor povezave med vremenom in razpoloženjem. V nadaljevanju bodo korelacijski odnosi, morebitne vzročne razlage pojavov so predvsem teoretične.

Vreme in emocionalni procesi

Nekatere študije beležijo zgolj razpoloženje ljudi ob določenem vremenu, druge pa predlagajo kompleksnejše modele in upoštevajo različne dejavnike. Zaradi lažje preglednosti jih v nadaljevanju navajamo ločeno.

Raziskovanje splošnega odnosa med vremenom in razpoloženjem

Hipoteza, da vreme vpliva na počutje, je bila obširno raziskana v dnevniški študiji Watsona (2000; v Keller in sod., 2005), v kateri so zbrali 20 818 poročil o počutju ter vremenu na vzorcu 478 študentov iz ZDA. Nobena od vremenskih spremenljivk, med katere so vključili jasnost, zračni tlak, temperaturo in padavine, se ni statistično značilno povezovala z negativnim ali pozitivnim razpoloženjem. Denissen, Butalid, Penke in Van Aken (2008) so prav tako izvedli dnevniško študijo, v kateri je 1233 udeležencev iz Nemčije celo leto poročalo o razpoloženju. V okviru univariatne analize, s katero se preverja odnos med eno odvisno in eno neodvisno spremenljivko, ter multivariatne analize, s katero se sočasno upošteva več spremenljivk, so izračunali korelacije s temperaturo, močjo vetra, vlažnostjo, tlakom, osončenostjo (delež časa v dnevu, ko so bile na tleh sence) in dolžino dneva (čas od sončnega vzhoda do zahoda). Univariatna analiza je pokazala, da na celotnem vzorcu ni enostavnih, splošnih povezav med vremenom in razpoloženjem, pojavljajo pa se pri določenih posameznikih. Le kadar so avtorji nadzirali ostale spremenljivke, so se na celotnem vzorcu pojavile statistično značilne povezave med temperaturo, osončenostjo in vetrom ter negativnim razpoloženjem.

Ena najboljširnejših študij je raziskovala povezavo med vremenom in čustvovanjem s preučevanjem objav na družbenih omrežjih Twitter in Facebook. Baylis in sod. (2018) so s pomočjo umetne inteligence analizirali 3,5 milijarde objav in iskali vzorce, ki kažejo na čustvovanje. Ugotovili so, da padavine, vlažnost in oblačnost prispevajo k bolj negativnemu čustvovanju. Glede temperature velja obratna U krivulja – ko je hladno, se naraščanje temperature povezuje s pozitivnim razpoloženjem, na določeni točki med 20 in 30 °C pa prične veljati obratno in razpoloženje postaja bolj negativno z naraščanjem temperature.

Raziskovanje dejavnikov odnosa med vremenom in razpoloženjem

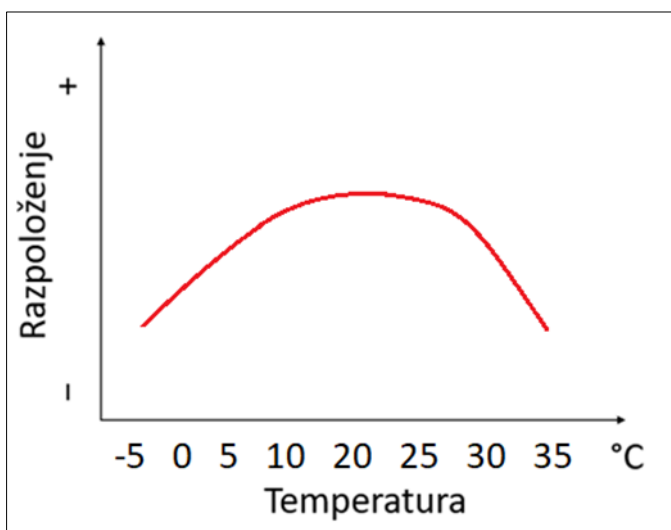
Keller in sod. (2005) se kritično opredeljujejo do študije Watsona (2000; v Keller in sod., 2005) in sorodnih študij, ki pri proučevanju odnosa med vremenom in emocionalnimi procesi ne upoštevajo drugih dejavnikov. Avtorji predpostavljajo, da povezavo modulirata dva dejavnika. Prvi dejavnik je letni čas. Menijo, da spomladi topli in sončni dnevi predstavljajo večji vir zadovoljstva kot poleti, saj poleti niso več novost in ljudje ne čutijo pomanjkanja takšnega vremena. Drugi dejavnik je izpostavljenost zunanjemu okolju oz. lokacija posameznika. Avtorji domnevajo, da je vpliv vremena večji pri posameznikih, ki večji delež časa preživijo zunaj. Študija, v kateri je sodelovalo 1427 Evropejcev iz različnih držav, je pokazala, da udeleženci preživijo zunaj stavb povprečno 100 minut na dan oz. 7 % časa, med posamezniki pa prihaja do velikih razlik (Schweizer in sod., 2007).

Keller in sod. (2005) so načrtovali tri študije, s katerimi so preverjali vpliv količine zunaj preživetega časa in letnega časa na odnos med emocionalnimi stanji in vremenom. V prvi je sodelovalo 97 udeležencev, potekala je spomladi. Raziskovalci so primerjali razpoloženje glede na temperaturo in zračni tlak, pri čemer so navedli, da je nizek tlak običajno pokazatelj jasnega vremena. Rezultati so pokazali, da je bila povezava med temperaturo in razpoloženjem statistično značilna samo, kadar so upoštevali količino zunaj preživetega časa ($r = 0,21$, $p < 0,05$). Podobno velja za odnos med zračnim tlakom in počutjem ($r = 0,25$, $p < 0,10$). Druga študija Kellerja in sod. (2005) je prav tako potekala spomladi, sodelovalo je 121 udeležencev.

Temperatura in zračni tlak sta se ponovno statistično značilno povezovala z razpoloženjem le, ko je bila upoštevana količina zunaj preživetega časa, oziroma ko so udeleženci preživeli zunaj vsaj 45 minut v dnevu ($r = 0,29$ za temperaturo in $0,20$ za zračni tlak).

Tretja študija Kellerja in sod. (2005) je zbrala celoletne podatke 387 udeležencev iz Severne Amerike in Evrope, da bi preverila, ali se odnos med vremenom in razpoloženjem razlikuje glede na letne čase in geografsko lokacijo. Zbrali so neposredne in posredne podatke o razpoloženju. Neposredne oz. eksplicitne podatke so pridobili tako, da so udeleženci ocenili svoje razpoloženje na likertovi lestvici od 1 do 9. Posredne oz. implicitne ocene so dobili tako, da so udeleženci dopolnili besede z manjkajočimi črkami (npr. JO_). Možni sta bili dve vrsti dopolnitve: ena od besed je bila nevtralna (JOB), druga pa je bila vezana na negativno ali pozitivno razpoloženje (JOY). Če so se udeleženci bolj nagibali k besedam, ki označujejo prijetna čustva, so avtorji menili, da se počutijo dobro in obratno.

Odnos med temperaturo in razpoloženjem v splošnem ni bil statistično značilen, takšen je postal šele, ko so avtorji upoštevali količino zunaj preživetega časa. Medtem ko so spomladi višje temperature napovedovale prijetnejše počutje, so poleti višje temperature napovedovale manj prijetno počutje. Pri udeležencih, ki so zunaj preživeli vsaj 45 minut dnevno, je odnos med temperaturo in razpoloženjem možno razložiti z obratno U krivuljo, saj so bili najboljše razpoloženi na področju vmesnih temperatur (20°C) (Graf 1). Učinek je bil izrazitejši v južnih predelih kot v severnih. Pri posameznikih, ki so zunaj preživeli manj kot 45 minut dnevno, odnos med razpoloženjem in temperaturo ni bil statistično značilen. Proučevanje odnosa med zračnim tlakom in razpoloženjem je dalo manj jasne rezultate. Interakcija časa zunaj in tlaka se je povezovala z implicitno mero razpoloženja ($p < 0,10$), ne pa tudi z eksplicitno (Keller in sod., 2005).

Graf 1: Odnos med razpoloženjem in temperaturo, Vir: Keller in sod. (2005)

Kööts in sod. (2011) so prav tako upoštevali številne spremenljivke, ko so raziskovali povezavo med razpoloženjem in vremenom (temperaturo, vlažnostjo, zračnim pritiskom in osvetljenostjo). Raziskavo so izvajali v Estoniji na vzorcu starejših udeležencev, ki so sodelovali med septembrom in decembrom, ter mlajših udeležencev, ki so sodelovali med februarjem in aprilom. Učinki so bili manjši, a nekatere povezave so bile statistično značilne, npr. višja osvetljenost se je povezovala s pozitivnim razpoloženjem. Avtorji so izpostavili, da na povezavo med vremenom in razpoloženjem vpliva več dejavnikov, med katere sodijo količina zunaj preživetega časa, osebnostne lastnosti udeležencev in njihova starost. Kadar so udeleženci

preživel več časa zunaj, so bile povezave med vremenom in razpoloženjem večje. Povezave med vremenom in razpoloženjem so bile močnejše pri udeležencih, ki so imeli višje izražen nevroticizem (čustvena nestabilnost oz. tendenca k naglemu spreminjanju čustev) in negativni afekt (tendenca k negativnemu čustvovanju). Avtorji navajajo, da je pri mlajših udeležencih povišanje temperature napovedovalo nižjo utrujenost, pri starejših pa je s temperaturo utrujenost naraščala. Pri tem ne upoštevajo, da se učinek morda ni pojavil zaradi starosti, temveč zaradi letnega časa. Starejši udeleženci so sodelovali jeseni, ko ljudje čutijo nižji primanjkljaj toplih dni kot spomladi (Keller in sod., 2005), ko so sodelovali mlajši udeleženci.

Sklep

Pregled literature je pokazal, da v splošnem ni statistično značilnih povezav med vremenom in razpoloženjem (Denissen in sod., 2008; Keller in sod., 2005; Watson, 2000; v Keller in sod., 2005). Izjema je študija, ki so jo izvedli Baylis in sod. (2018), a je potekala na zelo velikem vzorcu (analizirali so 3,5 milijarde objav). Odnos med razpoloženjem in vremenom postane jasnejši, če upoštevamo nekatere dejavnike. Med najpomembnejšimi se je izkazala količina zunaj preživetega časa (Keller in sod., 2005; Kööts in sod., 2011). Keller in sod. (2005) so izpostavili še vlogo letnega časa, Kööts in sod. (2011) pa pomen osebnostnih lastnosti in starosti udeležencev.

Kaj lahko pričakujemo v primerih, ko se vreme vendarle povezuje z razpoloženjem, če na primer preživimo veliko časa zunaj ali če smo nagnjeni k naglemu spreminjanju razpoloženja? Jasno, sončno vreme z nizkim zračnim tlakom se povezuje s pozitivnim razpoloženjem (Keller in sod., 2005; Kööts in sod., 2011), medtem ko padavine, vlažnost in oblačnost napovedujejo negativno razpoloženje (Baylis in sod., 2018). Višanje temperature prinaša prijetnejše počutje, a le do določene točke. Ko nam postaja vroče, običajno pri temperaturah med 20 in 30 °C, dodatno segrevanje ozračja vodi v neprijetno razpoloženje (Baylis in sod., 2018; Keller in sod., 2005).

Večina študij ne raziskuje vzroka za odnos med razpoloženjem in vremenom. V poglavju Oblikovanje čustvovanja in pomen okolja pri tem smo našli razlage, ki so vezane na evolucijo, ter razlage, ki slonijo na teorijah učenja. So predvsem teoretične, empirično gledano ostaja ozadje odnosa med vremenom in razpoloženjem odprto. Prav tako nismo navedli, s katerimi drugimi duševnimi procesi se povezujejo vremenske spremenljivke. Allen in Fischer (1978) ter Keller in sod. (2005) nakazujejo, da se temperatura povezuje s spominom, natančneje z zmožnostjo priklica, Sinclair, Mark in Clore (1994) so našli povezavo med temperaturo in kritičnim mišljenjem. Anderson (2001) ter Baron in Ransberger (1978) navajajo, da se temperatura povezuje z nasilnim vedenjem; vloga vremena je proučevana tudi na področju trgovanja in borznega odločanja (Loughran in Schultz, 2004; Jacobsen in Marquering, 2008; Parsons, 2001; Saunders, 1993). Navedene raziskave nakazujejo, da med obstajajo povezave med vremenom in različnimi duševnimi procesi, a so usmerjene ozko raziskovalno polje in specifične fenomene. Primanjkuje temeljitih, sistematičnih študij.

Pregled literature je pokazal, da je za razumevanje odnosa med vremenom in razpoloženjem nujno potrebno upoštevati različne dejavnike. V nadaljnjem raziskovanju bi bilo smiselno nadzorovati letni čas in količino zunaj preživetega časa (Keller in sod., 2005). Sami bi predlagali še upoštevanje podnebja za lokacijo, od koder prihajajo udeleženci. V Sloveniji, kjer letna raven padavin znaša 1162 mm, dva zaporedna dneva dežja morda prinašata drugačno razpoloženje kot v Egiptu, kjer na leto pade 51 mm dežja (Index Mundi, 2019, podatki za leto 2014). Poleg tega bi v nadaljnjem raziskovanju odnosa med vremenom in emocionalnimi procesi pridobili več informacij, če bi razpoloženje analizirali kompleksnejše. Študije, ki smo jih navedli, so razpoloženje merile predvsem kot pozitivno ali negativno, a ima še veliko drugih aspektov. Udeleženci bi lahko ocenili njihovo jakost (so močna/šibka) in aktivnostni vidik (so vznburjajoča/pomirjujoča).

Uporabna vrednost prispevka ni le v podajanju napotkov za nadaljnje raziskovanje. Sinclair in sod. (1994) so pri proučevanju povezave med vremenom in mišljenjem ugotovili, da je ugodnejše vreme prispevalo k manj kritičnemu mišljenju le, če posamezniki niso bili pozorni na vreme. Ko so imeli vreme v mislih, se je učinek izničil. Morda tudi na področju čustvovanja velja, da lahko zmanjšamo povezavo med vremenom in razpoloženjem, če se v specifičnih situacijah opomnimo, da je k naši nejevolji prispevalo vreme. Vendar je na tem mestu potrebno upoštevati možnost samouresničujoče se prerokbe – kdor verjame, da ga bo specifično vreme spravilo v slabo voljo, lahko ob takšnem vremenu postane neprijetno razpoložen zaradi lastnega prepričanja. V tem primeru se morajo posamezniki vprašati, od kod izvira miselnost, da je njihovo razpoloženje pod vplivom vremena. Tem ljudem lahko koristi spoznanje, da so v splošnem povezave med vremenom in razpoloženjem zelo šibke ali celo neobstoječe. »Slabo« vreme ne napoveduje nujno slabe volje, tako kot »lepo« vreme ne prinaša nujno dobrega razpoloženja. Razen kadar so izpolnjeni določeni pogoji, je ideja o vplivu vremena na razpoloženje pretirana poenostavitev kompleksnih dejavnikov, ki prispevajo k bogati duševnosti posameznika.

SVETLOBNA ONESNAŽENOST NA OBMOČJU OBČINE ŠENTJUR

Mojca Rajh

Geografija in izobraževalna biologija (absolventka 2. stopnje)

mojca.rajh2@gmail.com

Izvelek

Svetlobno onesnaženje je novejša oblika onesnaževanja okolja, do katere je prišlo zaradi pretirane želje po razsvetljevanju v času trajanja noči. Glavni vzroki za problem so pretiravanje z razsvetljavo in uporaba neprimernih ter nepravilno nameščenih svetilk, torej odsotnost stroke in ukrepov za varstvo okolja. Posledice omenjenega problema so astronomske, biološke, okoljske, zdravstvene in ekonomske. Z zmanjšanjem svetlobnega onesnaženja bi se zmanjšale negativne posledice na okolje in organizme v njem, izboljšala bi se kvaliteta bivalnega prostora, zmanjšali pa bi se tudi stroški, namenjeni javni razsvetljavi.

Ključne besede: svetlobno onesnaženje, varstvo okolja, Šentjur

1. Uvod

Svetloba je elektromagnetno sevanje, ki poleg nekaterih drugih dejavnikov omogoča življenje organizmov na Zemlji in narekuje njihov dnevni ritem. V naravni obliki jo oddajajo Sonce in zvezde, pa tudi nekateri organizmi, ki živijo globoko v morju. Poleg naravne svetlobe poznamo tudi umetno svetlobo. Za njen nastanek je kriv človek, ki je z razvojem tehnologije izumil žarnico. Umetna svetloba je tako postala dostopna po vsem svetu. Klasično obliko žarnic so kasneje nadomestile različne sijalke in LED diode.

Z izumom žarnice in tehnološkim ter gospodarskim razvojem se je začela kazati negativna stran umetne razsvetljave. Svetlobno onesnaženje je pojav, ki se je kot negativen učinek pretiranega osvetljevanja pojavil v drugi polovici 20. stoletja. Med prvimi, ki so začeli opozarjati na problem svetlobnega onesnaževanja, so bili astronomi in okoljevarstveniki. S prekomernim osvetljevanjem cest, raznih ustanov, poslovnih objektov, igrišč, nakupovalnih centrov, ipd. je prišlo do pojava sija neba. Ta je posledica pretirane količine svetlobe, ki uhaja v nebo. Naravna osvetljenost neba se tako poveča, posledice pa lahko občutijo tudi več sto kilometrov oddaljena območja. Povečana osvetljenost nočnega neba poleg slabe vidljivosti zaradi bleščanja negativno vpliva tudi na bioritem živali, ki so aktivne ponoči. Tudi pri ljudeh so bile dokazane negativne posledice svetlobnega onesnaževanja.

V zadnjih letih so se ljudje začeli zavedati posledic svetlobnega onesnaženja. Vlada RS je septembra leta 2007 sprejela Uredbo o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja, ki ureja področje varstva pred svetlobnim onesnaženjem. Leta 2008 je bilo ustanovljeno Društvo Temno nebo Slovenije, katerega cilj je opozoriti tako strokovno kot širšo javnost na problem svetlobnega onesnaževanja.

2. Metodologija

Glavna metoda dela je bila terensko delo. Opravljali smo meritve nebesnega sija s Sky Quality metrom (SQM) in fotografirali panorame. S pomočjo različnih računalniških programov smo dobljene podatke in fotografije analizirali ter jih ustrezno prikazali.

Sky Quality meter (SQM) meri svetlost nočnega neba v magnitudah na kvadratno ločno sekundo (mag/arcsec²). Meritve smo opravljali na mestu z odprtim horizontom, ko na nebu ni bilo Lune in ko je bila noč popolnoma jasna. Ko smo merili smo bili pozorni na to, da v bližini ni bilo dreves in drugih objektov, ki bi lahko vplivali na naš rezultat, prav tako nismo merili v neposredni bližini virov svetlobe. Meritve smo izvajali navpično proti zenitu in v vse smeri neba (sever,

severovzhod, vzhod, jugovzhod, jug, jugozahod, zahod in severozahod). Vsako meritev smo ponovili trikrat, da smo iz povprečja dobili bolj natančen podatek. Sever smo našli s pomočjo zvezde Severnice, SQM smo usmerili v njo in pritisnili start. Ob pisku se nam je na zaslonu izpisala vrednost. Meritev smo trikrat ponovili, vsako vrednost pa zapisali v vnaprej pripravljeno tabelo. V isti višini, pod istim kotom (45°) smo nadaljevali z meritvami v ostale smeri. Meritve smo opravljali več dni na izbranih lokacijah. Točke meritev smo izbrali glede na oddaljenost od večjih naselij, pri tem pa smo upoštevali odprtost horizonta in reliefne značilnosti občine.

Slika 1: Sky Quality Meter, Vir: lastna fotografija, 2017

Panoramske posnetke smo posneli z DSRL fotoaparatom Nikon D3200, na katerem smo nastavili čas snemanja 2 minuti in ISO200 in $f/3.5$. Posnete slike smo nato spojili v panoramo s pomočjo programa Hugin. Svetlobne kupole mest smo določili s pomočjo azimuta zvezd. Le-te smo določili s fotografij ob pomoči programa Sky map, dostopnega na spletni strani <https://in-the-sky.org/skymap.php>. Nato smo na zemljevidu poiskali mesto fotografiranja in izmerili azimut. Azimut nam je nato pokazal, katero mesto predstavlja določena svetlobna kupola.

3. Svetlobna onesnaženost na območju občine Šentjur

Občina Šentjur je ena večjih občin v Sloveniji. Le-ta meri 222,3 km² in ima okoli 19.650 prebivalcev. Na severu jo omejujejo Drameljske gorice, na jugu pa Kozjansko gričevje in vrhovi Bohorja. Upravno se občina deli na 13 krajevnih skupnosti: KS Blagovna, KS Dolga Gora, KS Dramlje, KS Gorica pri Slivnici, KS Grobelno, KS Kalobje, KS Loka pri Žusmu, KS Planina pri Sevnici, KS Ponikva, KS Prevorje, KS Šentjur – Rifnik, KS Vrbovo – Podgrad in Mestna skupnost Šentjur. Občinsko središče je mesto Šentjur. Ta je poleg poselitvenega tudi zaposlitveno središče občine (<http://www.sentjur.si/objava/57637>).

Slika 2: Občina Šentjur, Vir: <http://www.geopedia.si>

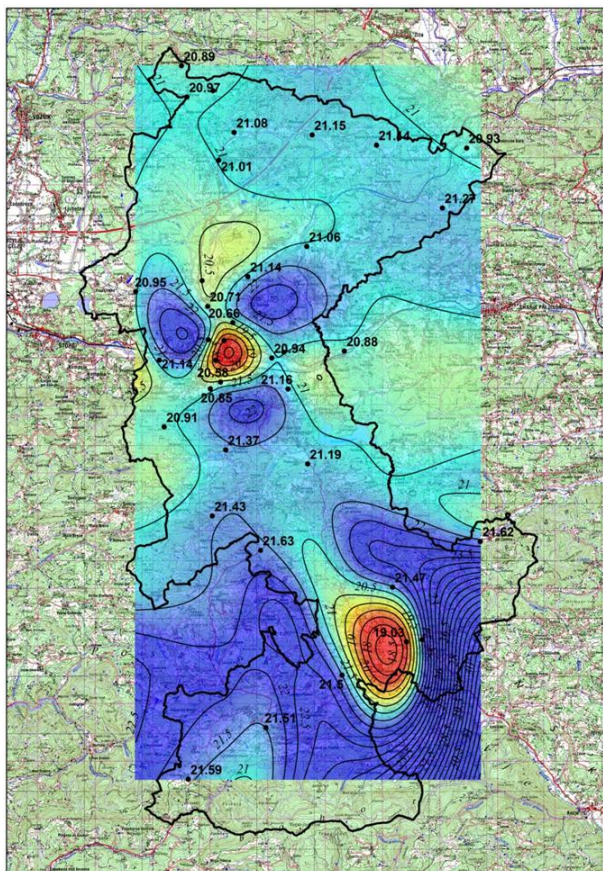
Relief je v obravnavani občini precej razgiban, velika je tudi gozdnatost (še posebej na jugu – Bohor), kar je nekoliko omejilo izbiro merilnih mest. Merilno mesto mora imeti odprt horizont, nebo mora biti jasno in brez prisotnosti Lune. Prav tako ne smemo meriti v neposredni bližini svetlobnega vira. Meritve sija neba smo opravili na 37 lokacijah.

3.1. Meritve s SQM

Nižja je vrednost sija neba, bolj je nebo svetlo, večja je svetlobna onesnaženost na nekem območju. Večja kot je vrednost sija neba, bolj je nebo temno, manjša je svetlobna onesnaženost na nekem območju. Največje vrednosti v zenitu smo izmerili v Paridolu (21,63 mag/arcsec²) in v Loki pri Žusmu (21,62 mag/arcsec²), najmanjše vrednosti pa v Šentjurju in v Lopaci (19,03 mag/arcsec²), kjer je tudi observatorij. Velika emisija svetlobe v bližini observatorija je posledica bližnje cerkve, ki je ponoči zelo razsvetljena in je vidna daleč okoli.

V Šentjurju je glavni vir svetlobnega onesnaženja javna razsvetljava. Povprečna vrednost sija neba (v zenitu) v občini znaša 20,94 mag/arcsec². Seveda bi ta vrednost bila lahko precej nižja, če bi merili bližje javni razsvetljavi.

Iz opravljenih meritev s SQM smo z GIS orodji izrisali karto, ki jo lahko vidite v nadaljevanju (Slika 3).

Slika 3: Sij neba na območju občine Šentjur, Vir: Lastne meritve in kartiranje, vir podlage: DTK 50, GURS 2017

Na karti (Slika 3) so najtemnejši deli občine obarvani s temno modro barvo, najsvetlejši deli občine pa z rdečo barvo. Območja, ki iz modre barve prehajajo v zeleno, rumeno, oranžno in nazadnje v rdečo, so svetlobno najbolj onesnažena. S karte lahko razberemo, da je občina precej osvetljena, izstopajo manj poseljeni predeli na jugu občine. Le-ti so najbolj razgibani glede na relief, pokriti z gozdom in so najmanj poseljeni.

V občini se pojavljata večja svetlobna otoka, in sicer je prvi na območju naselja Šentjur z bližnjo okolico, drugi pa je na območju Lopace, kjer sta locirana cerkev in observatorij. V Šentjurju je glavni vir svetlobnega onesnaženja javna razsvetljava, na območju Lopace pa zelo osvetljena cerkev. Reflektorji jo osvetlujejo celo noč, prav tako pa na njih ni nameščenih rešetk, ki bi omejele in usmerile svetlobo.

Rumena barva nakazuje tudi večjo svetlobno onesnaženje severno od Šentjurja, na področju Dol, kjer je glavni vir javna razsvetljava in močno osvetljeno krožišče. Enako mero osvetljenosti je moč opaziti zahodneje in vzhodneje od naselja Šentjur. Na vzhodu je zelo osvetljeno Grobelno, še posebej novi nadvoz, zgrajen nad železniško progo. V tej smeri je (izven občine) tudi večje naselje Šmarje pri Jelšah. Proti zahodu so (izven občine) prav tako dve veliki naselji Štore in Celje.

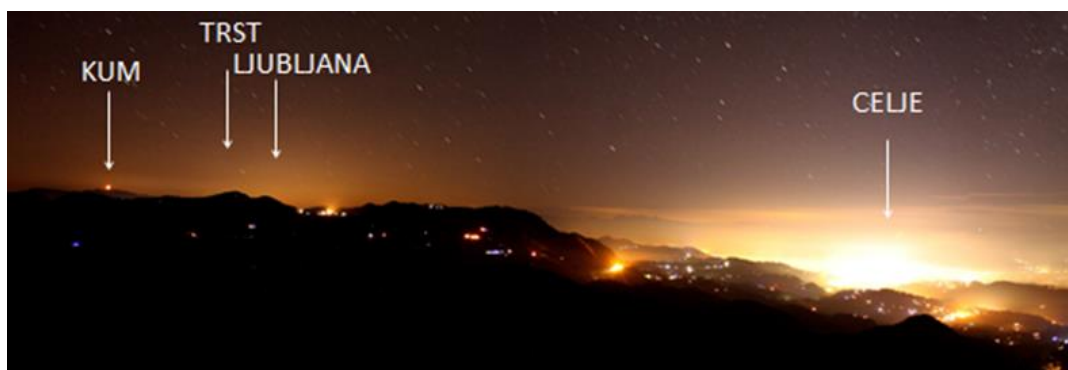
Jugozahodno od svetlobnega otoka Lopace se nahaja naselje Planina pri Sevnici, ki je na skrajnem zelo gozdnatem južnem delu občine najbolj osvetljen. Območje naselja je na karti obarvano s svetlo modro barvo. Z isto barvo so obarvana tudi širša območja večjih svetlobnih otokov, ki še občutijo emisijo svetlobe le-teh.

Poudariti je potrebno, da bi lahko dodali več merilnih mest, še posebej v okolici večjih naselij in nekaterih manjših. Na ta način bi dobili še bolj realno sliko svetlobne onesnaženosti na območju izbrane občine. Priznati pa je potrebno tudi dejstvo, da je skrajni jug občine prekrit z gozdom in je merjenje na tem območju praktično nemogoče zaradi neodprtosti horizonta in težko prehodnega reliefa.

3.2. Panorame

Panorame smo posneli na štirih lokacijah. Prva je stolp na Resevni, druga je v Vezovju, tretja na Kalobju in četrta v Vodulah. Poudariti je potrebno, da bi posneli več panoram, vendar smo težko našli primerno točko. Število lokacij nam je zmanjšal gozd, relief in pa razsvetljene cerkve na vzpetih delih v občini, ki bi lahko bili drugače precej primerna lokacija za zajemanje panoram.

Slika 4 prikazuje pogled s stolpa na Resevni, usmerjen proti severozahodu. Vidimo Kum, svetlobno kupolo Trsta, Ljubljane in Celja. Najbližje Resevni in občini Šentjur je mesto Celje, ki je na sliki tudi najbolj razsvetljeno in je zelo svetlobno onesnaženo. To njegova intenziteta kupole le poudari.

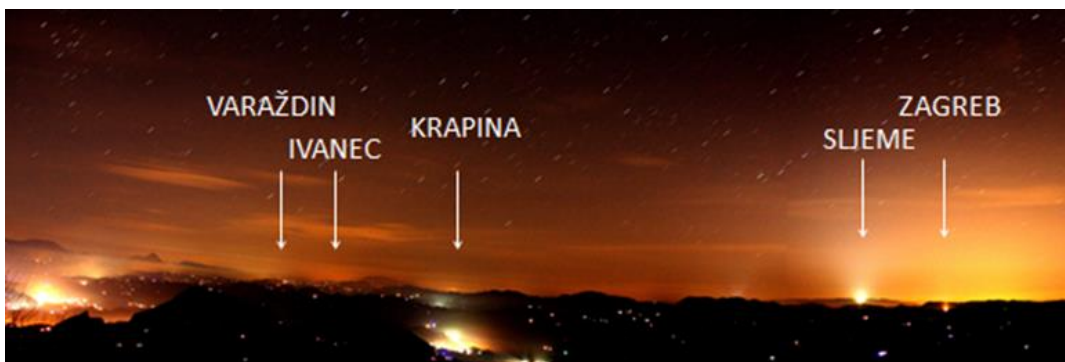
Slika 4: Panorama z Resevne (severozahod), Vir: Slika je rezultat terenskega dela pri predmetu Ekološka geografija, 2017

Na panorami z Resevne, usmerjene proti severovzhodu vidimo precej bližnjih pa tudi veliko svetlobnih kupol bolj oddaljenih naselij. Na panorami smo razbrali svetlobno kupolo Rogle, Zreč, Slovenskih Konjic, Maribora, Slovenske Bistrice, Ptuja in Šentjurja. Presenetljivo je, kako intenzivno osvetljeno je naselje Šentjur. Če pogledamo med svetlobnima kupolama Zreč in Slovenskih Konjic opazimo precej osvetljeno cerkev. To je Cerkev Sv. Rozalije, ki je osvetljeno skozi celo noč, njena svetloba pa je vidna zelo daleč.

Slika 5: Panorama z Resevne (severovzhod), Vir: Slika je rezultat terenskega dela pri predmetu Ekološka geografija, 2017

Slika 6 prikazuje pogled s stolpa proti jugovzhodu. Vidimo svetlobne kupole Varaždina, Ivanca, Krapine, Sljemena in Zagreba. Še posebej je opazna velika svetlobna kupola Zagreba, ki velja za zelo razsvetljeno mesto. Ta je od stolpa na Resevni oddaljen približno 67 km zračne linije.

Slika 6: Panorama z Resevne (jugozahod), Vir: Slika je rezultat terenskega dela pri predmetu Ekološka geografija, 2017

Zadnja panorama z Resevne prikazuje svetlobne kupole Krškega, Karlovca, Sevnice, Novega Mesta, Kraljevice in Reke. Najbolj intenzivni sta svetlobni kupoli Karlovca in Reke. Slednja je od lokacije zajemanja panorame oddaljena približno 117 km zračne linije.

Slika 7: Panorama z Resevne (jugozahod), Vir: Slika je rezultat terenskega dela pri predmetu Ekološka geografija, 2017

Slikovno smo prikazali le panorame s stolpa na Resevni, vendar smo tudi na drugih panoramah zaznali podobno. Vidijo se svetlobne kupole mest, ki so lahko tudi več deset kilometrov stran od nas. To pomeni, da nočno nebo osvetljujejo tudi zelo oddaljena mesta, saj preveč svetlobe uhaja v nebo. Na primer – zaznali smo celo Reko, ki je od lokacije zajemanja panorame oddaljena 117 km zračne linije.

Povzetek

Ugotovili smo, da je občina, še posebej na območju naselja Šentjur, precej svetlobno onesnažena, vendar pa naselje Šentjur še zdaleč ni edini vir emisije svetlobe v občini.

Na terenskem delu smo opazili veliko slabih primerov prakse osvetljevanja ulic, poslovnih in drugih stavb ter stanovanjskih hiš. Veliko manj smo na območju občine našli dobrih primerov osvetljevanja. Občina bi za dobrobit občanov morala poskrbeti za kvalitetno razsvetljavo tam, kjer je to res potrebno in kolikor jo je res potrebno. Velik vir emisije svetlobe predstavljajo tudi cerkve v občini, ki so večinoma zelo razsvetljene skozi celo noč, reflektorji, ki jih osvetljujejo, pa nimajo nameščenih rešetk, ki bi boljše usmerile svetlobo. Primer nastanka svetlobnega otoka v občini, zaradi emisije svetlobe cerkve, je Lopaca, kjer je cerkev premočno osvetljena z reflektorji, brez nameščenih rešetk.

Stanje v občini bi se lahko izboljšalo, če bi omilili sij svetlobe svetlobnih otokov, ki nastajajo v občini, in če bi se v občini manj posluževali splošnega razsvetljevanja cest, kulturnih in poslovnih objektov. Prav tako bi lahko ugasnili razsvetljavo cerkva v nočnem času, saj razsvetljava ni ekološka, prav tako pa nima posebnega pomena.

S pomočjo zajemanja panoram smo ugotovili, da imajo na svetlo nočno nebo velik vpliv tudi precej bolj oddaljena mesta, ki so neprimerno in preveč razsvetljena, posledično pa svetloba uhaja v nebo. Ravno zaradi sija neba, ki ga ustvarjajo večja, zelo razsvetljena mesta, bi morali začeti resno razmišljati, kako zmanjšati negativne učinke svetlobnega onesnaževanja.

Danes obstajajo razne organizacije in društva, ki se borijo proti posledicam svetlobnega onesnaževanja in opozarjajo širšo javnost ter pristojne. Veliko pa je tudi na nas samih. S podporo takšnim društvom in širjenjem znanja ljudem o problemu svetlobne onesnaženosti, lahko s skupnimi močmi marsikaj storimo in spremenimo ne samo občino, ampak tudi našo državo, svet, na boljše.

VULKANSKE STRELE

Matej Meško

Geografija in zgodovina (3. letnik, 1. stopnja)

matej.mesko@student.um.si

Običajno ljudje ob besedi *vulkan* pomislimo le na goro, iz katere bruha lava, in na številne filme, v katerih vulkani povzročajo velike katastrofe. Besede *strela* v povezavi s tem skoraj nikoli ne bi uporabili, saj je zelo neznan pojav, splošno znan le v znanstvenih krogih. Gre za vizualno neverjeten naravni fenomen, ki je bil v zadnjih dvesto letih opažen in zabeležen že v več kot dvesto primerih. Večje zanimanje zanj se je pojavilo po letu 2010, natančneje po izbruhu vulkana Eyjafjallajokull na Islandiji, saj je lahko javnost prvič v neposrednem prenosu opazovala ta pojav (Spletni vir 1, Spletni vir 2).

Slika 1: Izbruh Eyjafjallajokulla aprila 2010, Vir: Oregon State University, 2010

Strele v splošnem nastajajo zaradi cepitve pozitivno in negativno nabitih delcev v atmosferi. Ko je cepitev dovolj močna, da premaga zračni upor, med obema deloma nastane elektrika v obliki strele, ki nevtralizira naboj. To je najbolj značilno za nevihte, pri katerih je v zraku veliko delcev vode. Kako pa to nastane v vulkanu? Zaradi pomanjkanja obširnejših raziskovalnih študij na to temo so točni vzroki in procesi še vedno stvar debate. Največji problemi raziskovalcev so predvsem odmaknjenost vulkanov, preredki izbruhi za daljše raziskave in tudi gosti prašnati izbruhi, ki lahko skrijejo posamezne strele (Spletni vir 1, Spletni vir 4).

Z razvojem nove tehnologije v zadnjih letih je posameznim raziskovalcem uspelo vzpostaviti različne merilce elektromagnetnega valovanja na nekaterih delujočih vulkanih, kar omogoča zaznavo strel znotraj pepelnih dimov. V sodelovanju z geologi je tako nastala tudi širše najbolj sprejeta teorija o nastanku strel v vulkanih. Prašnati delci v žrelih vulkanov se zaradi visokih temperatur, gibanja in medsebojnega trenja segrejejo ter postanejo nabiti. To povzroči razcepitev delcev in nastanek strele v kraterju, z gibanjem prašnatega oblaka višje v atmosfero pa se ti procesi nadaljujejo kot pri nevihtah. Najpomembnejši dejavnik pri strelah je gost ognjeniški prašni oblak, ki nastane ob izbruhu in se dvigne visoko v atmosfero, zato pri vrstah

vulkanov, kjer oblak ne nastaja, strel ne zasledimo. Teorija temelji na splošnih zakonih fizike in termodinamike, zato prednjači pred drugimi teorijami, podkrepljena pa je tudi z meritvami (Spletni vir 1, Spletni vir 3, Spletni vir 5).

Slika 2: Vulkanske strele, Vir: National Geographic, 2019

Največ študij opravlja *World Wide Lightning Location Network* (WWLLN), zveza več kot petdesetih univerz in institucij. Preko satelitskih povezav in mreže merilnih naprav spremlja aktivnost strel na območju skoraj 1600 aktivnih vulkanov, in sicer z namenom beleženja strelne intenzivnosti ob izbruhih ter odkrivanja prašnatega oblaka, ki bi omogočil predčasno napoved izbruha. Kot primer: ob izbruhu Keluda v Indoneziji leta 2014 so zabeležili skoraj petsto udarov strel, pri čemer voditeljica organizacije WWLLN, Van Eaton, omenja, da njihove naprave zaznajo le najmočnejše strele. Ugotovili so, da je število strel najintenzivnejše v začetni fazi, ko je pepelni oblak še ozek, potem pa z večanjem oblaka pojenja, saj se razdalja med posameznimi delci veča, trenje pa se zmanjšuje. Nove ugotovitve se pojavljajo vsako leto, posodablja se oprema, prav tako se odpravljajo določene napake pri metodologiji. Vse je usmerjeno v to, da bi opisani fenomen uporabili za boljšo pripravljenost na večje izbruhe vulkanov (Spletni vir 2).

ZADOVOLJSTVO ŠTUDENTOV GEOGRAFIJE S PRENOSOM ŠTUDIJA V SPLETNO OKOLJE V ČASU EPIDEMIJE COVID-19

Zala Virant

Geografija in pedagoška sociologija (2. letnik magisterija)

virant.zala@gmail.com

Izvleček

Epidemija COVID-19 je povzročila, da smo celoten proces izobraževanja prenesli v spletno okolje. Študenti smo se srečali s popolnoma novim učnim okoljem, ki je vplival na vse aspekte študijskega procesa. V članku je predstavljeno zadovoljstvo študentov geografije Filozofske fakultete UM z različnimi vidiki prenosa študija v spletno okolje. Njihova stališča so primerjana tudi s stališči ostalih študentov Univerze v Mariboru. Uporabljena metoda je anketiranje in posledično analiziranje ter obdelava rezultatov.

Ključne besede: študij v spletnem okolju, študenti geografije, izobraževanje na daljavo, spletne tehnologije

1. Uvod in namen

Izobraževanje na daljavo je elektronsko podprto učenje in poučevanje, kjer prenos informacij in komunikacija potekata preko določenega omrežja, ki omogoča izvajanje učnega procesa. Izobraževanje na daljavo je proces, ki poudarja posameznikovo samostojno predelovanje in usvajanje snovi. Posameznik ima kljub fizični razdalji možnost dvosmerne komunikacije in hitre povratne informacije. Kljub prostorski ločenosti od matične univerze ima posameznik možnost, da pridobi podobno znanje in veščine, ki bi jih pridobil v primeru fizične udeležbe v izobraževalnem procesu. Vsak udeleženec ima dostop do različnih študijskih virov, ki jih uporablja pri individualnem predelovanju snovi. Stik z nosilci predmetov sicer ostaja, a v manjših količinah kot pri fizičnih oblikah izobraževanja. Glavna naloga nosilca predmeta je, da udeležence usmerja, vodi in z njimi rešuje morebitne nejasnosti. Izobraževanje na daljavo je zato najbolj primerno predvsem za starejše udeležence učnega procesa, ki imajo že razvite učne navade in sposobnosti samostojnega preučevanja različnih virov ter sposobnosti interpretacije besedil. V omenjeno skupino spadajo predvsem študenti in odrasli udeleženci učnega procesa (Dobnik, 2001; Tavangarian in dr., 2004).

Izredne razmere so povzročile, da smo tudi v Sloveniji množično izkusili eno od vrst izobraževanja na daljavo. Šolski proces se je v celoti premaknil v spletno učno okolje. Med prvimi, ki so začeli z izobraževanjem na daljavo, smo študenti. Prenos študijskega procesa je bil hiter in razmeroma nepričakovan. Čeprav je študijski proces prenešen v spletno okolje, namen študija ostaja isti. Predavanja, vaje in seminarji še vedno potekajo po določenem urniku, ob točno določenih terminih. Glavni način pridobivanja informacij je profesorjeva razlaga, ki jo profesor izvede preko virtualnih aplikacij. Študenti imajo možnost sprotnega spraševanja in reševanja problemov. Tudi kontaktne ure potekajo po urniku. Študenti imajo posledično podobno možnost sodelovanja v študijskem procesu kot pri fizičnem študiju. Pri ostalih klasičnih oblikah študija na daljavo je navadno največji poudarek na samostojnem iskanju in predelovanju študijskega gradiva ob pomoči mentorja. Pri našem prenosu študija v spletno okolje se poudarek na samostojnem delu načeloma ne veča, saj osnova podajanja in sprejemanja informacij ostaja profesorjeva razlaga. Prav tako, pri klasičnih oblikah študija na daljavo ni striktno določenega urnika obveznosti. V primeru našega študija na daljavo pa obveznosti ostajajo enake kot pri izvedbi fizičnega študija. Študija na daljavo, kot smo ga izkusili mi, zato ne smemo enačiti s klasično definicijo izobraževanje na daljavo, ki smo jo spoznali v prvem odstavku, kljub temu da oba potekata preko virtualnih aplikacij. Sami bomo v nadaljevanju študijski proces v času epidemije COVID-19 označevali kot študij v spletnem okolju, katerega

značilnosti so opisane v začetku tega odstavka. S študijem v spletnem okolju označujemo potek študija po tem, ko se je prenesel v spletno okolje, zaradi izrednih razmer v času epidemije. Na Univerzi v Mariboru se je omenjen prenos zgodil v drugi polovici letnega semestra v študijskem letu 2019/2020. Študij smo prenesli v spletno okolje MS Teams.

Prenos študija v spletno okolje ima različne prednosti in slabosti, ki so odvisne predvsem od izkušnje posameznika. Kot prednost lahko označimo študiranje v domačem okolju, ki posamezniku potencialno povzroča manj stresa. V domačem okolju se posameznik počuti sproščeno, kar pripomore k njegovi produktivnosti. Nasprotno lahko domače okolje tudi negativno vpliva na posameznikovo koncentracijo, saj je lahko neprimerno za študij – pojavljajo se stiske s prostorom, pomanjkljiva tehnična opremljenost in druge distrakcije. Fizična prisotnost na predavanju zahteva tudi večjo mobilnost. Študenti si morajo organizirati prevoz oziroma nekaj časa nameniti prihodu na fakulteto. Pri študiju v spletnem okolju pa jim je ta čas prihranjen in ga lahko posvetijo drugim obveznostim. Kot negativni vidik študija na daljavo lahko označimo tudi težave pri programski in strojni opremi, ki onemogočajo produktivno spremljanje in sodelovanje. Večkrat prihaja tudi do težav z dostopnostjo do primernih učnih virov in študijskih gradiv. Poleg tega se nekateri posamezniki težje koncentrirajo na razlago, če niso fizično prisotni v učilnici, kjer lahko opazujejo telesno govorico profesorjev in sošolcev. Prikrajšani so tudi tisti študenti, ki preferirajo gibalni učni stil, saj je izkustveno učenje okrnjeno. Prav tako je okrnjeno sodelovanje med sošolci. Večina raziskav, ki se osredotoča na izobraževanje na daljavo, kot največjo slabost izpostavlja ravno pomanjkanje socialnih stikov. Raziskava Dumforda in Millerja (2018) je pokazala, da študenti nižjih letnikov, ki so vključeni v izobraževalni proces na daljavo, poročajo o nizki stopnji interakcije in diskurza s sošolci. Raziskava Anne Ya Ni (2018) je pokazal tudi korelacijo med interakcijo s sošolci in ocenami. Manj stikov med sošolci, ki je značilno za izobraževanja na daljavo, korelira z nižjo študijsko uspešnostjo. Socialne interakcije imajo tako velik pomen za uspešnost učnega procesa. Kot rečeno, pa so prednosti in slabosti odvisne od vsakega študenta posebej. Veliko vlogo imajo tudi nosilci predmetov sami, saj je pomembno, kako zastavijo podajanje snovi in mehanizme sodelovanja s študenti (Dumford in Miller, 2018; Jereb in Potokar, 2004; Ni, 2018; Zhang in dr., 2004).

Pri našem raziskovanju nas je zanimalo mnenje študentov geografije Filozofske fakultete UM. Osredotočili smo se na študente geografije, saj tudi sami obiskujemo geografsko študijsko smer. Študij geografije naj bi vseboval več terenskega in praktičnega dela kot nekateri drugi študiji. Iz tega vidika nas je zanimalo, ali je prenos študija v spletno okolje in posledično zmanjšanje praktičnih in terenskih vaj, vplivalo na kakovost študija. Poleg splošnega zadovoljstva s prenosom študija v spletno okolje, so nas zanimali tudi drugi vidiki študija. Preverjali smo spremembe v učni motivaciji, obremenjenosti, obsegu predelane snovi, občutenju stresa itd. Zanimalo nas je, ali je študij v spletnem okolju vplival na kakovost interakcije s sošolci in s profesorji. Želeli smo izvedeti stališča študentov glede ocenjevanja preko spleta in stališča glede uporabe spletnih učnih praks v prihodnosti. Namen naše raziskave je bil, da raziščem stališča študentov geografije glede študija v spletnem okolju v času epidemije COVID-19 in da njihova stališča primerjamo s študenti drugih smeri in drugih fakultet Univerze v Mariboru. Na tak način želimo prispevati k vrednotenju uspešnosti tranzicije študija v spletno okolje in oceniti kakovost pridobljenega znanja. Posledično lahko izpostavimo primere dobre in slabe prakse, ki nam lahko pomagajo pri nadaljnjem vključevanju spletnih tehnologij v študijski proces.

2. Metodologija

Mnenje o študiju na daljavo smo v raziskavi preverjali s spletnim vprašalnikom. Respondente smo pridobivali s pomočjo metode snežene kepe. Ciljna skupina respondentov so bili študenti Univerze v Mariboru, v katero spadajo tudi študenti geografije na Filozofski fakulteti v Mariboru. Vprašalnike smo delili preko družabnega omrežja Facebook in preko emailov

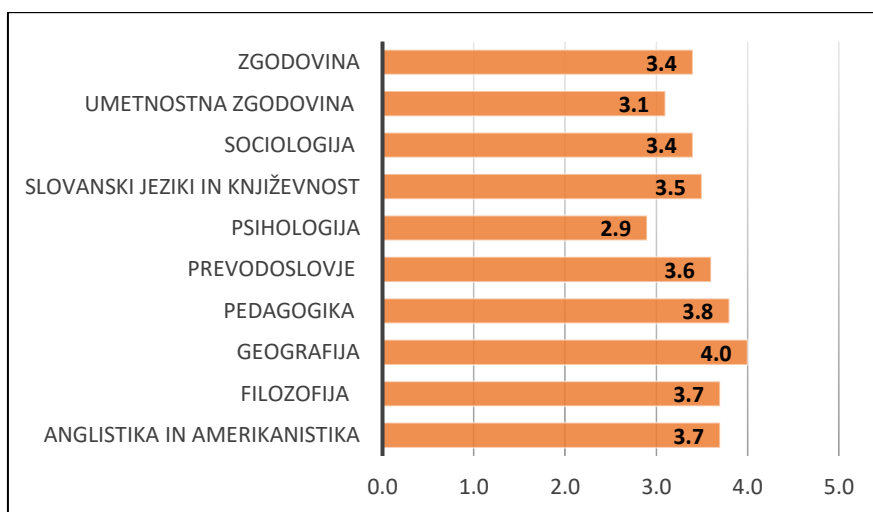
različnih študentskih skupin. Za pomoč smo se obrnili na tutorje posameznih fakultet in oddelkov.

Respondenti so imeli možnost odgovarjanja na vprašalnik od 6. 4. do 24. 4. 2020. Omenjeno datumsko obdobje je bilo umeščeno v čas epidemije, ko je bila večina družbenih institucij fizično zaprtih, med njimi tudi univerze. Vprašalnik je dokončalo 572 respondentov, od tega 21 študentov geografije. Vprašalnik je bil sestavljen iz šestnajstih vprašanj različnega tipa. Večino odgovorov na vprašanja smo pridobili s pomočjo deskriptivnih lestvic. Uporabljene lestvice lahko označimo kot lestvice stališč, saj smo merili posameznikov odnos do določenega pojava, v našem primeru do različnih vidikov študija v spletnem okolju. Nekaj vprašanj je bilo podanih kot vprašanja polodprtega tipa. Vprašalnik je bil sestavljen v spletnem orodju 1ka. Pridobljeni podatki so bili obdelani in analizirani v računalniških orodjih Excel in SPSS.

Prednost uporabe vprašalnika je bila pridobitev velikega števila različnih odgovorov. Večje število odgovorov nam je omogočalo natančnejšo analizo in sklepanje. Z metodo snežene kepe smo sicer pridobili veliko odgovorov študentov Univerze v Mariboru, vendar je njihova zastopanost po fakultetah nesorazmerna. Največ respondentov je obiskovalo Filozofsko fakulteto v Mariboru, kamor spadajo tudi študenti geografije. Glede na število vseh študentov na Oddelku za geografijo se nam je odstotek respondentov, ki študira geografijo, zdel zadosten, da ga uporabimo v nadaljnji interpretaciji.

3. Rezultati

Splošno zadovoljstvo s študijem v spletnem okolju je bilo med študenti geografije visoko. Na lestvici od 1 (zelo nezadovoljen) do 5 (zelo zadovoljen) je večina študentov geografije označilo odgovor 4, kar pomeni, da so bili s prenosom zadovoljni. Splošno zadovoljstvo je večje od povprečja študentov Filozofske fakultete in večje od povprečja študentov Univerze v Mariboru, ki znaša 3,6. Študenti geografije so bili torej nadpovprečno zadovoljni s prenosom študija v spletno okolje.

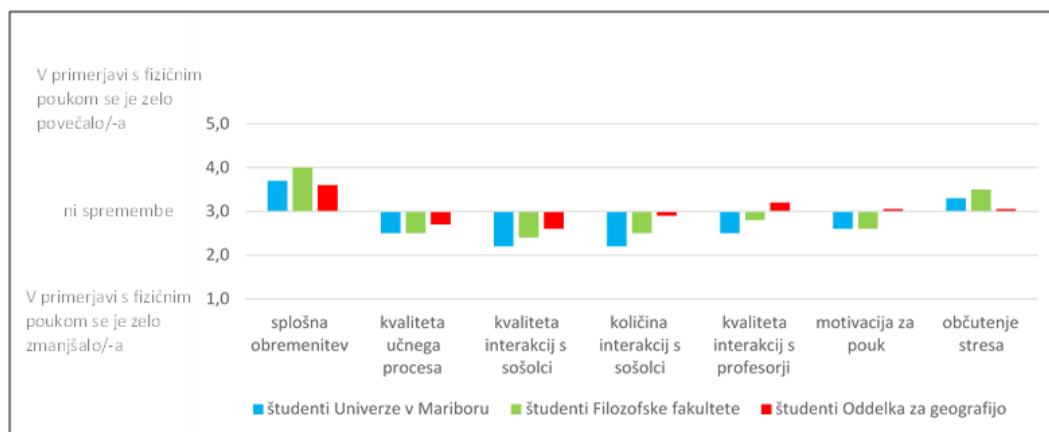

Graf 1: Zadovoljstvo s študijem v spletnem okolju na različnih oddelkih FF UM, Vir: Virant, 2020

V naslednjem koraku nas je zanimalo, kakšno je zadovoljstvo s posameznimi vidiki študija v spletnem okolju v primerjavi s študijem v fizični obliki. Respondenti so na lestvici od 1 (zelo zmanjšalo/-a) do 5 (zelo povečalo/-a) primerjali študij v spletnem okolju s študijem v fizični obliki. Študenti geografije so bili mnjenja, da se je splošna obremenitev s prenosom študija v spletno okolje nekoliko povečala. Kljub večji obremenitvi naj bi obseg predelane snovi in

kvaliteta usvojenega znanja ostala na enakem nivoju. Kvaliteta učnega procesa v spletnem okolju je bila po njihovem mnenju nekoliko slabša kot kvaliteta študija v fizični obliki. Študij v spletnem okolju naj bi vplival tudi na socialne interakcije. Upadla je kvaliteta interakcij s sošolci, kljub temu pa naj bi količina interakcij ostala enaka. Enaka naj bi ostala tudi kvaliteta in količina interakcij s profesorji. Na motivacijo za študij, na sodelovanje pri študiju, na obseg prostega časa in na občutenje stresa, pa naj prenos študija v spletno okolje ne bi imel vpliva.

V nadaljevanju vprašalnika smo se osredotočili na tehnične vidike študija v spletnem okolju in

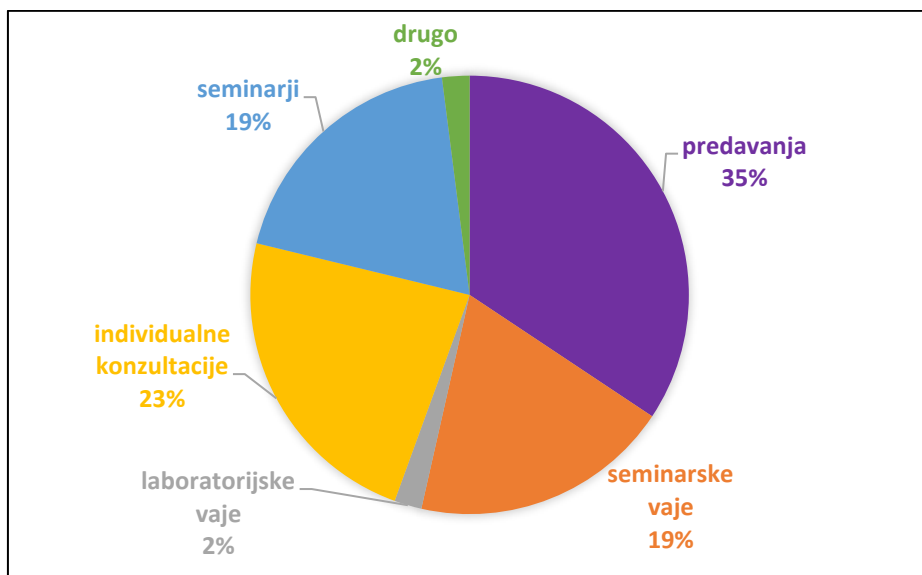
Graf 2: Primerjava različnih vidikov študija v spletnem okolju s poukom v fizični obliki, Vir: Virant, 2020

raziskovali mnenje študentov o izvedbi ocenjevanja. Več kot polovica (52,4 %) študentov geografije bi podprla ocenjevanje v spletnem okolju, vendar le pri določenih obveznostih. 23,8 % študentov bi podprlo ocenjevanje v spletnem okolju pri vseh obveznostih, 19 % študentov pa takšnega ocenjevanja ne bi podprlo. Podobno mnenje imajo tudi študenti ostalih oddelkov Filozofske fakultete, saj 59 % študentov podpira ocenjevanje v spletnem okolju pri nekaterih obveznostih in pa študenti Univerze v Mariboru, kjer 56 % študentov podpira omenjen način ocenjevanja. Na Filozofski fakulteti izstopa Oddelek za prevodoslovje, ki je bolj naklonjen ocenjevanju v spletnem okolju pri vseh predmetih in pa Oddelek za zgodovino, ki je manj naklonjen vsem oblikam ocenjevanja na daljavo.

Ker je bil vprašalnik aktiven v času, ko informacije o zaključku letnega semestra niso bile znane, smo v nadaljevanju spraševali o tem, kako naj se trenutni študij zaključi. Vsi študenti geografije so se opredelili za to, da se do konca semestra študira v spletnem okolju, brez podaljšanja študijskega leta v poletje. Druga možnost je bila začasna ustavitev študijskega procesa in podaljšanje študijskega leta v poletje, ki pa je ni izbral nobeden od respondentov. Tudi na Filozofski fakulteti se je večina študentov opredelila za možnost, da se študijsko leto dokonča v spletnem okolju in sicer 89 %. Prav tako se je za omenjeno možnost odločila velika večina študentov Univerze v Mariboru (87 %).

Pri vprašanju, v kolikšni meri bi si želeli v prihodnje študij v spletnem okolju vključiti v standardni učni proces, je nekaj manj kot polovica študentov geografije (45 %) mnenja, da bi želeli študirati v spletnem okolju pri nekaj predmetih. 35 % študentov bi študij v spletnem okolju prakticiralo pri večini predmetov. 10 % študentov ne želi študirati v spletnem okolju, 10 % pa je naklonjenih popolnemu prenosu študija v spletno okolje. Tudi študenti celotne Filozofske fakultete so najbolj naklonjeni študiju v spletnem okolju pri nekaj predmetih. Nekoliko manjši (18 %) je odstotek tistih, ki bi želeli študij na daljavo uvesti pri večini predmetov. V primerjavi s študenti geografije pa je višji odstotek tistih, ki ne želijo študirati v spletnem okolju, in sicer 22,4 % študentov. Podobno kot je mnenje študentov celotne Filozofske

fakultete, je tudi mnenje študentov Univerze v Mariboru. 49 % jih je za uvedbo študija na daljavo pri nekaj predmetih in 18 % takšnih, ki si želijo uvedbo študija na daljavo pri večini predmetov. 23 % študentov si ne želi študija v spletnem okolju, 10 % pa bi jih želelo celoten proces študija prenesti v spletno okolje. Študenti geografije so torej bolj naklonjeni vključevanju spletnih učnih oblik v redni študij kot ostali študenti Univerze v Mariboru.

Graf 3: Oblike dela, ki bi jih bilo smiselno prenesti v spletno okolje, po mnenju študentov geografije, Vir: Virant, 2020

4. Razprava in sklep

Ugotovili smo, da so študenti geografije na Filozofski fakulteti v Mariboru zadovoljni s prenosom študija v spletno okolje. V primerjavi z drugimi študenti Univerze v Mariboru imajo nadpovprečno pozitivno mnenje o prenosu. Predvidevamo lahko, da je prenos potekal gladko, saj so bili študenti seznanjeni s spletnimi orodji in so hkrati pridobili dovolj natančna navodila o poteku študijskega procesa. Navodila so bila podana s strani profesorjev. Slednje lahko sklepamo iz podatka, da se kakovost in kvaliteta odnosa s profesorji nista spremenili, ampak sta ostali na isti ravni kot pri fizični obliki študija. Kljub temu da so študenti geografije mnenja, da se je splošna obremenitev nekoliko povečala, sta obseg in usvojeno znanje ostala enaka kot pri fizičnem študijskem procesu. Nekoliko povečano obremenitev lahko pripišemo splošni spremembi študijskega okolja, ki zahteva nekaj časa, da ga posameznik sprejme in v njem začne kakovostno delovati. Pomoč pri navajanju na novo študijsko okolje so posamezniku nudili tako sošolci kot profesorji. Sodelovanje med študenti in profesorji je bilo bolj kvalitetno in bolj redno, kot na ostalih študijskih smereh. Eden od možnih razlogov za dobro sodelovanje bi lahko bila močna povezanost oddelkov že pred prenosom študija v spletno okolje. Za študij geografije so značilne terenske vaje, ki zahtevajo veliko mero sodelovanja. Velikokrat se terenske vaje izvajajo daljše časovno obdobje in na različnih lokacijah. Od študentov to zahteva logistično sodelovanje in daljše preživljanje časa v skupini. Prav tako so oddelčne skupine razmeroma majhne, kar olajša medsebojno komunikacijo vseh udeležencev. Vse omenjene prakse pripomorejo k vzpostavitvi dobrih medsebojnih odnosov. Visok nivo interakcije se je ohranil tudi med študijem v spletnem okolju in je študentom omogočal lažjo in boljšo integracijo v novo okolje. V tujih raziskavah, ki so preučevale elemente študija na daljavo, se je za največjo pomanjkljivost izkazalo ravno pomanjkanje interakcije med sošolci in profesorji. V primeru študentov geografije omenjena negativna plat ni izrazita. Študenti so najverjetneje spletni

močne vezi že pri fizičnem študiju in so posledično lažje komunicirali in sodelovali v spletnem okolju. Dobro bi bilo raziskati njihov virtualni način sodelovanja in si z njihovimi vzorci ravnanja pomagati pri oblikovanju nadaljnjih spletnih oblik študijskega procesa. Drugi razlog zadovoljstva lahko iščemo tudi v dobrih praksah profesorjev. Če so bili profesorji pri izvajanju študija na daljavo kreativni in korektni, je to lahko vplivalo na splošno zadovoljstvo s študijem. Pozitivna izkušnja prenosa študija v spletno okolje je najverjetneje vplivala tudi na stališča študentov glede ocenjevanja. Velika večina študentov geografije podpira ocenjevanje na daljavo pri vseh ali pri določenih predmetih. Prav tako študentje podpirajo vključevanje spletnih oblik študija v redni fizični študijski proces.

Prenos študija v spletno okolje so študenti geografije sprejeli pozitivno. Študenti so bili tudi v času epidemije COVID-19 in posledičnemu prenosu učnega procesa v spletno okolje deležni kakovostnih informacij, s katerimi so lahko nadgrajevali in utrjevali svoje znanje. Ker je zadovoljstvo s prenosom pri študentih geografije večje kot pri ostalih študentih, je ta prenos lahko primer dobre prakse. Spletne oblike študijskega procesa bodo v prihodnosti definitivno vpete v naš vsakdanji izobraževalni proces. Razlog ne leži samo v tem, da je družbena situacija trenutno še negotova, ampak tudi v tem, da je tehnologija sestavni del našega življenja in je že vpletena v vsa področja družbenega življenja. Za uspešnost in pravičnost učnega procesa je nujno, da tehnologijo v izobraževanje uvedemo postopoma, na podlagi primerov dobrih praks in da hkrati upoštevamo mnenja vseh udeležencev učnega procesa – tako podajalcev kot prejemnikov znanja.

Povzetek

V članku smo predstavili zadovoljstvo študentov geografije Filozofske fakultete UM s prenosom študija v spletno okolje v času epidemije COVID-19. Z vprašalnikom smo preučili stališča študentov geografije, študentov Filozofske fakultete in študentov Univerze v Mariboru. Osredotočili smo se na raziskovanje splošnega zadovoljstva in na raziskovanje zadovoljstva s posameznimi elementi študijskega procesa. Poizvedovali smo tudi o stališčih do ocenjevanja na daljavo in o stališčih o vključitvi spletnih oblik študija v redni fizični učni proces. Izkazalo se je, da so študenti geografije, v primerjavi s študenti Univerze v Mariboru, nadpovprečno zadovoljni s prenosom študija v spletno okolje. Večina vidikov študijskega procesa, kot so na primer količina usvojenega znanja, občutenje stresa in količina predelane snovi, se v primerjavi s fizičnim študijem ni spremenila. Nekoliko se je povečala splošna obremenitev. Kvaliteta in količina interakcij je ostala na razmeroma enakem nivoju. Študenti geografije prenos študija v spletno okolje označujejo kot pozitivno izkušnjo. Posledično so naklonjeni vključevanju spletnih učnih oblik v nadaljnji študij. Prenos študija v spletno okolje na Oddelku za geografijo lahko označimo kot primer dobre prakse, ki ga lahko (po podrobni preučitvi) uporabimo pri nadaljnjem organiziranju izobraževanja na daljavo.

ŽIVLJENJE PO ŠTUDIJU GEOGRAFIJE – INTERVJU S POLONO BATIČ FINŽGAR

Kam pa sedaj? Kakšna je moja prihodnost? Bom sploh našel službo? Bo to tisto pravo delo zame? Vprašanja, s katerimi se srečujemo študenti verjetno vse od prvega prečkanja praga fakultete. Še veliko bolj pa na dan privrejo taki občutki, ko svojo študijsko pot zaključuješ. Nedvomno so se s podobno situacijo srečali tudi starejši kolegi, zato sem se na nasvet obrnil na Polono Batič Finžgar. Sam sem se namreč spraševal o možnostih zaposlitve na področju GIS in prav Polona je zaposlena v enem izmed podjetij, ki se s tem ukvarja – FLYCOM-Technologies. Trenutno sicer ni več vpeta v neposredno delo z GIS, pa vendar nam je lahko odgovorila na nekaj zanimivih vprašanj.

1. Zakaj ste se odločili za študij geografije?

Študij geografije sem si predstavljala kot nadgraditev vedenj in spoznanj o pokrajinah in ljudeh, ki sem jih osvajala v srednji šoli in doživljala med svojimi potovanji po državah takratne Jugoslavije in Evrope. Torej zagotovo iz želje po večjem znanju in ozadju - analizah stanj, tako fizične kot družbene tematike, saj mi je bilo poznavanje zgodovine tudi vedno zanimivo. Če skrajšam, veselje do vsega novega in radovednost – kaj lahko vidiš in doživiš je bil prav gotovo največji razlog za študij.

2. Kako je potekala vaša izobraževalna pot?

Na študij geografije sem se vpisala na Univerzi v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Mislim, da je bilo leta 1996. Program na Oddelku za geografijo je bil v prvem letniku namenjen predvsem fizični geografiji, najbolj so mi v spominu ostala predavanja in terenske vaje geologije profesorja Busarja in geomorfologije profesorja Kunaverja. V tretjem letniku je bilo potrebno izbrati usmeritveni študij in takrat sem se odločila za Varstvo okolja pri prof. Plutu in prof. Špes-ovi. Kasneje pa še usmeritev Turizem pri prof. Gosarju.

Usmeritev na »Varstvo okolja« me je gnala moja zavzetost za ukrepanje pri varovanju okolja in v času študija je bila Slovenija ravno pri vključitvenih pogajanjih k EU in je bila tematika okolja takrat pereča tema, ki je bila v javnosti zelo izpostavljena in se je o tem veliko govorilo in zaradi pogajanj tudi marsikaj zavezalo oz. naredilo. Danes je diskurz na to temo popolnoma zamrl.

Študij sem »podaljšala« z odhodom na študentsko izmenjavo na Škotsko na University of Aberdeen, kjer sem poleg obiskovanja predavanj podiplomskih predmetov (v Sloveniji sem imela zaključene že vse redne obveznosti, razen zadnjega izpita - Slovenija) pripravila tudi del svoje diplomske naloge. Ob vrnitvi v Slovenijo sem uspešno opravila še zadnji izpit in napisala in zagovarjala diplomsko nalogo Primerjalna analiza načrtov upravljanja v naravnih rezervatih – Škocijanski zatok in Montrose Basin.

3. Kako je študij geografije vplival na vašo poklicno kariero/pot (kaj/kje vse ste delali)?

Vedno sem ponosna na to, da sem geografinja. Svojo poklicno pot sem začela v podjetju Flycom, v katerem še danes delam. Podjetje zaposluje predvsem geodete, katerim že 13 let dokazujem, da geografija nudi zelo širok spekter znanj, ki jih lahko razumemo kot splošno razgledanost in če se je človek pripravljen dodatno izobraževati na ožje usmerjena področja, lahko s svojim znanjem podjetju prinaša dodano vrednost.

4. Kako je po vašem mnenju delo, ki ga opravljate povezano z študijem? (tudi povezljivost z predmeti iz npr. geomorfologije, klime, družbene geografije, ...)

Znanja pridobljena tekom študija so vedno uporabna, tako pri pridobivanju posla, planiranju dela kot seveda pri izdelavi produktov, ki jih podjetje Flycom Technologies izvaja.

Ena izmed glavnih storitev podjetja so namreč zajem laserskih in slikovnih podatkov in izdelava klasificiranega oblaka laserskih točk in produktov, kot so DMR, DSM ipd. Izdelava vektorjev na

podlagi laserskih točk in geodetskih načrtov. Iz slikovnega gradiva pa izdelava ortofotov in 3D fotomash-ov.

Kot geograf, se počutim popolnoma v okolju, ki je bil predmet mojega študija.

5. S čim se pri svojem delu trenutno ukvarjate? Kako izgleda vaš povprečen delovni dan?

Trenutno se ukvarjam s pridobivanjem novih poslov in posledično tudi z novim kadrom. Večino večjih projektov podjetje namreč pridobi preko javnih naročil. Sodelujemo tako v Sloveniji, kot širšem evropskem prostoru - Nemčija, Avstrija, Slovaška, države JV Evrope.

Povprečen dan je tako namenjen pripravam ponudb bodočim naročnikom in usklajevanje informacij o načinih izvedbe posameznih projektov. Trenutno pa tudi iskanju novega kadra na oddelku za daljinsko zaznavanje in njihovo uvajanje v delo.

6. Kako izgleda vaše delo na terenu?

Sama osebno ne hodim veliko na teren, sodelavci pa so na terenu pogosto. Terenska dela vključujejo snemanja iz letala ali helikopterja z zračnim snemalnim sistemom, snemanja iz zraka z dronom, snemanja iz avtomobila z mobilnim sistemom in snemanja GNSS kontrolnih točk.

7. Menite da je znanje geografije pomembno za delo v podjetju FLYCOM? Ali je delodajalec na to pozoren? Se Vam zdi, da ste za svoje delo dobili dovolj znanja (iz GIS) ali ste se slednje priučili.

Kot rečeno, se je pri mojem delu v podjetju Flycom izkazalo, da je znanje geografije pripomoglo pri pripravi produktov daljinskega zaznavanja kot tudi pri iskanju novih poslov. Delodajalec se tega zaveda in spodbuja, da pri iskanju novih sodelavcev iščemo nov kader tudi med zavzetimi študenti geografije. Za tovrsten namen smo lanskega decembra na oddelku za geografijo v Ljubljani, pri predmetu GIS organizirali predstavitev podjetja, da bi študentje prepoznali pomen vsebine svojega študija tudi v praksi. Odziv študentov je bil pozitiven.

Pridobljeno znanje o GIS-ih je bilo zelo omejeno, večino ga je bilo potrebno pridobiti naknadno, ob delu oz. že prej zaradi lastnega interesa. Po pripovedovanju študentov razumem, da je še vedno temu tako. Res pa je, da gre tu bolj za pridobivanje teoretičnega znanja, praktično pridobiš šele z uporabo različnih GIS programov, kar pa velja za večino pridobljenih znanj, ki se navezuje na specifična programska orodja.

8. S čim vse se podjetja ukvarja? Uspešni projekti?

Podjetje se ukvarja z daljinskim zajemom laserskih in slikovnih podatkov in njihovo pripravo v različne produkte. Izvaja tudi disgnostične preglede visokonapetostnih daljnovodov s specializiranimi kamerami. Podjetje razvija svoj GIS program, ki ga trži v zavarovalniškem, telekomunikacijskem in elektrogospodarskem sektorju.

Med velikimi projekti je bilo zagotovo LiDAR snemanje celotne Slovenije, od takrat pa je nastalo še veliko drugih projektov za območja v velikostih nad 1000km², med drugim tudi snemanje in obdelava celotnega vodotoka reke Save s pritoki od Zagreba do Beograda.

Trenutno izvajamo zanimiv projekt snemanja in popisa celotne slovenske železniške infrastrukture, ki omogoča širjenje znanja na vseh področjih našega delovanja in zagotavlja edinstven produkt, ki pri pregledovanju laserskih podatkov v svetu do sedaj še ni bil na voljo.

9. Kaj mislite, katere so prednosti nas geografov in kakšne možnosti imamo študentje nepedagoške geografije na trgu dela?

Prednost je zagotovo širok pogled na svet in vključevanje večih vsebin. Možnosti so velike, vse pa je odvisno od posameznika. Meni je bila dana v okviru študija sledeča popotnica, ki seveda ni bila edina, sem si jo pa najbolj zapomnila in se mi je močno vtisnila v spomin...«največ

diplomiranih geografov v Nemčiji je taksistov«...to mi je dalo misliti, da je res vse odvisno od mene.

10. Imate za študente kak nasvet?

Med študijem se ponujajte na trgu dela v podjetjih, kjer želite delati zaradi pridobivanja novih znanj, tudi s »poizkusnim« delom, če ne gre drugače. Če se boste izkazali, vas delodajalec zagotovo ne bo pozabil in če ima kaj zavedanja, da je vsak vreden plačila, bo na koncu izvedel tudi nakazilo na vaš študentski račun. Če pa ne bo, boste imeli za naslednjega delodajalca dobro delovno izkušnjo in referenco, kar pa je tudi veliko vredno.

Jakob Slavič
Geografija in pedagogika, 1. letnik, 2. stopnje

BREXIT IN MOŽNI VPLIV NA SLOVENSKO GOSPODARSTVO

- Banka Slovenije: Brexit: impact of UK exit on Slovenian economy mostly indirect. URL: <https://www.bsi.si/en/media/1442/brexit-impact-of-uk-exit-on-slovenian-economy-mostly-indirect> (24. 8. 2020).
- Damijan, J.; Kostevc, Č.; Redek, T., 2019. Analiza posledic različnih scenarijev Brexit na notranji trg in trgovske odnose z Združenim kraljestvom Velike Britanije, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Daugeliene, R.; Puskunigis, P., 2018. The Scope and Specificity of Economic Relations Between the EU and the United Kingdom in Brexit Case. Ramiro Troitiño, David in dr. (ur.): Brexit: History, Reasoning and Perspectives. Berlin.
- GOV.si. Izstop Združenega kraljestva iz Evropske unije – brexit. URL: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/izstop-zdruzenega-kraljestva-iz-evropske-unije-brexit/> (22. 9. 2020).
- Jakša, Z., 2019. Brexit - možen vpliv pri trgovanju z blagom. URL: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7985> (25. 9. 2020)
- Lovec, M., 2016. Slovenia: Hoping for a remain vote, Ljubljana. Dunin-Wasowicz, R (ur.). Preparations for a Brexit: views from Denmark, Italy, the Netherlands, Slovenia and Spain. Pridobljeno: 21. 9. 2020, <https://blogs.lse.ac.uk/brexit/2016/04/21/preparations-for-a-brexit-views-from-denmark-italy-the-netherlands-slovenia-and-spain/>
- Marshall, T., 2019. Ujetniki geografije, Ljubljana.
- Martill, B.; Staiger, U., 2018. Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe, London.
- SiStat. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStat> (25. 9. 2020).
- Sloexport.si. URL: <http://www.sloexport.si/en/Search> (26. 9. 2020).
- Spirit Izvozno okno. Poslovno sodelovanje Slovenije z Združenim KRALJESTVOM. URL: <https://www.izvoznookno.si/drzave/zdruzeno-kraljestvo/poslovno-sodelovanje-s-slovenijo/> (29. 9. 2020).
- Wikipedia.si. 2019 European Parliament election in the United Kingdom. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/2019_European_Parliament_election_in_the_United_Kingdom (28. 9. 2020).

MAVRICA

- Spletni vir 1: Timeanddate. Astronomy: What Are Rainbows? Povzeto po: <https://www.timeanddate.com/astronomy/rainbow.html> (19. 11. 2020).
- Spletni vir 2: EarthSky. What makes a red rainbow? Povzeto po: <https://earthsky.org/earth/what-makes-a-red-rainbow> (19. 11. 2020)
- Spletni vir 3: Futurism. Have You Ever Seen a Monochromatic (one color) Rainbow? Povzeto po: <https://futurism.com/ever-seen-monochromatic-one-color-rainbow> (19. 11. 2020)
- Spletni vir 4: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rainbow1.png> (19. 11. 2020)
- Spletni vir 5: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Full_featured_double_rainbow_at_Savonlinna_1000px.jpg (19. 11. 2020)
- Spletni vir 6: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rainbow_Sunset.jpg (19. 11. 2020)

SLABO VREME – SLABA VOLJA?

- Allen, M. A. in Fischer, G. J. (1978). Ambient Temperature Effects on Paired Associate Learning. *Ergonomics*, 21(2), 95–101. doi:10.1080/00140137808931700
- Anderson, C. A. (2001). Heat and violence. *Current directions in psychological science*, 10(1), 33-38. doi: 10.1111/1467-8721.00109.
- Babšek, B. (2009). *Osnove psihologije*. Celje: Celjska Mohorjeva Založba.
- Baron, R. A. in Ransberger, V. M. (1978). Ambient temperature and the occurrence of collective violence: The "long, hot summer" revisited. *Journal of personality and social psychology*, 36(4), 351 – 360. doi: 10.1037/0022-3514.36.4.351
- Barrett, L. F. (2017a). *How emotions are made: The secret life of the brain*. Boston, NY: Houghton Mifflin Harcourt.
- Barrett, L. F. (2017b). The theory of constructed emotion: an active inference account of interoception and categorization. *Social cognitive and affective neuroscience*, 12(1), 1-23. doi: 10.1093/scan/nsx060
- Bonyton, R. (2017). Why are some people afraid of heights? The Conversation. Pridobljeno s <https://www.sbs.com.au/topics/voices/health/article/2017/10/19/why-are-some-people-afraid-heights>
- Baylis, P., Obradovich, N., Kryvasheyev, Y., Chen, H., Coviello, L., Moro, E., ... in Fowler, J. H. (2018). Weather impacts expressed sentiment. *PloS one*, 13(4), e0195750. doi: 10.1371/journal.pone.0195750.
- Ekman, P. in Cordaro, D. (2011). What is meant by calling emotions basic. *Emotion review*, 3(4), 364-370. doi: 10.1177/1754073911410740
- Claridge, G., Clark, K., Powney, E. in Hassan, E. (2008). Schizotypy and the Barnum Effect. *Personality and Individual Differences*, 44(2), 436–444. doi:10.1016/j.paid.2007.09.006
- Denissen, J. J., Butalid, L., Penke, L. in Van Aken, M. A. (2008). The effects of weather on daily mood: a multilevel approach. *Emotion*, 8(5), 662 – 667. doi: 10.1037/a0013497
- Index Mundi (2019). Average precipitation in depth (mm per year) - Country Ranking. IndexMundi. Pridobljeno s: <https://www.indexmundi.com/facts/indicators/AG.LND.PRCP.MM/rankings>
- Jacobsen, B. in Marquering, W. (2008). Is it the weather?. *Journal of Banking & Finance*, 32(4), 526-540.
- Jones, A. (2000). The Horoscope Casters. *Archaeology Odyssey*, 3(6), 1-5.
- Kööts, L., Realo, A. in Allik, J. (2011). The influence of the weather on affective experience. *Journal of individual differences*. doi: 10.1027/1614-0001/a000037.
- Keller, M. C., Fredrickson, B. L., Ybarra, O., Côté, S., Johnson, K., Mikels, J., ... in Wager, T. (2005). A warm heart and a clear head: The contingent effects of weather on mood and cognition. *Psychological science*, 16(9), 724-731. doi: 10.1111/j.1467-9280.2005.01602.x
- Loughran, T. in Schultz, P. (2004). Weather, stock returns, and the impact of localized trading behavior. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 39(2), 343-364.
- Mulej Bratec, S. (2020). So človeška čustva prirojeni odzivi ali naučeni koncepti? *Psihološki inkubator*, 13(8), 11-13.
- Parsons, A. G. (2001). The association between daily weather and daily shopping patterns. *Australasian Marketing Journal (AMJ)*, 9(2), 78-84. doi: 10.1016/S1441-3582(01)70177-2.
- Rutledge, K., Ramroop, T., Boudreau, D., McDaniel, M., Teng, S. ... in Hunt, J. (2011). Weather. *National Geographic*. Pridobljeno: <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/weather/>

- Rotton, J. in Kelly, I. W. (1985). Much ado about the full moon: A meta-analysis of lunar-lunacy research. *Psychological Bulletin*, 97(2), 286–306. doi: 10.1037/0033-2909.97.2.286
- UCAR (2020). What is Weather? National Center for Atmospheric Research. Pridobljeno: <https://scied.ucar.edu/learning-zone/how-weather-works/weather>
- Vance, D. E. (1995). Belief in Lunar Effects on Human Behavior. *Psychological Reports*, 76(1), 32–34. doi:10.2466/pr0.1995.76.1.32
- Saunders, E. M. (1993). Stock prices and Wall Street weather. *The American Economic Review*, 83(5), 1337–1345.
- Schafer, J. A., Varano, S. P., Jarvis, J. P. in Cancino, J. M. (2010). Bad moon on the rise? Lunar cycles and incidents of crime. *Journal of Criminal Justice*, 38(4), 359–367.
- Schweizer, C., Edwards, R. D., Bayer-Oglesby, L., Gauderman, W. J., Ilacqua, V., Jantunen, M. J., ... in Künzli, N. (2007). Indoor time–microenvironment–activity patterns in seven regions of Europe. *Journal of exposure science & environmental epidemiology*, 17(2), 170–181. doi: 10.1038/sj.jes.7500490
- Sinclair, R. C., Mark, M. M. in Clore, G. L. (1994). Mood-related persuasion depends on (mis) attributions. *Social Cognition*, 12(4), 309–326. doi: 10.1521/soco.1994.12.4.309.
- Sugarman, H., Impey, C., Buxner, S. in Antonellis, J. (2011). Astrology beliefs among undergraduate students. *Astronomy Education Review*, 10(1).
- Watson, D., Clark, L. A. in Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of personality and social psychology*, 54(6), 1063 – 1070.

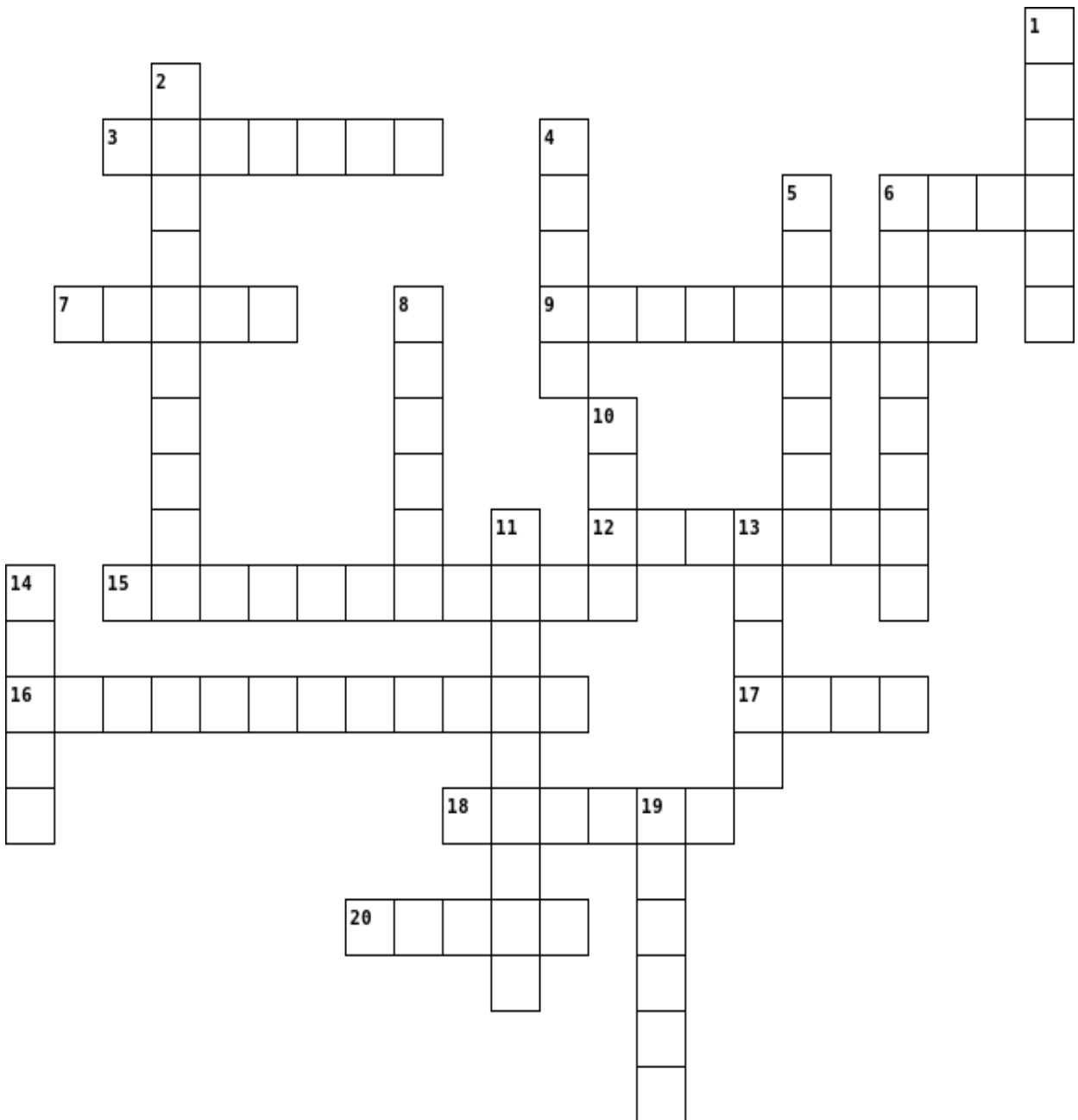
VULKANSKE STRELE

- Spletni vir 1: Vulkanske strele, povzeto po: <https://www.nationalgeographic.org/media/volcanic-lightning-wbt/> (17. 9. 2020).
- Spletni vir 2: Volcanic lightning can help warn of dangerous eruptions, povzeto po: <https://www.nationalgeographic.com/science/2018/12/volcanic-lightning-can-help-warn-dangerous-eruptions-earth-geology/> (19. 9. 2020).
- Spletni vir 3: What causes volcanic lightning, povzeto po: <https://geology.com/articles/volcanic-lightning/> (18. 9. 2020).
- Spletni vir 4: Volcanic lightning, povzeto po: <http://volcano.oregonstate.edu/volcanic-lightning> (17. 9. 2020).
- Spletni vir 5: How do volcanos produce lightning?, povzeto po: <https://earthsky.org/earth/volcanic-lightning-how-does-it-happen> (19. 9. 2020).

ZADOVOLJSTVO ŠTUDENTOV GEOGRAFIJE S PRENOSOM ŠTUDIJA V SPLETNO OKOLJE V ČASU EPIDEMIJE COVID-19

- Dobnik, Nadja (2001): Pomen izobraževanja na daljavo za gospodarstvo. Ljubljana: Andragoška spoznanja, letnik 7, številka 4, str. str. 56-60.
- Dumford, Amber in Miller, Angie (2018): Online learning in higher education: exploring advantages and disadvantages for engagement. New York: Journal of Computing in Higher Education, volumen 30, številka 3, str. 452-465.
- Jereb, Eva in Potokar, Franci (2004): Izobraževanje na daljavo. Pridobljeno 29.9.2020, https://www.researchgate.net/profile/Eva_Jereb/publication/228843246_Izobrazevanje_na_daljavo/links/004635174fccef2cc5000000.pdf
- Ni Ya, Anna (2018): Comparing the Effectiveness of classroom and Online Learning: Teaching Research Methods. Caligornia State University-San Bernardino: Journal of Public Affairs Education, volume 19, number 2.
- Tavangarian, Djamshid; Leypold, Marcus; Nölting, Kristin; Röser Marc in Voigt Denny (2004): Is e-Learning the Solution for Individual Learning? University of Rostock: Electronic Journal of e-Learning, volumen 2, številka 2, str. 273-280.
- Zhang, Donsong; Zhao, Leon; Zhou, Lina in Nunamaker, Jay (2004): Can e-learning replace classroom learning? New York: Communications of the ACM, volumen 47, številka 5.

KRIŽANKA

POŠEVNO

3. Država, ki se je zadnja priključila Evropski uniji
6. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
7. Geometrično središče republike Slovenije
9. Glavno mesto Nizozemske
12. Komet, ki smo ga na našem nebu lahko s prostim očesom opazovali letošnjo poletje
15. Izboljšanje zemljišč z osuševanjem, namakanjem, dodajanjem manjkajočih snovi
16. Območje v bazenu Tihega oceana, kjer se pojavljajo številni potresi in vulkanski izbruhi
17. Drugo največje gorovje na svetu
18. Celina na kateri se nahaja bakreni pas
20. Staroselci Nove Zelandije

NAVPIČNO

1. Pokrajina, pokrita z mahovi in lišaji
2. Najbolj slano morje
4. Država, katere zastava ni pravokotne oblike
5. Najmanjša občina v Sloveniji
6. Vzpetina na samem
8. Najtoplejši planet v našem Osončju
10. Naravni satelit
11. Zunanji kamninski ovoj Zemlje, ki je sestavljen iz Zemljine skorje in zgornjega dela Zemljinega plašča
13. Mesto v katerem je izbruhnila epidemija novega koronavirusa
14. Potopljena ledeniška dolina, ki jo je zalilo morje
19. Naprava za določanje strani neba

REVIJA GEOUM JE NASTALA V SODELOVANJU S/Z:

Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta
Študentski svet

in

UNIVERZA V MARIBORU • FILOZOFSKA FAKULTETA

ODDELEK ZA GEOGRAFIJO

in

2991-2429